

ΒΟΥΛΑ ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗ
ΕΥΑ ΚΑΣΙΑΡΟΥ

ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 2:
«ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ»

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

ΑΘΗΝΑ 2007

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα: Άξονας Προτεραιότητας 1:	Αρχική επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση II. Προώθηση της ισότητας ευκαιριών πρόσβασης στην αγορά εργασίας για όλους και ιδιαίτερα για εκείνους που απειλούνται με κοινωνικό αποκλεισμό. Βελτίωση των συνθηκών ένταξης στο εκπαιδευτικό σύστημα ατόμων ειδικών κατηγοριών.
Μέτρο 1. 1:	Προγράμματα ένταξης παιδιών με πολιτισμικές και γλωσσικές ιδιαιτερότητες στο εκπαιδευτικό σύστημα.
Ενέργεια 1. 1.1.:	Ένταξη παιδιών των ομάδων - στόχων: μουσουλμάνων, τσιγγάνων, παλινοστούτων, αλλοδαπών, ομογενών στο σχολείο.
Κατηγορία πράξεων 1.2.1α:	Ένταξη παιδιών παλινοστούτων και αλλοδαπών στο σχολείο για την Α/θμια εκπαίδευση.
Πράξη:	Ευρωπαϊκή Ένωση - ΕΚΤ Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων ΥΠΕΠΘ Ειδική Γραμματεία Π.Ο.Δ.Ε. Ειδική Γραμματέας: Ισμήνη Κριάρη Διεύθυνση Γ΄ ΚΠΣ
Χρηματοδότηση:	Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών Επιτροπή Ερευνών Τμήμα Φ.Π.Ψ. Κέντρο Διαπολιτισμικής Αγωγής Πανεπιστημιούπολη Ζωγράφου Ιλίσια 15784 Τηλ.: 210-7277522 E-mail: information@keda.gr
Φορέας παρακολούθησης:	Καθ. Ιωάννης Κ. Καράκωστας
Φορέας υλοποίησης:	Βούλα Παπαγιάννη
Επιστημονικός υπεύθυνος:	Βούλα Παπαγιάννη
Επιστημονικός σχεδιασμός:	Βούλα Παπαγιάννη Εύα Κασιάρου
Υπεύθυνη δράσης:	Βακίνα Κρούσκου
Συγγραφή:	Βακίνα Κρούσκου
Έρευνα πηγών:	Βακίνα Κρούσκου
Γλωσσική Επιμέλεια:	Βακίνα Κρούσκου

Το βιβλίο δημιουργήθηκε στο απελιέ MULTIMEDIA ΑΕ
Εκτύπωση - βιβλιοδεσία: ΒΙΒΛΙΟΣΥΝΕΡΓΑΤΙΚΗ ΑΕΠΕΕ

Το λογότυπο είναι ευγενική παραχώρηση της Ύπατης Αρμοστείας του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες και της LegoGroup.

ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 2: ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ

Τα Διαπολιτισμικά Σχέδια Εργασίας είναι πολυδύναμα ευέλικτα επικουρικά εργαλεία για τον εκπαιδευτικό στα οποία παρουσιάζονται εναλλακτικές προτάσεις προσέγγισης και επεξεργασίας των συγκεκριμένων θεμάτων.

Δεν αποτελούν πανάκεια ή κλασική συνταγή και οι εκπαιδευτικοί δεν είναι υποχρεωμένοι να τα ακολουθήσουν κατά γράμμα είτε ως προς την δομή ή ως προς τις προτεινόμενες δραστηριότητες.

Τα θέματα που προσεγγίζονται εντάσσονται ποικιλοτρόπως στα αναλυτικά προγράμματα και συνάδουν με τις αρχές της Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης. Είναι εναλλακτικά μορφωτικά αγαθά που προέκυψαν μέσα από τα ενδιαφέροντα των μαθητών και της εκπαιδευτικής κοινότητας ή υπαγορεύονται από την παγκόσμια πραγματικότητα. Οι μαθητές θα πληροφορηθούν, θα ενημερωθούν, θα ευαισθητοποιηθούν για παγκόσμια προβλήματα. Επίσης θα παρωθηθούν να υιοθετήσουν στάσεις και συμπεριφορές που θα διασφαλίζουν αφενός τα δικαιώματα τους ως μέλλοντες πολίτες του κόσμου, αφετέρου δε, αφού αντιληφθούν τις υποχρεώσεις τους ως συγκάτοικοι του πλανήτη, θα κινητοποιηθούν να αναλάβουν δράση ως μέλλοντες ενεργοί πολίτες.

Οι συγγραφείς

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

- Κριτήρια επιλογής θέματος 11
- Στόχοι του προγράμματος 11

Α' ΦΑΣΗ: ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ – ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ..... 13

Β' ΦΑΣΗ: ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ 15

Γ' ΦΑΣΗ: ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ 20

» ΠΡΟΤΑΣΗ: ΝΑ ΜΙΛΗΣΟΥΜΕ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ 20

Δραστηριότητες

- Κατάθεση εμπειριών και γνώσεων 20
- Λεξιλόγιο που μπορεί να μας βοηθήσει 20
- Συλλογή και παρουσίαση πληροφοριών..... 21
- Συζητώ για το υλικό 22
- Τι κουβαλά ένας πρόσφυγας..... 22
- Πώς βλέπουμε τους πρόσφυγες..... 23
- Τι ανάγκες έχουν 24
- Δικαιώματα 24
- Ζωγραφίζω το πριν και το μετά..... 25
- Συναισθήματα παιδιών 25
- Τα συναισθήματα του πρόσφυγα 26
- Έλληνες πρόσφυγες στην Ελλάδα..... 26
- Στατιστικά στοιχεία..... 26
- Αλληλογραφώ 27
- Φτιάχνω αφίσα 27
- Γνωστοί πρόσφυγες 27
- Περίεργα περιστατικά 28
- Προβληματίζομαι 28
- Τι μπορεί να μας χωρίσει και τι να μας ενώσει 29
- Η εφημερίδα μας 29

» ΠΡΟΤΑΣΗ: ΝΑ ΚΑΛΕΣΟΥΜΕ ΚΑΠΟΙΟΝ ΝΑ ΜΑΣ ΜΙΛΗΣΕΙ 30

Δραστηριότητες

- Ποιους θα καλέσουμε 30
- Επικοινωνώ μαζί τους..... 30

Aϕ ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΕΠΙΣΚΕΨΗΣ	30
Δραστηριότητες	
• Τι ακριβώς θέλω να μάθω	30
• Ετοιμάζω...	31
Bϕ ΒΙΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΣΚΕΨΗΣ	32
Γϕ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΗΣ ΕΠΙΣΚΕΨΗΣ	32
>> ΠΡΟΤΑΣΗ: ΝΑ ΕΠΙΣΚΕΦΤΟΥΜΕ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ	33
Aϕ ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΕΠΙΣΚΕΨΗΣ	33
Δραστηριότητες	
• Συζήτηση	33
• Τι θα κάνω εκεί;.....	34
• Ερωτηματολόγια.....	34
• Ετοιμάζω τα δώρα	36
• Μαθαίνω για τη πατρίδα μου.....	36
• Μαθαίνω για τη ξένη πατρίδα	36
• Προγραμματίζω τι παιχνίδια θα παίξω με τα παιδιά	36
• Σχεδιάζω τη διαδρομή	37
Bϕ ΒΙΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΣΚΕΨΗΣ	38
Γϕ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΗΣ ΕΠΙΣΚΕΨΗΣ	38
Δραστηριότητες	
• Ταξινόμηση πληροφοριών	38
• Πώς το φαντάστηκα και πώς ήταν	38
• Τι βίωσα εκεί	38
• Αποκτώ και άλλους φίλους	39
• Γνωστοποιώ όσα βίωσα	39
>> ΠΡΟΤΑΣΗ: ΝΑ ΕΡΘΟΥΜΕ ΣΕ ΕΠΑΦΗ ΜΕ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ ΠΟΥ ΑΣΧΟΛΟΥΝΤΑΙ ΜΕ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ	41
Δραστηριότητες	
• Ποιος ασχολείται με τους πρόσφυγες	41
• Επίσκεψη στη Ύπατη Αρμοστεία του Ο.Η.Ε	41
• Επίσκεψη στο πολυιατρείο	42
• Και εμείς μπορούμε να βοηθήσουμε	42
• Επικοινωνία μέσω διαδικτύου	43

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

» ΠΡΟΤΑΣΗ: ΝΑ ΣΤΕΙΛΟΥΜΕ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΕ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥΣ	44
Δραστηριότητες	
• Μαθαίνω τις αρμοδιότητες των πολιτικών	44
• Γράφω γράμμα στον Πρωθυπουργό	44
• Γράφω γράμμα σε αρχηγούς κρατών	45
» ΠΡΟΤΑΣΗ: ΝΑ ΠΟΥΜΕ ΙΣΤΟΡΙΕΣ / ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ ΓΙΑ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ	46
Δραστηριότητες	
• Συλλογή ιστοριών	46
• Φτιάχνω την πιο... ..	46
• Μάντεψε ποιος είμαι.....	46
• Πού πήγε;	47
• Ανάμεσα σε δυο πρόσφυγες	47
• Είμαι Έλληνας πρόσφυγας	48
• Ιστορίες παππούδων	48
• Τι θα μου άρεσε να έχω	49
• Πότε νιώθω ξένος;	49
• Φοράω τις μαγικές μπότες	49
• Πλάθω ιστορίες... ..	49
• Ο Μελένιος και η Μελισσούλα	50
• Ιστορίες «γεννιούνται»	50
• Παραμύθια	51
• Η μεγάλη ακρόαση	51
» ΠΡΟΤΑΣΗ: ΝΑ ΑΝΕΒΑΣΟΥΜΕ ΘΕΑΤΡΟ	52
Δραστηριότητες	
• Δραματοποίηση	52
• Τι λένε	53
• Αν και μακριά, τόσο κοντά	53
• Πώς θα ήθελα να είναι η γειτονιά μου	53
• Πόσο απαραίτητος είμαι;	53
• Κουκλοκλοθέατρο	54
• Τι έχει αλλάξει;	54
» ΠΡΟΤΑΣΗ: ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΝΣΥΝΑΙΣΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ	55
Δραστηριότητες	
• Ποιες λέξεις ταιριάζουν στον πρόσφυγα	55
• Βρίσκω λέξεις	55

• Βρίσκω σε εικόνες τους πρόσφυγες.....	56
• Διακρίνω ήχους.....	56
• Περπατώ και μιμούμαι	56
• Αλλάζω κατεύθυνση	57
• Μαμά – παιδί	57
• Μένω σε μια πολυκατοικία με... ..	58
• Κάνε αυτό που λέω.....	58
• Από πού κατάγεται άραγε;	59
• Παντομίμα	59
• Φαντάσου ότι	59
• Ποια μουσική ταιριάζει;	60
• Αντιστέκομαι	60
• Αφήνομαι.....	60
• Τα βράχια	61
• Κρατώ τον ρυθμό ή... ..	61
• Αγοράζω και πληρώνω	61
• Κινηγητό.....	62
• Καροτσάκι	62
• Είμαι σε μια βάρκα	62
• Φεύγω και παίρνω μαζί μου	63
• Βόλεϊ	63
• Μπάσκετ	63

» ΠΡΟΤΑΣΗ: ΝΑ ΚΑΝΟΥΜΕ ΜΙΑ ΕΚΔΗΛΩΣΗ / ΓΙΟΡΤΗ ΓΙΑ

ΤΟΥΣ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ	64
-----------------------------	-----------

Δραστηριότητες

• Κάνω το πλάνο της εκδήλωσης/γιορτής.....	64
• Φτιάχνω προσκλήσεις	64
• Μαθαίνω τραγούδια – μουσικές	64
• Ετοιμάζω φαγητά – γλυκά	65
• Ετοιμάζω και μαθαίνω	65
• Ετοιμάζω τον χώρο.....	65
• Βιώνω τη γιορτή	66
• Φτιάχνουμε το «δένδρο της αλληλεγγύης»	66
• Κάνουμε ένα γκράφιτι στην πόλη μας	66

Δ' ΦΑΣΗ: ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ	65
----------------------------------	-----------

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	68
---------------------------	-----------

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Κριτήρια επιλογής θέματος

- η ύπαρξη πολλών εκατομμυρίων προσφύγων στον κόσμο
- μεγάλη εισροή προσφύγων τα τελευταία χρόνια λόγω συγκεκριμένων ιστορικών- πολιτικών συγκυριών στην Ευρώπη και γενικά στην υφήλιο
- ύπαρξη προσφύγων και στο σχολείο
- σύγχυση – ασάφεια του όρου πρόσφυγας που προκαλεί λανθασμένη αντιμετώπιση
- θέμα με κοινωνικές προεκτάσεις, που καλύπτει αρκετές θεματικές ενότητες: επικοινωνία με τον συνάνθρωπο, καταπολέμηση φόβου ή αδιαφορίας για τον «άλλο», τον «διαφορετικό», αντι- ρατσιστική συμπεριφορά, κοινωνική προσφορά (οικονομική, ηθική, συναισθηματική υποστήριξη), αντι- πολεμική αγωγή (αίτια- επιπτώσεις πολέμου), έννοια «πατρίδα».

Στόχοι του προγράμματος

να μάθουν οι μαθητές

- πώς αντιμετωπίζεται το πρόβλημα της προσφυγιάς τοπικά – παγκόσμια
- τι λύσεις υπάρχουν
- τι είναι η UNHCR/OHE
- για τους παγκόσμιους συσχετισμούς και τις συνέπειες τους από τη μια άκρη του κόσμου ως την άλλη
- γιατί στην εποχή μας υπάρχουν περισσότεροι πρόσφυγες από ποτέ

γνωστικοί

να γνωρίσουν οι μαθητές

- τι είναι πρόσφυγας
- γιατί γίνεται κάποιος πρόσφυγας
- στατιστικά στοιχεία για την εισροή των προσφύγων στη χώρα μας
- ιστορικά στοιχεία για τη προσφυγιά στην Ελλάδα
- τι σημαίνει επαναπατρισμός
- τι είναι το άσυλο
- γιατί ο πρόσφυγας θεωρείται από τον αρχαίο ελληνικό πολιτισμό ιερό πρόσωπο
- αν υπάρχει άπατρις και τι είναι
- μέσα από αντιστερεοτυπική – αντιρατσιστική προσέγγιση (ο πρόσφυγας δεν είναι πάντα φτωχός και αμόρφωτος)

κοινωνικοσυναισθηματικοί

να μάθουν οι μαθητές

- να γίνονται δεκτικοί στην ενημέρωση για πρόσωπα, γεγονότα, καταστάσεις, μέσα από την παρατήρηση και την έρευνα
- να ευαισθητοποιούνται σε οτιδήποτε αφορά τις ανθρώπινες σχέσεις, κοινωνικές, διαπροσωπικές με απώτερο σκοπό τη διαμόρφωση ανθρωπιστικής συνείδησης, την ανάπτυξη αυτοσεβασμού και σεβασμού προς τους άλλους
- να αποκρυπτογραφούν πληροφορίες από Μ.Μ.Ε
- τις ευθύνες κάθε πολίτη του κόσμου και να τις συνειδητοποιήσουν

επίσης

- να αποκτούν κίνητρα για ανάληψη δράσης
- να εξελιχτούν σε ενεργούς πολίτες
- να υιοθετήσουν θετική στάση

ψυχοκινητικοί

να αναπτύξουν οι μαθητές

- πνεύμα ομαδικής συνεργασίας, μέσα από ομαδικά παιχνίδια
- επιδεξιότητα, ακρίβεια, συντονισμό κινήσεων και φυσικότητα, μέσα από τα προσωπικά δημιουργήματα, το συμβολικό παιχνίδι, τη δραματοποίηση και την εικαστική έκφραση.

Το θέμα «πρόσφυγας» μπορεί να κατατεθεί στην ομάδα και να αποτελέσει σημείο ενδιαφέροντος για αυτήν, με αφορμή:

- * μια είδηση στη τηλεόραση, στο ραδιόφωνο
- * ένα γεγονός που διαδραματίστηκε στη γειτονιά μας με κάποιον πρόσφυγα
- * εκφράσεις φόβου των μαθητών, για κάποιο γεγονός με πρωταγωνιστή έναν «άλλο», «διαφορετικό»
- * μια αναφορά του εκπαιδευτικού σε κάποιον πρόσφυγα
- * μια αφίσα
- * μια φωτογραφία σε ένα περιοδικό, μια εφημερίδα
- * μια φωτογραφία των προγόνων μας, που ήταν πρόσφυγες
- * τη προέκταση της θεματικής ενότητας πόλεμος και ειρήνη
- * τη συνέχεια της συζήτησης για τη ζωή του Χριστού
- * αναφορές των μαθητών σε πρόσφατους πολέμους του Ιράκ και της Γιουγκοσλαβίας
- * τη παρουσία ενός αλλοδαπού μαθητή μέσα στην τάξη
- * τη διήγηση ενός παιδιού για τη καταγωγή των προγόνων του
- * την εγκατάσταση μιας οικογένειας προσφύγων στη γειτονιά
- * τη φιλοξενία ορφανών παιδιών σε σπίτια Ελλήνων
- * τη διήγηση ενός παιδιού για το πόσο «ξένος» και «αποκομμένος», ένιωσε σε μια καθημερινή του δραστηριότητα
- * την ανάγνωση ενός διηγήματος
- * την ανάγνωση ενός ποιήματος
- * τη παγκόσμια μέρα των προσφύγων
- * ένα φεστιβάλ, μια γιορτή που πραγματοποιήθηκε στη περιοχή
- * τη συζήτηση για τα επικίνδυνα και δύσκολα επαγγέλματα που αποφεύγουν οι Έλληνες
- * τα παιδιά των φαναριών ή γενικά τα παιδιά επαίτες
- * μια συζήτηση για τα δικαιώματα των παιδιών και των μεγάλων
- * μια συζήτηση για την έννοια της πατρίδας
- * μια συζήτηση για τη φτώχεια
- * έναν άστεγο που περιφέρεται στην γειτονιά μας
- * την «ρατσιστική» στάση ενός παιδιού απέναντι σε έναν πρόσφυγα

- * τη προβολή ενός ντοκιμαντέρ ή μιας ταινίας στη τηλεόραση
- * τη συζήτηση για τη διαφορετικότητα των ονομάτων των ανθρώπων
- * την επαφή τους με κάποιον που μιλάει σπαστά ελληνικά

Οι παραπάνω αφορμές μπορούν να δοθούν

- * από τους ίδιους τους μαθητές της τάξης
- * με την προτροπή του εκπαιδευτικού, αφού αυτό αποτελεί αναπόσπαστο μέλος της ομάδας του.

Ο J. Cummins (Cummins, 1999) λέει πολύ σωστά «αν οι δάσκαλοι δεν μαθαίνουν και πολλά πράγματα από τους μαθητές, τότε είναι πολύ πιθανόν πως ούτε οι μαθητές μαθαίνουν και πολλά απ' αυτούς»

Στην φάση του σχεδιασμού ο εκπαιδευτικός θα προτρέψει τους μαθητές να καταθέσουν τις ιδέες τους για δράση, ρωτώντας τους τι θέλουν να κάνουν για το θέμα. Στην συνέχεια θα τις καταγράψει όλες σε ένα χαρτόνι. Ακόμα και τα μικρά παιδιά, μπορούν να τις «γράψουν με τον δικό τους τρόπο», π.χ. με ζωγραφιά. Σαν ισότιμο μέλος της ομάδας ο εκπαιδευτικός θα καταθέσει και τις δικές του ιδέες.

Στη συνέχεια θα γίνει η ομαδοποίηση των ιδεών. Σε κάθε ομάδα ιδεών θα δοθεί ένας τίτλος. Ο «ήλιος» που θα προκύψει θα ορίζει το σχεδιασμό δράσης και το πρόγραμμα δουλειάς της ομάδας.

«Όσο πιο άμεση και συλλογική είναι η συμβολή των παιδιών στο σχεδιασμό τόσο πιο δεμένη νιώθει η ομάδα με το εγχείρημα, τόσο πιο υπεύθυνη και γεμάτη αγωνία να φτάσει σε κάποιο τελικό αποτέλεσμα. Και σε αυτήν τη φάση η συμβολή του εκπαιδευτικού είναι καθοριστική. Αυτός θα βρει, ενδεχόμενα, κάτι σχετικό με το θέμα, θα βοηθήσει, θα παραπέμψει, θα συμπαρασταθεί, υπακούοντας στο μοντεσοριανό «βοήθα με όσο σε χρειάζομαι». (Χρυσάφιδης, 1998, σελ. 95)

Ο σχεδιασμός θα πρέπει να τοποθετηθεί σε εμφανές σημείο της τάξης ώστε η ομάδα να μπορεί να παρακολουθεί την πορεία του -πού βρίσκεται, τι έχει κάνει, τι πρόκειται να κάνει- όποτε χρειαστεί.

Πιθανές ιδέες μαθητών

- ✱ Να μάθουμε πώς γίνεται κάποιος πρόσφυγας
- ✱ Να επισκεφτούμε πρόσφυγες για να δούμε από κοντά πώς ζούνε
- ✱ Πώς έφτασαν στην πατρίδα μας;
- ✱ Στην γειτονιά μας μένει ένα παιδάκι από την Αιθιοπία, να μάθουμε με ποιους άλλους ζει
- ✱ Να γράψουμε ένα γράμμα σε κάποιον να τους βοηθήσει
- ✱ Να τους καλέσουμε στο σχολείο
- ✱ Να τραγουδήσουμε μαζί τους
- ✱ Να μας πουν πώς ζούσαν στην πατρίδα τους
- ✱ Να πούμε ιστορίες για τους πρόσφυγες
- ✱ Της μαμάς μου η μαμά ήρθε από την Μικρά Ασία γιατί εκεί είχαν πόλεμο, και ξέρει πολλά να μας πει
- ✱ Να κάνουμε μια γιορτή και να καλέσουμε πρόσφυγες
- ✱ Να τους ρωτήσουμε πώς περνούν στην Ελλάδα
- ✱ Να παίξουμε παιχνίδια
- ✱ Να κάνουμε ότι είμαστε πρόσφυγες

- ✱ Να πάμε εκεί που μένουν, στον καταυλισμό ή στις κατοικίες τους
- ✱ Να γίνουμε φίλοι με τα παιδάκια και να τους μάθουμε ελληνικά, αν δεν μιλάνε ήδη
- ✱ Να πάμε εκεί που τους προσφέρουν βοήθεια
- ✱ Να πούμε παραμύθια
- ✱ Να καλέσουμε κάποιον να μας μιλήσει για αυτούς
- ✱ Ο κύριος Νίκος, ο γείτονας μας, τους φοβάται τους πρόσφυγες γιατί, λέει, είναι κακοί. Είναι κακοί; Έχει συναντήσει πραγματικά κανέναν;
- ✱ Με τι έρχονται στην Ελλάδα; Με καράβι;
- ✱ Ζούνε πολλοί πρόσφυγες στην γειτονιά μας, γιατί συνέχεια τους ακούω να μιλάνε ξένα. Είναι πρόσφυγες ή αλλοδαποί που ζουν στην Ελλάδα; Να τους μετρήσουμε;
- ✱ Να μάθουμε πού αλλού ζούνε πρόσφυγες
- ✱ Να γράψουμε στην εφημερίδα μας για αυτούς
- ✱ Να πάμε στους ανθρώπους που δουλεύουν για τους πρόσφυγες
- ✱ Να πάρουμε από τα γραφεία που θα πάμε μια αφίσα με προσφύγες
- ✱ Να δούμε ταινίες για τους πρόσφυγες
- ✱ Να κάνουμε ότι είμαστε πρόσφυγες
- ✱ Να φτιάξουμε δώρα για τα παιδάκια και να πάμε να τους τα δώσουμε
- ✱ Να μάθουμε για τις χώρες τους
- ✱ Να τους μάθουμε και να μας μάθουν διάφορα παιχνίδια
- ✱ Να παίξουμε θέατρο για τους πρόσφυγες με τους πρόσφυγες
- ✱ Να μιλήσουμε στους πολιτικούς
- ✱ Να επισκεφτούμε την Ύπατη Αρμοστεία
- ✱ Να καλέσουμε έναν πρόσφυγα να μας μιλήσει για την πατρίδα του
- ✱ Να μάθουμε ποιοι τους βοηθάνε, πώς και γιατί
- ✱ Να στείλουμε στον πρωθυπουργό ένα γράμμα και να του λέμε να βοηθήσει τους πρόσφυγες υλοποιώντας συγκεκριμένες προτάσεις
- ✱ Να έρθει ένας πρόσφυγας στο σχολείο να μας πει πώς περνάει στην Ελλάδα
- ✱ Να βοηθήσουμε τους ανθρώπους που ασχολούνται με πρόσφυγες
- ✱ Να επισκεφτούμε το πολυιατρείο των «Γιατρών χωρίς σύνορα»

Ομαδοποίηση προτάσεων

Να μιλήσουμε για τους πρόσφυγες

- * Να μάθουμε πώς γίνεται κάποιος πρόσφυγας
- * Πώς έφτασαν στη πατρίδα μας;
- * Στην γειτονιά μας μένει ένα παιδάκι από την Αιθιοπία, να μάθουμε με ποιους άλλους ζει
- * Ο κύριος Νίκος ο γείτονας μας τους φοβάται τους πρόσφυγες γιατί, λέει, είναι κακοί. Είναι κακοί; Έχει συναντήσει πραγματικά κανέναν;
- * Με τι έρχονται στην Ελλάδα; Με καράβι;
- * Ζούνε πολλοί πρόσφυγες στην γειτονιά μας, γιατί συνέχεια τους ακούω να μιλάνε ξένα. Είναι πρόσφυγες ή αλλοδαποί που ζουν στην Ελλάδα; Να τους μετρήσουμε
- * Να μάθουμε πού αλλού ζούνε πρόσφυγες
- * Να γράψουμε στην εφημερίδα μας για αυτούς
- * Να δούμε ταινίες για τους πρόσφυγες

Να καλέσουμε κάποιον να μας μιλήσει

- * Να μας πουν πώς ζούσαν στην πατρίδα τους
- * Να καλέσουμε έναν πρόσφυγα να μας μιλήσει
- * Να έρθει ένας πρόσφυγας στο σχολείο να μας πει πώς περνάει στην Ελλάδα
- * Να καλέσουμε κάποιον να μας μιλήσει για αυτούς

Να επισκεφτούμε πρόσφυγες

- * Να επισκεφτούμε πρόσφυγες για να δούμε από κοντά πώς ζούνε
- * Να τους ρωτήσουμε πώς περνούν στην Ελλάδα
- * Να πάμε εκεί που μένουν, στον καταυλισμό ή στις κατοικίες τους
- * Να γίνουμε φίλοι με τα παιδάκια και να τους μάθουμε ελληνικά αν δεν μιλάνε ήδη
- * Να πάμε εκεί που τους προσφέρουν βοήθεια
- * Να φτιάξουμε δώρα για τα παιδάκια και να πάμε να τους τα δώσουμε

Να έρθουμε σε επαφή με οργανώσεις που ασχολούνται με πρόσφυγες

- * Να πάμε στους ανθρώπους που δουλεύουν για τους πρόσφυγες

- ✳ Να πάρουμε από τα γραφεία που θα πάμε, μια αφίσα με πρόσφυγες
- ✳ Να επισκεφτούμε την Ύπατη Αρμοστεία
- ✳ Να μάθουμε πώς τους βοηθάνε
- ✳ Να βοηθήσουμε τους ανθρώπους που ασχολούνται με πρόσφυγες
- ✳ Να επισκεφτούμε το πολυιατρείο των «Γιατρών χωρίς σύνορα»

Να στείλουμε γράμματα σε πολιτικούς

- ✳ Να γράψουμε ένα γράμμα σε κάποιον να τους βοηθήσει
- ✳ Να εξηγήσουμε στους πολιτικούς πόσο άσχημο είναι να είσαι πρόσφυγας
- ✳ Να στείλουμε στον πρωθυπουργό ένα γράμμα και να του λέμε να βοηθήσει τους πρόσφυγες υλοποιώντας συγκεκριμένες προτάσεις

Να πούμε ιστορίες – παραμύθια

- ✳ Να πούμε ιστορίες για τους πρόσφυγες
- ✳ Της μαμάς μου η μαμά ήρθε από την Μικρά Ασία γιατί εκεί είχαν πόλεμο, και ξέρει πολλά να μας πει
- ✳ Να πούμε παραμύθια

Να ανεβάσουμε θέατρο

- ✳ Να κάνουμε ότι είμαστε πρόσφυγες
- ✳ Να παίξουμε θέατρο για τους πρόσφυγες με τους πρόσφυγες

Να παίξουμε παιχνίδια που να αφορούν πρόσφυγες

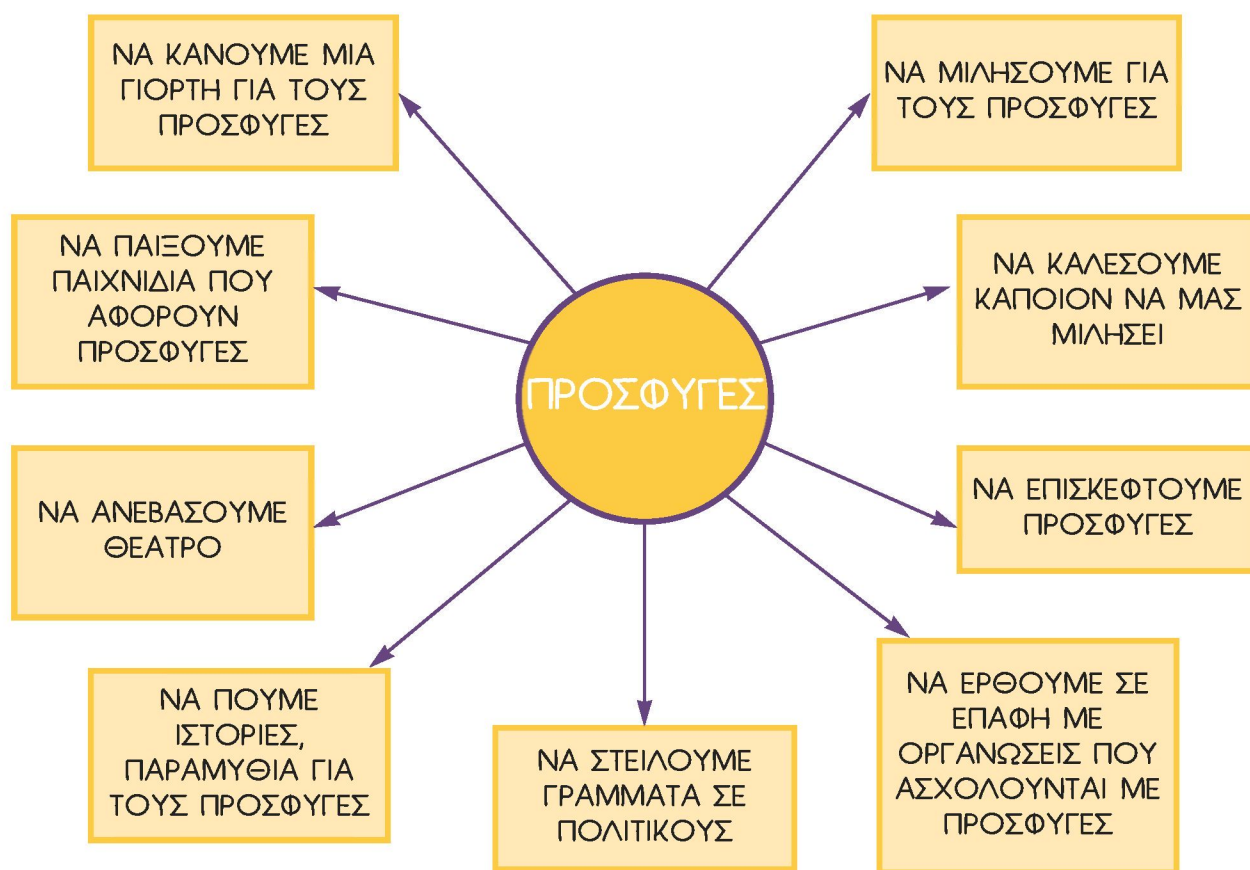
- ✳ Να παίξουμε παιχνίδια

Να κάνουμε μια γιορτή για τους πρόσφυγες

- ✳ Να τους φωνάξουμε στο σχολείο και να τους κεράσουμε
- ✳ Να τραγουδήσουμε μαζί τους
- ✳ Να κάνουμε μια γιορτή και να καλέσουμε πρόσφυγες να παίξουμε μαζί τους
- ✳ Να τους μάθουμε λέξεις στα ελληνικά και αυτοί στη γλώσσα τους
- ✳ Να τους μάθουμε και να μας μάθουν διάφορα παιχνίδια

Σχεδιασμός

» ΠΡΟΤΑΣΗ: ΝΑ ΜΙΛΗΣΟΥΜΕ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ

Προτεινόμενες δραστηριότητες

Δραστηριότητα: κατάθεση εμπειριών και γνώσεων

Ο εκπαιδευτικός ζητά να μάθει από τους μαθητές

- αν γνωρίζουν τι είναι πρόσφυγας
- αν ξέρουν κάποιον πρόσφυγα στη γειτονιά τους ή στο περιβάλλον τους
- αν έχουν στη τάξη τους
- αν έχουν δει στην τηλεόραση, σε περιοδικά κ.α.

στη συνέχεια τους προτρέπει

- να ζωγραφίσουν πώς φαντάζονται τους ανθρώπους αυτούς
- να παρουσιάσουν και να περιγράψουν στην ομάδα τις ζωγραφιές τους, αιτιολογώντας τις επιλογές τους

Δραστηριότητα: λεξιλόγιο που μπορεί να μας βοηθήσει

Ο εκπαιδευτικός δίνει συναφείς λέξεις και εκφράσεις και τις επεξεργάζεται με τους μαθητές.

Ενδεικτικά:

- πρόσφυγας
- προσφυγιά
- προσφυγικός
- προσφυγοκάπηλος
- προσφυγοπατέρας
- προσφυγοπούλα, προσφυγόπουλο, προσφυγάκι
- διωγμός
- χώρα υποδοχής
- διαφοροποιεί τον πρόσφυγα από τον μετανάστη
- άδεια παραμονής
- κάρτα
- άσυλο
- νόμος

- υπηκοότητα
- ιθαγένεια
- πατρίδα
- ασφάλεια
- ρατσιστής
- ρατσισμός
- ανθρώπινη αλληλεγγύη
- επιχείρηση σκούπα
- καταυλισμός
- παράνομος
- ξεριζωμός
- άπατρις
- διεθνείς οργανισμοί
- Ύπατη Αρμοστεία
- UNICEF
- Ο.Η.Ε
- μη κυβερνητικές οργανώσεις

Οι μαθητές

- γράφουν με τον δικό τους τρόπο τις λέξεις
- τις ζωγραφίζουν
- φτιάχνουν προτάσεις, άρθρα ή ιστορίες με αυτές.

Δραστηριότητα: συλλογή και παρουσίαση πληροφοριών

Οι μαθητές και ο εκπαιδευτικός συλλέγουν από διάφορες πηγές (περιοδικά, αφίσες, βίντεο, ντοκιμαντέρ, σλάιτς κ.λ.π.) υλικό που αναφέρεται στους πρόσφυγες.

Κάθε παιδί παρουσιάζει το υλικό που έφερε και καταθέτει

- ποιος τον βοήθησε για να το συλλέξει
- πόσο εύκολο ήταν να βρεθεί το υλικό αυτό
- ποια ήταν η αντίδραση του περιβάλλοντος του π.χ αν αντιμετώπισε θετικά ή αρνητικά σχόλια, επειδή ασχολείται με το θέμα της προσφυγιάς

- ▣ απαντά σε ερωτήσεις που του θέτει η ομάδα πάνω στο υλικό που παρουσίασε.

Στη συνέχεια

- ▣ ομαδοποιούν το υλικό
- ▣ υπαγορεύουν στον εκπαιδευτικό ή γράφουν λίστα με τις πηγές που χρησιμοποιήθηκαν από όλη την ομάδα
- ▣ φτιάχνουν τη «γωνιά του πρόσφυγα»

Δραστηριότητα: συζητώ για το υλικό

Μετά την παρουσίαση του υλικού, οι μαθητές συζητούν και προσπαθούν να γνωρίσουν

- ▣ τα αίτια της προσφυγιάς (πόλεμοι, θρησκευτικές και πολιτικές διώξεις, φυσικές καταστροφές)

- ▣ τις κοινωνικές ομάδες που αναγκάζονται να γίνουν πρόσφυγες

βρίσκουν στον χάρτη

- ▣ εκείνες τις περιοχές και χώρες που αντιμετωπίζουν έντονα το πρόβλημα της προσφυγιάς

- ▣ τους δημοφιλέστερους τρόπους υποδοχής

χαράζουν τις αποστάσεις και προσπαθούν να φανταστούν

- ▣ ποικίλες διαδρομές και μέσα (πόδια, μέσα μαζικής μεταφοράς, καΐκια κ.λ.π.) που χρησιμοποιούν οι άνθρωποι που εγκαταλείπουν τον τόπο τους

- ▣ τους κινδύνους και τις συνθήκες που αντιμετωπίζουν στη δική τους «οδύσσεια» οι πρόσφυγες

- ▣ την οικονομική εκμετάλλευση που υφίστανται από τους μεσάζοντες

- ▣ την υποδοχή στους τόπους προορισμού

Δραστηριότητα: π κουβαλά ένας πρόσφυγας

Η ομάδα συζητά για τις «αποσκευές» που μπορεί να κουβαλήσει ένας πρόσφυγας φεύγοντας από την πατρίδα του

- ▣ τα προσωπικά αντικείμενα π.χ. ένας πρόσφυγας από τη Τουρκία αν έρθει με καΐκι στην Ελλάδα μπορεί να κουβαλήσει μαζί του κάτι παραπάνω από χρήματα ή ίσως κάποια ρούχα;

- ▣ τον πολιτισμό της πατρίδας του

- ☞ την γλώσσα του
- ☞ την ιστορία του έθνους του
- ☞ τη προσωπικότητα του
- ☞ τη μόρφωσή του
- ☞ τη δημιουργικότητά του
- ☞ τα όνειρα του
- ☞ τις ελπίδες του
- ☞ τα συναισθήματά του (απογοήτευση, φόβο, αγωνία)

Στη συνέχεια προσπαθούν να βρουν πόσο έχει επηρεάσει η εισροή των προσφύγων

- * την ιστορία της χώρας μας.
- * τον πληθυσμό
- * την οικονομία
- * τον πολιτισμό
- * την ανάπτυξη ή μη του τόπου
- * τις αντιλήψεις των κατοίκων

Δραστηριότητα: πώς βλέπουμε τους πρόσφυγες;

Η ομάδα ψάχνει να βρει στοιχεία και πληροφορίες από

- * τηλεοπτικές εκπομπές
- * ραδιοφωνικές εκπομπές
- * εφημερίδες
- * περιοδικά
- * το οικείο περιβάλλον
- * σχολεία

και συζητά για το πώς οι άνθρωποι αντιμετωπίζουν τους πρόσφυγες που φτάνουν στην χώρα μας

- * φοβούνται και γιατί
- * αδιαφορούν
- * συμπονοούν
- * σέβονται

- * αντιδρούν
- * αποδέχονται

στη συνέχεια

- * ομαδοποιεί τα στοιχεία
- * προβληματίζεται
- * γράφει τις σκέψεις της
- * υιοθετεί τη δική της στάση

Δραστηριότητα: τι ανάγκες έχουν;

Ο εκπαιδευτικός χωρίζει τους μαθητές σε τρεις ομάδες

- η πρώτη ομάδα είναι η ομάδα των παιδιών
- η δεύτερη των ενηλίκων
- η τρίτη των ηλικιωμένων

στη συνέχεια ζητά από κάθε ομάδα

- να αισθανθεί στη πρώτη φάση σαν ομάδα προσφύγων και στην δεύτερη φάση σαν ομάδα Ελλήνων και σε κάθε φάση να γράψει τις ανάγκες που έχει
- να καταθέσει στους υπόλοιπους τις ανάγκες που είχε κάθε φορά
- να συγκρίνει τις δικές της ανάγκες με τις άλλες των άλλων ομάδων
- να ψάξει μέσα από το υλικό που έχει συγκεντρώσει, αν «ταυτίζονται» οι ανάγκες που βίωσε σαν πρόσφυγας, με αυτές των πραγματικών προσφύγων

Δραστηριότητα: δικαιώματα

Ο εκπαιδευτικός ζητά από τους μαθητές να προβληματιστούν, να σκεφτούν και να απαντήσουν

- αν έχουν δικαιώματα οι πρόσφυγες
- ποια μπορεί να είναι αυτά

στη συνέχεια ζητά από τους μαθητές να συντάξουν δύο λίστες

- με τα δικά τους δικαιώματα
- με τα δικαιώματα του πρόσφυγα

και να τα συγκρίνουν

Τα Δικαιώματα του παιδιού	Τα Δικαιώματα του πρόσφυγα
Τροφή Στέγαση Μόρφωση Περίθαλψη Θρησκεία Ελευθερία Παιχνίδι	

Δραστηριότητα: ζωγραφίζω το πριν και το μετά

Ο εκπαιδευτικός δίνει στους μαθητές ένα χαρτί χωρισμένο στα δύο και ζητά από αυτά να ζωγραφίσουν έναν πρόσφυγα

- ✎ στο ένα κομμάτι: τον πρόσφυγα στη πατρίδα του
  - ✎ στο δεύτερο κομμάτι χαρτιού: τον πρόσφυγα στη καινούργια του πατρίδα
- στη συνέχεια οι μαθητές
- ✎ περιγράφουν την «περιπέτεια» του δικού τους πρόσφυγα
  - ✎ ζητούν από την ομάδα να εκφράσει τους προβληματισμούς της, τις σκέψεις και τα συναισθήματα της
  - ✎ δραματοποιούν την ιστορία τους
  - ✎ την κάνουν ποίημα και το μελοποιούν
  - ✎ βάζουν τίτλο
  - ✎ φτιάχνουν με όλες τις ζωγραφιές ένα βιβλίο

Δραστηριότητα: συναισθήματα μαθητών

Οι μαθητές εκφράζουν τα συναισθήματά τους για τους πρόσφυγες

- ✎ **προφορικά** Κάθε μαθητής μιλά στην ομάδα για το πώς ένιωσε και γιατί, ακούγοντας τη συζήτηση για τους πρόσφυγες.
- ✎ **με ζωγραφιά** Κάθε μαθητής ζωγραφίζει σε ένα χαρτί το συναίσθημα του και γράφει με τον δικό του τρόπο ποιο είναι. Αφού μαζευτούν όλες οι ζωγραφιές ομαδοποιούνται κατά συναίσθημα και αριθμούνται. Οι ζωγραφιές με τα ίδια συναισθήματα κολλούνται όλες μαζί σε ένα μεγάλο χαρτόνι γράφοντας από κάτω μια λεζάντα

Δραστηριότητα: τα συναισθήματα του πρόσφυγα

Κάθε μαθητής παρουσιάζει με παντομίμα στην ομάδα τα συναισθήματα που πιστεύει ότι νιώθει ο πρόσφυγας καθ' όλη τη διάρκεια της πορείας του

- όταν αποφασίζει να φύγει από την πατρίδα του
  - κατά τη διάρκεια του ταξιδιού του
  - τη στιγμή που φτάνει στο καινούργιο τόπο, που δεν είναι πάντα της επιλογής του
- στη συνέχεια η ομάδα καλείται
- να μαντέψει το συναίσθημα
  - να το μιμηθεί

Δραστηριότητα: Έλληνες πρόσφυγες στην Ελλάδα

Ο εκπαιδευτικός ζητά από τους μαθητές να συλλέξουν πληροφορίες για τους Έλληνες πρόσφυγες

- από τη Μικρά Ασία
- από τον Πόντο

Δραστηριότητα: στατιστικά στοιχεία

Ο εκπαιδευτικός ζητά από τους μαθητές να κάνουν μια στατιστική έρευνα στη γειτονιά τους ή στο οικοδομικό τους τετράγωνο για να μάθουν πόσοι πρόσφυγες ζουν σ' αυτό

- αποφασίζουν όλοι οι μαθητές μαζί τον τρόπο που θα ακολουθήσουν στην έρευνα αυτή. Π.χ. ποια σπίτια θα επισκεφτούν, τι θα ρωτούν τους ανθρώπους, πώς θα τους ευχαριστήσουν.
- όταν κάθε μαθητής συλλέξει τα στοιχεία, θα τα καταθέσει στην ομάδα για να γίνει η καταγραφή και η απεικόνιση των στοιχείων: Έτσι θα δουν πόσοι πρόσφυγες ζουν σε κάθε γειτονιά. Θα συγκρίνουν τα αποτελέσματα και θα βγάλουν συμπεράσματα.
- θα συζητήσουν όλοι μαζί:
ποιοι και πόσο βοήθησαν τους μαθητές στην έρευνα,
τις δυσκολίες που προέκυψαν,
την αντιμετώπιση που είχαν από τους πρόσφυγες.

στη συνέχεια

- ζωγραφίζουν τις εμπειρίες τους
- γράφουν για αυτές με τον τρόπο που μπορούν

Δραστηριότητα: αλληλογραφώ

Οι μαθητές με τη βοήθεια του εκπαιδευτικού ψάχνουν για διευθύνσεις μέσα από το διαδύκτιο ή από άλλες πηγές για

- σχολεία που φοιτούν πρόσφυγες
- κέντρα, γραφεία, οργανισμούς που λειτουργούν και εξασφαλίζουν προστασία στους πρόσφυγες

γράφουν γράμμα σε αυτά ή στέλνουν e-mail, ζητώντας να μάθουν

- τι γνωρίζουν για τους ανθρώπους που ζήτησαν καταφύγιο στον τόπο τους
- πώς τους αντιμετώπισαν οι ίδιοι και η τοπική κοινωνία, αν υπάρχουν προβλήματα ρατσισμού
- τις συνθήκες που ζουν

αφού μαζέψουν το υλικό

- το συγκρίνουν με «τα στατιστικά στοιχεία» που έχουν μαζέψει τα ίδια
- βρίσκουν ομοιότητες και διαφορές
- βγάζουν συμπεράσματα για το πόσο διαφορετικά αντιμετωπίζει κάθε τοπική κοινωνία τους καινούργιους πολίτες της

Δραστηριότητα: φτιάχνω αφίσα

Οι μαθητές φτιάχνουν αφίσες επιλέγοντας εικόνες και

- τις κόβουν ή τις φωτοτυπούν
- τις κολλούν σε ένα χαρτόνι
- συμπληρώνουν όπου χρειαστεί με ζωγραφική
- γράφουν λεζάντες
- τις κρεμούν στη τάξη
- στέλνουν αντίγραφά τους σε φορείς

Δραστηριότητα: γνωστοί πρόσφυγες

Ο εκπαιδευτικός μαζί με τους μαθητές μαζεύουν πληροφορίες για επώνυμους πρόσφυγες που υπήρχαν από πολύ παλιά και που αναδείχτηκαν στην ιστορία. Π.χ για τους

- Αριστείδη
- Χριστό

Αϊνστάιν

Δραστηριότητα: περίεργα περιστατικά

Οι μαθητές

- διηγούνται περιστατικά που τους εντυπωσίασαν κατά τη μέχρι τώρα έρευνά τους για τους πρόσφυγες
- τα ζωγραφίζουν
- τα γράφουν
- τα δραματοποιούν
- φτιάχνουν το βιβλίο «των περίεργων περιστατικών»

Δραστηριότητα: προβληματίζομαι

Η ομάδα απαντά και δίνει τις δικές της λύσεις, σε καταστάσεις προβληματισμού που θέτει ο εκπαιδευτικός ή η ίδια η ομάδα

- * ένας κάτοικος του Ιράκ, εγκαταλείπει τη πατρίδα του και έρχεται στην Ελλάδα χωρίς χαρτιά που να πιστοποιούν την ταυτότητά του. Ζητά άσυλο και οι αρχές ...
- * μια ομάδα από το Κουρδιστάν φτάνει στην χώρα μας με ένα ψαροκάικο. Στο πρώτο λιμάνι που αποβιβάζονται κρυφά, οι αρχές τους εντοπίζουν και ...
- * στον καταυλισμό που ζει μια οικογένεια προσφύγων, αρρώστησε ένα μέλος της ...
- * η αστυνομία έπιασε έναν αλλοδαπό στον δρόμο, που μόλις είχε τελειώσει την κουραστική του δουλειά, και επειδή δεν είχε μαζί του τα χαρτιά, τον οδήγησε στο αστυνομικό τμήμα. Εκεί ...
- * ξαφνικά στη χώρα μου, γίνεται μια τεράστια φυσική καταστροφή και η ζωή μου αλλάζει. Πού θα πάω, τι θα φάω; Αναγκάζομαι με ό,τι βρω να εγκαταλείψω τον τόπο μου...
- * ένα παιδί από τη Σομαλία ζούσε με τους γονείς του στο σπίτι του και λόγω πολέμου οι γονείς του αποφασίζουν να φύγουν από τη χώρα και να ζητήσουν από την Ύπατη Αρμοστεία για τους πρόσφυγες βοήθεια. Έτσι φτάνουν σε μια άλλη χώρα και ...
- * ο Αμπντιραζάκ ενώ πηγαίνει κάθε μέρα στο σχολείο, οι γονείς του του ανακοινώνουν ξαφνικά το βράδυ ότι την επόμενη μέρα δεν θα πάει γιατί είναι αναγκασμένοι να φύγουν από το σπίτι τους ...
- * ένας Αρμένιος πρόσφυγας, γιατρός στο επάγγελμα, ζητά καταφύγιο σε ξένη χώρα, όμως δε μπορεί να βρει δουλειά ως γιατρός και έτσι αναγκάζεται να δουλέψει ως...

- * με καλούν σε ένα προσφυγικό σπίτι για φαγητό αλλά διστάζω να φάω γιατί δεν γνωρίζω την κουζίνα τους και ...
- * ο μικρός Χασάν μόλις εγκαταστάθηκε στη πατρίδα μας χωρίς τους γονείς του, τους οποίους έχασε στη διάρκεια του πολέμου στη πατρίδα του και...
- * καλούμε για φαγητό στο σπίτι μας πρόσφυγες που η θρησκεία τους, τους απαγορεύει να φάνε χοιρινές μπριζόλες, εμείς όμως δεν το ξέρουμε...
- * ένας πρόσφυγας πουλά τα προσωπικά του αντικείμενα γιατί...

Δραστηριότητα: τι μπορεί να μας χωρίζει και τι να μας ενώσει;

Οι μαθητές καταθέτουν, τι πιστεύουν

- ☒ ότι μπορεί να μας χωρίζει από τους πρόσφυγες, π.χ. η γλώσσα, η νοοτροπία ζωής...
- ☒ ότι μπορεί να μας ενώσει με αυτούς, π.χ. ένα φυσικό φαινόμενο, μια πλημμύρα που ξεσπά στην περιοχή μας, ο θάνατος ενός κοινού φιλικού μας προσώπου

Δραστηριότητα: η εφημερίδα μας

Οι μαθητές με τη βοήθεια του εκπαιδευτικού εκδίδουν «την εφημερίδα του πρόσφυγα»

- ☒ συζητούν για τη μορφή που θα έχει το έντυπό τους
- ☒ χωρίζονται σε ομάδες εργασίας: κάθε ομάδα επιλέγει το υλικό που θα χρησιμοποιήσει (άρθρα από εφημερίδες, περιοδικά, εικόνες, αφίσες, συνεντεύξεις, πορείες δράσεις της ομάδας)
- ☒ τυπώνουν την εφημερίδα τους σε πολλά αντίτυπα
- ☒ τη μοιράζουν σε φορείς και πολίτες
- ☒ ενημερώνουν πολίτες.

» ΠΡΟΤΑΣΗ: ΝΑ ΚΑΛΕΣΟΥΜΕ ΚΑΠΟΙΟΝ ΝΑ ΜΑΣ ΜΙΛΗΣΕΙ

Προτεινόμενες δραστηριότητες

Δραστηριότητα: ποιους θα καλέσουμε;

Οι μαθητές αποφασίζουν ποιους θέλουν να καλέσουν στο σχολείο τους για να τους μιλήσουν για τα βιώματα τους. Μπορούν να καλέσουν

- * έναν πρόσφυγα που ήρθε πρόσφατα στη πατρίδα μας
- * έναν πρόσφυγα που έχει χρόνια εδώ
- * ένα προσφυγόπουλο
- * μια γιαγιά – παππού από τη Μικρά Ασία που έζησε τον ξεριζωμό
- * έναν πρόσφυγα που έχει αφήσει την οικογένεια του στη πατρίδα του και μένει μόνος του εδώ
- * μια γυναίκα πρόσφυγα
- * έναν δημοσιογράφο που έχει κάνει ρεπορτάζ και έχει ζήσει από κοντά τους πρόσφυγες
- * ένα στέλεχος μιας οργάνωσης που βοηθάει πρόσφυγες

Δραστηριότητα: επικοινωνώ μαζί τους

Οι μαθητές αφού αποφασίσουν ποιους θέλουν να καλέσουν επικοινωνούν μαζί τους (με το τηλέφωνο ή στέλνουν γράμμα ή στέλνουν e-mail) και τον προσκαλούν στο σχολείο τους, ορίζοντας την ημέρα και την ώρα της επίσκεψης.

A. ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΕΠΙΣΚΕΨΗΣ

Δραστηριότητα: τι ακριβώς θέλω να μάθω

Οι μαθητές φτιάχνουν ερωτηματολόγια, με ερωτήσεις που θέλουν να θέσουν στους καλεσμένους τους. Τα ερωτηματολόγια θα έχουν διαφορετικές ερωτήσεις ανάλογα σε ποιους απευθύνονται.

 ερωτήσεις προς πρόσφυγα που έχει χρόνια στην Ελλάδα

- από πού είστε;
- πόσα χρόνια είστε εδώ;
- πού είναι η οικογένεια σας;

- πώς φτάσατε εδώ;
- πώς ζούσατε στην πατρίδα σας;
- φοβάστε εδώ;
- έχετε φίλους;
- νοσταλγείτε την πατρίδα σας;
- πήγατε κάποιο ταξίδι στην πατρίδα σας;
- ξέρετε τι απέγιναν οι γνωστοί σας;

 ερωτήσεις προς μια γιαγιά – παππού από τη Μικρά Ασία που έζησε τον ξεριζωμό

- πόσο μικρή/ος ήσασταν όταν φύγατε από τη Μικρά Ασία;
- με τι τρόπο ήρθατε στην Ελλάδα;
- τι θυμάστε από εκείνα τα μέρη;
- έχετε κάποιο ενθύμιο;
- σε ποιο μέρος της Ελλάδας σας έφεραν;
- τι απέγινε η περιουσία σας;
- επισκεφτήκατε ξανά τα μέρη εκείνα;
- πόσο συχνά αναφέρετε την ιστορία σας;
- έχετε φίλους Τούρκους;
- τι αισθάνεστε όταν ακούτε τραγούδια σμυρναίικα

 ερωτήσεις προς δημοσιογράφο (πολεμικό ανταποκριτή)

- γιατί αναλάβετε αυτή την αποστολή;
- πόσο δύσκολο ήταν για σας να περιγράψετε την κατάσταση που βιώσατε;
- τι μηνύματα παίρνατε από τους πρόσφυγες;
- τι μετέδιδαν οι συνάδελφοί σας από ξένα κανάλια;
- πόσο φοβηθήκατε;
- πόσο εύκολα έπαιρναν την απόφαση οι άνθρωποι να εγκαταλείψουν τα σπίτια τους;

Δραστηριότητα: ετοιμάζω

Οι μαθητές ετοιμάζουν

- * τον χώρο
- * τα γλυκίσματα που θα προσφέρουν
- * τα δώρα που θα χαρίσουν

Β. ΒΙΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΣΚΕΨΗΣ

Οι μαθητές βιώνουν την επίσκεψη. Καλωσορίζουν τον καλεσμένο τους, συζητούν μαζί του, βγάζουν φωτογραφίες, του προσφέρουν τα γλυκίσματα που έχουν ετοιμάσει, του χαρίζουν τα δώρα τους.

Γ. ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΗΣ ΕΠΙΣΚΕΨΗΣ

Μετά την επίσκεψη οι μαθητές

- συζητούν για αυτά που άκουσαν
- εκφράζουν τα συναισθήματά τους
- προβληματίζονται
- ζωγραφίζουν τις εντυπώσεις
- γράφουν σχετικό άρθρο για την εφημερίδα τους

» ΠΡΟΤΑΣΗ: ΝΑ ΕΠΙΣΚΕΦΤΟΥΜΕ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ

Προτεινόμενες δραστηριότητες

Α. ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΕΠΙΣΚΕΨΗΣ

Πριν την επίσκεψη θα πρέπει να πραγματοποιηθεί ουσιαστική προετοιμασία από όλη την ομάδα. Θα πρέπει η ομάδα να εξαντλήσει όλα τα πιθανά «σενάρια» που ίσως προκύψουν κατά τη βίωση.

Δραστηριότητα: συζήτηση

Ο εκπαιδευτικός συζητά με τους μαθητές για να αποφασίσουν για τον τόπο

- * πού θα γίνει η επίσκεψη: Σε καταυλισμό προσφύγων ή σε σπίτι προσφύγων
- * με τι κριτήρια θα επιλέξουν τον τόπο: Γιατί εκεί ζουν πολλά παιδιά; Οι άνθρωποι αυτοί ζουν κάποια χρόνια στην Ελλάδα και ξέρουν τη γλώσσα και έτσι θα συνεννοηθούν καλύτερα; Μόλις έχουν έρθει στη χώρα μας και η επίσκεψή μας θα τους χαροποιήσει;

για βοήθεια

- * αν θα ζητήσουν και τι βοήθεια από τους γονείς τους
- * αν θα πρέπει να πάρουν άδεια από κάποια υπηρεσία

για το μέσον

- * πώς θα πάνε: με τα πόδια, με το λεωφορείο ή με άλλο μεταφορικό μέσο
- * θα ζητήσουν ίσως από τον Δήμαρχο ή από άλλον φορέα να τους παραχωρήσει μεταφορικό μέσο

για τον χρόνο

- * ποια χρονική περίοδο μπορούν να πάνε: σε κάποια γιορτή τους, μια τυχαία μέρα;
- * ποια είναι η καλύτερη ώρα: πρωί, απόγευμα;

για τα δώρα

- * αν θα δώσουν ένα ή πολλά δώρα και τι θα είναι αυτά, χρήματα, ρούχα, τρόφιμα, βιβλία;
- * αν θα κοινοποιήσουν την επίσκεψή τους σε φίλους, συγγενείς και αν θα ζητήσουν και από αυτούς τις δικές τους προσφορές

για τα αντικείμενα

- * τι θα έχουν μαζί τους: μαγνητόφωνο, φωτογραφική μηχανή, βίντεο.

για τους ρόλους

- * ποιος θα αναλάβει: να φωτογραφίσει, να ηχογραφήσει
- * ποιος θα σημειώσει την διαδρομή

για τους κανόνες συμπεριφοράς

- * ποιους κανόνες θα έχουν κατά την μετακίνησή τους από το σχολείο προς τον τόπο επίσκεψης
- * τι θα προσέξουν κατά την διάρκεια της επίσκεψης

Όλες οι αποφάσεις καταγράφονται και σχεδιάζεται το πλάνο δράσης της ομάδας.

Δραστηριότητα: τι θα κάνω εκεί;

Ο εκπαιδευτικός συζητά με τους μαθητές για τις πληροφορίες που θέλει η ομάδα να συλλέξει κατά την επίσκεψής της.

- 📝 οι μαθητές καταγράφουν ή υπαγορεύουν στον εκπαιδευτικό τις ιδέες τους και τις σκέψεις τους
- 📝 ομαδοποιούν τις προτάσεις τους
- 📝 σχεδιάζουν την πορεία της επίσκεψης.

Δραστηριότητα: ερωτηματολόγια

Η ομάδα αποφασίζει να συντάξει ερωτηματολόγια:

- 📝 ερωτήσεις προς τα παιδιά (που φιλοξενούνται στα κέντρα υποδοχής ή που μένουν στο σπίτι που θα επισκεφτούν)
  - πόσων χρονών είσαι
  - από πού είσαι
  - πότε και πώς ήρθες στην Ελλάδα
  - γιατί ήρθες στην Ελλάδα
  - ήξερες για την Ελλάδα
  - ήξερες πού θα πήγαινες όταν πήρες το δρόμο της προσφυγιάς
  - με ποιόν ήρθες
  - πώς ήταν το ταξίδι σου μέχρι εδώ, πόσο φοβήθηκες, τι φοβήθηκες, τι σε εντυπωσίασε
  - τι καιρό είχε στην διάρκεια του ταξιδιού
  - πώς αντιμετώπισες τις καιρικές συνθήκες
  - τι τρώγατε
  - με ποιους μένεις

- ποιους θυμάσαι από το μέρος που έφυγες
- πώς ήταν η ζωή σου εκεί
- τι παιχνίδια έπαιζες
- πήγαινες σχολείο και πώς ήταν
- πηγαίνεις εδώ σχολείο, τι τάξη, πώς σου συμπεριφέρονται οι δάσκαλοι, οι συμμαθητές σου
- τι δυσκολίες αντιμετωπίζεις στα μαθήματα, σε βοηθάει κάποιος
- θέλεις να γυρίσεις στην πατρίδα σου
- ποιο είναι το θρήσκευμά σου
- τι τρως εδώ, τι έτρωγες στην πατρίδα σου
- πόσο ασφαλής αισθάνεσαι εδώ
- έχεις φίλους και ποιους, πώς τους λένε
- πώς περνάς την ημέρα σου εδώ
- έχεις ρούχα και ποιους στα αγοράζει ή στα χαρίζει
- πώς ήταν το σπίτι σου εκεί, πώς είναι εδώ
- είχατε θέρμανση, ζεστό νερό.

ερωτήσεις προς τους μεγάλους

- από πού είστε
- πότε και πώς ήρθατε στην Ελλάδα
- με ποιους ήρθατε
- έπαθε κάποιος κάτι στο δρόμο
- πώς νιώσατε όταν φύγατε από την πατρίδα σας
- για ποιους λόγους φύγατε
- τι κάνατε μόλις φτάσατε
- ποιοι σας υποδέχτηκαν και πώς
- ξέρατε ελληνικά
- έχετε άλλους ανθρώπους από την πατρίδα σας στην Ελλάδα, πόσο συχνά επικοινωνείτε μαζί τους
- τι δουλειά κάνατε στην πατρίδα σας
- ποια ήταν η αγαπημένη σας απασχόληση στην πατρίδα σας και ποια εδώ
- φοβόσαστε όταν κυκλοφορείτε στους δρόμους της Ελλάδας
- σας σταματάει συχνά η αστυνομία και τι σας ζητάει
- έτυχε κάποια φορά να σας μεταφέρουν σε αστυνομικό τμήμα και γιατί, ξέρετε αν έχει πάει κάποιος άλλος γνωστός σας και τι έγινε
- γνωρίζετε τα δικαιώματά σας και τις υποχρεώσεις σας στον τόπο που ήρθατε
- τι σας λείπει περισσότερο από την πατρίδα σας
- τι υλικά αγαθά σας λείπουν περισσότερο εδώ
- ποιο είναι το μεγαλύτερο πρόβλημα που έχετε κατά την παραμονή σας εδώ

- ερωτήσεις προς εκείνους που έρχονται σε άμεση επαφή μαζί τους (π.χ. υπαλλήλους υπηρεσιών)
- πόσους ανθρώπους φιλοξενείτε στον χώρο σας
  - τι προβλήματα αντιμετωπίζετε
  - ξέρετε την γλώσσα τους, πώς συνεννοείσθε μαζί τους
  - τι διαδικασία απαιτήθηκε για να έρθουν στον χώρο σας
  - όταν τους αντικρίσατε για πρώτη φορά τι νιώσατε
  - πόσες ώρες είστε μαζί τους
  - τι φροντίδα τους παρέχετε εσείς
  - έχετε φίλους πρόσφυγες
  - τους έχετε καλέσει στο σπίτι σας
  - τι έχετε «κερδίσει» από την επαφή μαζί τους
  - σας έχουν φέρει ποτέ σε δύσκολη θέση και γιατί, τι κάνατε
  - ξέρετε την ιστορία του καθενός από τους ανθρώπους που «φιλοξενείτε»
  - ποια είναι η πιο περίεργη, παράξενη, ενδιαφέρουσα, «αστεία», μελαγχολική κ.λ.π. ιστορία
  - τι θα κάνατε αν κάποιος από αυτούς τους ανθρώπους αντιμετώπιζε πρόβλημα σοβαρό υγείας, οικονομικό, και θα έπρεπε κάποιος να αναλάβει τα παιδιά της οικογένειας

Δραστηριότητα: ετοιμάζω τα δώρα

Οι μαθητές αποφασίζουν για τα δώρα που θα προσφέρουν στους πρόσφυγες που θα επισκεφτούν και δραστηριοποιούνται

- φτιάχνουν δώρα από διάφορα υλικά
- μαζεύουν τρόφιμα, ρουχισμό, χρήματα, βιβλία, cd
- φτιάχνουν γλυκά

κατόπιν τα

- ομαδοποιούν
- τα συσκευάζουν σε συσκευασίες δώρων
- γράφουν ετικέτες για το τι περιέχει το κάθε κουτί
- γράφουν ευχές

Δραστηριότητα: μαθαίνω για την πατρίδα μου

Οι μαθητές σκέφτονται ποια είναι τα σημαντικά στοιχεία που χαρακτηρίζουν τη χώρα μας, για να δώσουν στους πρόσφυγες που θα επισκεφτούν βασικές πληροφορίες.

- ☞ ιδιαίτερα γεγονότα που γιορτάζουμε (εθνικές και θρησκευτικές γιορτές)
- ☞ σύμβολα της χώρας μας (σημαία, εθνικός ύμνος)
- ☞ γεωγραφικά στοιχεία (πολλά νησιά, πολλά βουνά...)
- ☞ ήθη και έθιμα

στη συνέχεια

- ☞ φτιάχνουν κατάλογο με αυτά που θεωρούν πιο σημαντικά
- ☞ βρίσκουν φωτογραφικό και πληροφοριακό υλικό από διάφορες πηγές (βιβλία, internet...)
- ☞ μαθαίνουν για αυτά

Δραστηριότητα: μαθαίνω για την ξένη πατρίδα

Οι μαθητές μαζί με τη βοήθεια του εκπαιδευτικού μαθαίνουν λίγα πράγματα για την πατρίδα των προσφύγων που θα επισκεφτούν

- ☞ την βρίσκουν στο χάρτη και βλέπουν πόσο μακριά ή κοντά βρίσκεται στην Ελλάδα
- ☞ τα χαρακτηριστικά της στοιχεία π.χ. σημαία, πρωτεύουσα
- ☞ πολιτιστικά στοιχεία π.χ. γλώσσες, θρησκείες .....
- ☞ μαντεύουν με τι τρόπο έφτασαν εδώ οι άνθρωποι αυτοί

και

- ☞ φτιάχνουν κάτι για αυτήν για να τα προσφέρουν στους πρόσφυγες μαζί με τα δικά τους δώρα, π.χ. το σχήμα της χώρας τους και της Ελλάδας
- ☞ μαθαίνουν λέξεις στην γλώσσα των προσφύγων π.χ. γεια σας, καλημέρα, ευχαριστώ

Δραστηριότητα: προγραμματίζω τι παιχνίδια θα παίξω με τα παιδιά

Οι μαθητές αποφασίζουν ποια παιχνίδια μπορούν να παίξουν και να μάθουν στα παιδιά που θα συναντήσουν κατά την διάρκεια της επίσκεψής τους. Τα παιχνίδια τα επιλέγουν ανάλογα

- * με τον βαθμό δυσκολίας που έχουν
- * με το πόσο γνωστά – δημοφιλή μπορεί να είναι σε αυτά τα παιδιά π.χ. το κυνηγητό παίζεται από όλα τα παιδιά του κόσμου και δεν χρειάζεται ιδιαίτερα να ξέρεις την γλώσσα για να επικοινωνήσεις μαζί με τον άλλον που συμμετέχει

Δραστηριότητα: σχεδιάζω την διαδρομή

Οι μαθητές μαζί με τον εκπαιδευτικό σχεδιάζουν την διαδρομή που θα ακολουθήσουν για να φτάσουν στο σπίτι του πρόσφυγα ή στον καταυλισμό

 σχεδιάζουν το σχολείο ή τον τόπο που θα ορίσουν για αναχώρηση και τον τόπο προορισμού

 τις πιθανές διαδρομές που θα ακολουθήσουν για να φτάσουν πιο γρήγορα

Β. ΒΙΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΣΚΕΨΗΣ

Κατά τη φάση αυτή οι μαθητές βιώνουν όσα είχαν σχεδιάσει στην φάση της προετοιμασίας και όσα πιθανόν να προκύψουν κατά την επίσκεψή τους.

Γ. ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΗΣ ΕΠΙΣΚΕΨΗΣ

Δραστηριότητα: ταξινόμηση πληροφοριών

Οι μαθητές συγκεντρώνουν ό,τι υλικό έχουν μαζέψει κατά την επίσκεψή τους

- φωτογραφίες
- συνεντεύξεις
- ερωτηματολόγια
- πληροφορίες για τους τόπους καταγωγής των προσφύγων.

Το υλικό αυτό το ομαδοποιούν.

Δραστηριότητα: πώς το φαντάστηκα και πώς ήταν

Ο εκπαιδευτικός ζητά από την ομάδα να καταθέσει

 αν υλοποιήθηκαν όλα όσα είχαν προγραμματίσει

 αν η διαδρομή που ακολούθησαν ήταν αυτή που είχαν σχεδιάσει και αν όχι που είναι η διαφορά.

 πώς είχαν φανταστεί την επίσκεψη και πώς την βίωσαν

Δραστηριότητα: τι βίωσα εκεί

Οι μαθητές

 ακούνε τις μαγνητοφωνημένες συζητήσεις

 βλέπουν τις φωτογραφίες

☒ διαβάζουν τα ερωτηματολόγια

☒ και ό,τι άλλο έχουν συλλέξει

και συζητούν

☒ για τις εντυπώσεις τους, τα αρνητικά και τα θετικά της επίσκεψης

☒ για τις δυσκολίες που αντιμετώπισαν

☒ για το πώς και αν μπόρεσαν να επικοινωνήσουν με τους ανθρώπους που συνάντησαν

☒ για τα συναισθήματα που ένοιωσαν για τους «άλλους», τους «διαφορετικούς» από αυτούς

☒ για αυτά που έμαθαν από αυτούς

☒ για το πόσο μοναδικοί και σπουδαίοι είναι αυτοί οι άνθρωποι που κατόρθωσαν μέσα από τόσες δυσκολίες να επιβιώσουν.

και

☒ ζωγραφίζουν την επίσκεψη

☒ γράφουν για αυτήν

☒ δραματοποιούν τα όσα βίωσαν

Δραστηριότητα: αποκτώ και άλλους φίλους

Οι μαθητές αποφασίζουν με την παρότρυνση του εκπαιδευτικού, να “γίνουν ανάδοχοι” σε ένα πρόσφυγα ή σε ένα προσφυγόπουλου που γνώρισαν, κατά την επίσκεψή τους ή μέσα από μία ΜΚΟ.

☒ του ανακοινώνουν την διάθεσή τους

☒ συζητούν μαζί του, για την βοήθεια που θα ήθελε να έχει από την ομάδα (υλική, ηθική)

☒ ανακοινώνουν την απόφασή τους στους γονείς και στους αρμόδιους υπαλλήλους, για να έχουν την υποστήριξή τους και ό,τι άλλο χρειαστεί

☒ μπαίνουν στην διαδικασία της «αναδοχής»

Δραστηριότητα: γνωστοποιώ όσα βίωσα

Οι μαθητές γνωστοποιούν όσα βίωσαν και τα συμπεράσματά τους από την επαφή με τους πρόσφυγες στους γονείς τους, σε φορείς, σε πολίτες

- ✎ γράφοντας τα στην εφημερίδα τους
- ✎ φτιάχνοντας αφίσες και φυλλάδια
- ✎ προγραμματίζοντας μια ανοιχτή συγκέντρωση στο σχολείο τους
- ✎ ζητώντας βήμα στον τοπικό ραδιοφωνικό ή τηλεοπτικό σταθμό.

» ΠΡΟΤΑΣΗ: ΝΑ ΕΡΘΟΥΜΕ ΣΕ ΕΠΑΦΗ ΜΕ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ ΠΟΥ ΑΣΧΟΛΟΥΝΤΑΙ ΜΕ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ

Προτεινόμενες δραστηριότητες

Δραστηριότητα: ποιος ασχολείται με τους πρόσφυγες;

Ο εκπαιδευτικός συγκεντρώνει πληροφορίες και ζητά από τους μαθητές να κάνουν το ίδιο ώστε να μάθουν ποιες οργανώσεις, κυβερνητικές ή μη, ασχολούνται αποκλειστικά με το θέμα των προσφύγων και τι ακριβώς κάνουν ώστε να τους βοηθήσουν. Τέτοιες οργανώσεις είναι:

- * η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ, για τους πρόσφυγες
- * το Κέντρο Συμπαράστασης Παλινοστούντων Μεταναστών
- * το Ελληνικό Συμβούλιο για τους πρόσφυγες
- * η Διεθνής Αμνηστία
- * ο Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός
- * οι Γιατροί του Κόσμου

Μετά ζητούν από αυτές να τους στείλουν ό,τι υλικό έχουν και μπορούν να το διαθέσουν ώστε να μάθουν περισσότερες πληροφορίες.

Δραστηριότητα: επίσκεψη στην Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ

Ο εκπαιδευτικός μαζί με τους μαθητές προγραμματίζουν μια επίσκεψη στα γραφεία της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για να γνωρίσουν από κοντά το έργο τους και να συζητήσουν μαζί με τους. Η επίσκεψη αυτή, όπως και όλες οι επισκέψεις, θα ακολουθήσει τα τρία στάδια

Α' ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ: σ' αυτό το στάδιο οι μαθητές

- ☒ ψάχνουν να βρουν τη διεύθυνση και τα τηλέφωνα των οργανώσεων / φορέων
- ☒ έρχονται σε επαφή με κάποιον αρμόδιο ώστε να κλείσουν ένα ραντεβού για την ημέρα και ώρα της επίσκεψης
- ☒ συζητούν τι ακριβώς θέλουν να κάνουν εκεί
- ☒ τι θέλουν να ρωτήσουν τους εκεί υπάλληλους
- ☒ αν θα ζητήσουν κάποιο υλικό, αν θα προσφέρουν δώρα και ποια

Β' ΒΙΩΣΗ: Οι μαθητές πραγματοποιούν την επίσκεψη

Γ' ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ: η ομάδα επεξεργάζεται όλα όσα βίωσε κατά την διάρκεια της επίσκεψής της

- ☒ συζητά για την εμπειρία της
- ☒ βλέπει και σχολιάζει το υλικό που της έχει δοθεί
- ☒ ζωγραφίζει, γράφει τις εντυπώσεις της
- ☒ προβληματίζεται
- ☒ εκφράζει συναισθήματα
- ☒ δραματοποιεί όσα βίωσε
- ☒ στολίζει χώρους του σχολείου ή τις τάξεις με τις αφίσες που της έχουν δοθεί
- ☒ κάνει μια έκθεση του υλικού και καλεί τους γονείς για να τους ενημερώσει για την Ύπατη Αρμοστεία και τον ρόλο της
- ☒ γνωστοποιεί όσα έμαθε και γνώρισε μέσα από άρθρα που δημοσιεύει στην εφημερίδα
- ☒ γράφει ευχαριστήρια επιστολή προς την Ύπατη Αρμοστεία

Δραστηριότητα: επίσκεψη στο πολυιατρείο

Η επίσκεψη στο πολυιατρείο των Γιατρών χωρίς σύνορα θα ακολουθήσει τα στάδια:

Α' ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ: οι μαθητές θα προετοιμάσουν και θα σχεδιάσουν την επίσκεψη τους, με κάθε λεπτομέρεια (ερωτήσεις προς ασθενείς, νοσοκόμους, ιατρούς)

Β' ΒΙΩΣΗ: θα πραγματοποιήσουν την επίσκεψη

Γ' ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ: θα επεξεργαστούν τα στοιχεία που συλλέξανε και θα βγάλουν τα δικά τους συμπεράσματα, για τα προβλήματα υγείας που αντιμετωπίζουν οι πρόσφυγες και την βοήθεια που προσφέρουν οι μη κυβερνητικές οργανώσεις καλύπτοντας θεσμικά κενά υγειονομικής περίθαλψης.

Δραστηριότητα: και εμείς μπορούμε να βοηθήσουμε

Οι μαθητές συζητούν με τον εκπαιδευτικό και τους γονείς τους, για τη βοήθεια που θα μπορούσαν να προσφέρουν στους πρόσφυγες, μέσω των οργανώσεων

- * να φιλοξενήσουν στο σπίτι τους κάποια παιδιά

- * να προσφέρουν υλικά αγαθά
- * να προσφέρουν εθελοντική εργασία.

Στη συνέχεια συντάσσουν ένα γράμμα και κάνουν γνωστή τη διάθεση τους για βοήθεια προς τους φορείς / οργανώσεις.

Δραστηριότητα: Επικοινωνία μέσω διαδικτύου

Η ομάδα

- * επικοινωνεί ηλεκτρονικά με θεσμούς / φορείς ή φυσικά πρόσωπα
- * συμμετέχει ηλεκτρονικά σε καμπάνια διαμαρτυρίας
- * καταθέτει τις ιδέες της.

» ΠΡΟΤΑΣΗ: ΝΑ ΣΤΕΙΛΟΥΜΕ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΕ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥΣ

Προτεινόμενες δραστηριότητες

Δραστηριότητα: μαθαίνω τις αρμοδιότητες των πολιτικών

Οι μαθητές με τη βοήθεια του εκπαιδευτικού συλλέγουν πληροφορίες για

- τις αρμοδιότητες και τις υποχρεώσεις που έχουν οι πολιτικοί απέναντι στους πρόσφυγες
- το ποιος ευθύνεται κυρίως και με ποιες αποφάσεις του για τους πρόσφυγες που υπάρχουν ανά τον κόσμο
- την ιεραρχία των αξιωμάτων
- τη βοήθεια που μπορούν να προσφέρουν
- το αν εξαντλούν με την πολιτική τους οι πολιτικοί, τις παροχές προς τους πρόσφυγες
- το ποιοι συντάσσουν τους νόμους για τους πρόσφυγες και με ποια κριτήρια
- το ποιοι, πού και πώς μπορούν να καταγγείλουν έναν πολιτικό που δεν εφαρμόζει τον νόμο

Δραστηριότητα: γράφω ένα γράμμα στον πρωθυπουργό

Οι μαθητές γράφουν με «τον τρόπο που μπορούν», ένα γράμμα στον πρωθυπουργό της Ελλάδας και το κοινοποιούν ή γράφουν διαφορετικά γράμματα, σε υπουργούς, στο προεδρείο της βουλής ή σε κόμματα για

- ό,τι γνωρίζουν για τους πρόσφυγες
- ό,τι έχουν κάνει μέχρι τώρα για αυτούς
- τα συναισθήματά τους
- τις σκέψεις τους
- τις αποφάσεις τους
- να τους καλέσουν στην γιορτή που θα ετοιμάσουν για τους πρόσφυγες μέσα στον φάκελο μπορούν να εσωκλείσουν
- φωτογραφίες
- ζωγραφιές
- την εφημερίδα τους

και ζητούν από τους πολιτικούς να κάνουν ό,τι μπορούν για να

- μην αναγκάζονται οι άνθρωποι να γίνονται πρόσφυγες
- να απαλύνει την ζωή των προσφύγων στην Ελλάδα
- να βοηθήσει όσο και όπου μπορεί ώστε οι πρόσφυγες, μεγάλοι και μικροί, να ζουν με αξιοπρέπεια

Δραστηριότητα: γράφω γράμμα σε αρχηγούς κρατών

Ο εκπαιδευτικός προβληματίζει τους μαθητές για το πώς και αν θα μπορούσαν να βοηθήσουν ώστε να περιοριστεί το φαινόμενο της προσφυγιάς. Αποφασίζουν να γράψουν και να στείλουν ένα γράμμα σε έναν αρχηγό κράτους που με τις ενέργειές του (π.χ. κήρυξη πολέμου), ευθύνεται για ένα μεγάλο αριθμό προσφύγων

- του γράφουν τις σκέψεις τους και ασκούν κριτική για τις ενέργειές του
- του ζητούν να απαντήσει γιατί ενήργησε έτσι
- ερωτούν αν γνωρίζει ότι με αυτές του τις κινήσεις ανάγκασε πολλούς ανθρώπους να γίνουν πρόσφυγες
- ερωτούν αν γνωρίζει ο ίδιος τι είναι προσφυγιά και ποια είναι η δική του θέση πάνω στο θέμα.
- ερωτούν αν είχε ένα συγγενικό πρόσωπο πρόσφυγα τι θα έκανε

μέσα στον φάκελο βάζουν

- τις δικές τους σκέψεις και τις δικές τους λύσεις
- ζωγραφιές τους σχετικές με το θέμα
- εικόνες που έχουν επιλέξει από διάφορα έντυπα που δείχνουν πρόσφυγες
- την εφημερίδα τους.

» ΠΡΟΤΑΣΗ: ΝΑ ΠΟΥΜΕ ΙΣΤΟΡΙΕΣ, ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ ΓΙΑ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ

Προτεινόμενες δραστηριότητες

Δραστηριότητα: συλλογή ιστοριών

Ο εκπαιδευτικός και οι μαθητές ψάχνουν να βρουν ιστορίες και παραμύθια που αναφέρονται στην προσφυγιά και στους πρόσφυγες

- * από λογοτεχνικά κείμενα
- * από άρθρα και αφηγήσεις σε εφημερίδες
- * από συνεντεύξεις
- * από ντοκιμαντέρ

αφού συγκεντρωθεί όλο το υλικό στην τάξη

- * διαβάζουν τις ιστορίες
- * τις επεξεργάζονται
- * τις αποδίδουν εικαστικά

Δραστηριότητα: φτιάχνω την πιο ...

Οι μαθητές φτιάχνουν τη δική τους ιστορία για τους πρόσφυγες που να είναι η πιο

- * χαρούμενη
- * περίεργη
- * λυπητερή
- * περιπετειώδης
- * ευφάνταστη

και προσπαθούν

- * να μαντέψουν αν μπορεί αυτή να συνέβη στην πραγματικότητα σε κάποιον πρόσφυγα
- * τι πιθανότητες υπάρχουν να βγει αληθινή

Δραστηριότητα: μάντεψε ποιος είμαι

Κάθε μαθητής

σκέφτεται μια ιστορία για έναν πρόσφυγα, όπως ότι είναι Ιρακινός και έχει έρθει στην Ελλάδα με πολλές δυσκολίες

 διηγείται στην ομάδα την ιστορία του χωρίς να αποκαλύψει τον τόπο καταγωγής του πρόσφυγα

και η ομάδα καλείται

 να μαντέψει από πού είναι η καταγωγή του (εδώ ίσως χρειαστεί να κάνει διευκρινιστικές ερωτήσεις στον αφηγητή, ο οποίος θα προσπαθήσει να δώσει κάποια χαρακτηριστικά, χωρίς να αποκαλύψει αμέσως την χώρα του)

 να δώσει τη συνέχεια και το τέλος στην ιστορία

Δραστηριότητα: πού πήγε;

Ο εκπαιδευτικός

- * δείχνει στους μαθητές τρεις – τέσσερις φωτογραφίες προσφύγων
- * στη συνέχεια ζητά από τους μαθητές να τις παρατηρήσουν καλά και να κλείσουν τα μάτια
- * αφαιρεί μια φωτογραφία
- * ζητά από τους μαθητές να ανοίξουν τα μάτια τους και να παρατηρήσουν ποια λείπει
- * να βρουν μια ιστορία για το πού μπορεί να βρίσκεται ο πρόσφυγας «που έφυγε»

Δραστηριότητα: ανάμεσα σε δυο πρόσφυγες

Ο εκπαιδευτικός σηκώνει ένα μαθητή κάθε φορά και δίπλα του από τη μια μεριά και από την άλλη τοποθετεί από μια φωτογραφία ενός πρόσφυγα. (Μπορεί να ντύσει με τη βοήθεια των παιδιών κούκλες μεγάλες διαστάσεων με ρούχα. Οι κούκλες θα είναι οι πρόσφυγες). Το παιδί καλείται

 να περιγράψει τον πρόσφυγα που «έχει» δίπλα του

 να πει μια ιστορία για τον καθένα

 να τη συνδυάσει με τη δική του ζωή

 να μιλήσει για τα συναισθήματα του

Δραστηριότητα: είμαι Έλληνας πρόσφυγας

Οι μαθητές σκέφτονται και φτιάχνουν ιστορίες με θέμα «είμαι Έλληνας πρόσφυγας και μένω σε μια γειτονιά με αλλοδαπούς πρόσφυγες». Θα πρέπει να φανταστούν τη συμβίωση και ποια συμπεριφορά

- ☒ θα έχουν οι γείτονες Έλληνες προς εμένα
- ☒ θα έχω εγώ προς τους αλλοδαπούς πρόσφυγες
- ☒ της τοπικής κοινωνίας
- ☒ των δασκάλων μου στο σχολείο
- ☒ των φίλων μου

στη συνέχεια

- ☒ συζητούν για τις ιστορίες που ακούστηκαν
- ☒ εντοπίζουν τις ομοιότητες και τις διαφορές όπου υπάρχουν
- ☒ τις δραματοποιούν
- ☒ εκφράζουν τα συναισθήματά τους

Δραστηριότητα: ιστορίες παππούδων

Οι μαθητές

- ☒ αναζητούν ανθρώπους στο οικείο τους περιβάλλον ή στην γειτονιά ή σε διάφορα Κ.Α.Π.Η που έχουν βιώσει ή έχουν ακούσει για την περίοδο της μικρασιατικής καταστροφής
- ☒ τους καλούν στο σχολείο να διηγηθούν τη δική τους περιπέτεια ή τη μαγνητοφωνούν αν δεν είναι δυνατή η μετακίνησή τους

στη συνέχεια

- ☒ τις ακούνε στην τάξη
- ☒ συζητούν για αυτές
- ☒ βρίσκουν ομοιότητες και διαφορές με τις ιστορίες προσφύγων της σύγχρονης εποχής
- ☒ τις γράφουν
- ☒ τις ζωγραφίζουν
- ☒ φτιάχνουν το βιβλίο των ιστοριών
- ☒ δραματοποιούν όσες τους εντυπωσίασαν

Δραστηριότητα: τι θα μου άρεσε να έχω

Ο εκπαιδευτικός ζητά από τους μαθητές

- * να σχολιάσουν τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα των προσφύγων από όλες τις ιστορίες που έχουν ακούσει
- * στη συνέχεια να διαλέξουν ένα στοιχείο της προσωπικότητας που θα τους άρεσε να έχουν, από τον ένα τη δυναμικότητά του, από τον άλλον την τόλμη, από κάποιον άλλον την εργατικότητα του, την εξυπνάδα του, τη διορατικότητά του.
- * να φτιάξουν μια ιστορία για τον εαυτό τους αν είχαν αυτά τα στοιχεία στον χαρακτήρα τους

Δραστηριότητα: πότε νιώθω ξένος;

Ο εκπαιδευτικός καλεί τους μαθητές

- * να σκεφτούν πότε τα ίδια αισθάνονται «ξένα» μέσα στο περιβάλλον τους, και να διηγηθούν τις εμπειρίες τους στην ομάδα
- * να συνδέσουν την ιστορία τους με τις ιστορίες των προσφύγων
- * να βρουν τις ομοιότητες και τις διαφορές

Δραστηριότητα: φοράω τις μαγικές μπότες

Κάθε μαθητής

- «μπαίνει» στο ρόλο του ήρωα
- φορά τις μπότες του και...
- διηγείται στην ομάδα μια ιστορία για το «πώς ονειρεύεται ο πρόσφυγας τον τόπο που θα πάει»

Δραστηριότητα: πλάθω ιστορίες...

Οι μαθητές καλούνται να διηγηθούν φανταστικές ιστορίες με διάφορα θέματα που δίνει ο εκπαιδευτικός ή που θα επιλέξουν τα ίδια με θέμα τον πρόσφυγα που

- νοσταλγεί την πατρίδα του.
- συζητά με τον χρόνο και αναρωτιέται πότε θα γυρίσει πίσω
- φεύγει νέος από τον τόπο του και γυρίζει πίσω σε αυτόν γέρος πια. Τι έχει αλλάξει στον ίδιο, στην πατρίδα του, στους φίλους του
- γυρίζει στην πατρίδα με την οικογένειά του, αλλά αναβιώνει τον ίδιο εφιάλητη στη συνέχεια
- τις ζωγραφίζουν

 τις γράφουν

 τις δραματοποιούν

Δραστηριότητα: «ο Μελένιος και η Μελισσούλα»

Οι μαθητές χωρίζονται σε «παρέες» τριών ατόμων. Σε κάθε παρέα, ένα παιδί αναλαμβάνει το ρόλο του Μελένιου, το άλλο της Μελισσούλας και το άλλο του πρόσφυγα.

 ο πρόσφυγας φεύγει από την πατρίδα του και σταματά να ξεκουραστεί σε διάφορα μέρη

 η Μελισσούλα και ο Μελένιος, ταξιδεύουν πάνω σε ένα γρήγορο μαγικό χαλί. Κάθε φορά που ο πρόσφυγας σταματά, πετούν με το μαγικό χαλί πάνω από την πατρίδα του και επιστρέφουν σε αυτόν για να του διηγηθούν τα γεγονότα που συμβαίνουν σε αυτήν.

Δραστηριότητα: ιστορίες «γεννιούνται»

Ο εκπαιδευτικός διηγείται στους μαθητές την παρακάτω ιστορία, παροτρύνει τους μαθητές να γίνουν «μικροί παραμυθάδες» να τη συνεχίσουν και να της δώσουν το τέλος που επιθυμούν.

«Μια φορά και έναν καιρό ήταν ένα κοριτσάκι που το έλεγαν Νεφέλη. Η Νεφέλη ήταν από την Ελλάδα. Είχε μακριά ξανθά μαλλιά, καταγάλανα μάτια και φωτεινό πρόσωπο. Η Νεφέλη είχε έναν πολύ καλό φίλο που τον έλεγαν Αλέξη.

Ο Αλέξης ήταν από μια άλλη μακρινή χώρα, την Αφρική γι αυτό και είχε μαύρα καστανά μαλλιά, μαύρα μάτια και σκούρο δέρμα. Το πρόσωπό του όμως ήταν το ίδιο φωτεινό όπως της Νεφέλης.

Στο σχολείο κανείς δεν ήθελε τον Αλέξη γιατί ήταν όπως έλεγαν «διαφορετικός». Η μοναδική του φίλη ήταν η Νεφέλη. Σιγά – σιγά δεν έπαιζε μαζί τους και έτσι οι δύο φίλοι ήταν πολύ, μα πάρα πολύ στεναχωρημένοι. Έτσι μια μέρα αποφάσισαν να το σκάσουν από το σπίτι.

Ο Αλέξης είπε στη Νεφέλη ότι στο σπίτι του είχαν ένα πανέμορφο πίνακα που είχε όλα τα χρώματα του κόσμου και ήταν μαγικός! Αν τον ακουμπούσαν θα γινόταν τόσο μικροί όσο η κεφαλή μιας καρφίτσας! Έτσι θα μπορούσαν να μπουν μέσα στον πίνακα και να ζήσουν για πάντα εκεί.

Οι δύο φίλοι ξεκίνησαν για το σπίτι του Αλέξη. Όταν έφτασαν εκεί ακούμπησαν τον πίνακα και .....

Στη συνέχεια ζητά από τους μαθητές

- ✚ να δώσουν την εξέλιξη και το τέλος της ιστορίας
- ✚ να γράψουν την ιστορία
- ✚ να διηγηθούν
  - στους φίλους τους
  - στους γονείς τους
  - σε μαθητές άλλων σχολείων
  - σε όποιον άλλον επιθυμούν την ιστορία ζητώντας από τους άλλους να δώσουν τη δική τους εκδοχή
- ✚ να συγκρίνουν τις ιστορίες που ακούστηκαν
- ✚ να βγάλουν συμπεράσματα.

Δραστηριότητα: παραμύθια

Ο εκπαιδευτικός και οι μαθητές ψάχνουν να βρουν παραμύθια που αναφέρονται σε πρόσφυγες. Ενδεικτικά αναφέρουμε:

- * το άσχημο παπάκι
- * οι τραγουδιστάδες της Βρέμης
- * η Μπουμπού και η Μπαμπαλού

Δραστηριότητα: η μεγάλη ακρόαση

Οι μαθητές οργανώνουν σε συνεργασία με το δήμο και άλλους φορείς δημόσια ανοιχτή συζήτηση για τους πρόσφυγες

- * καλούν τους συμμετέχοντες
- * οργανώνουν την εκδήλωση (υποδομή, χώρος, προσκλήσεις)
- * δημοσιοποιούν την εκδήλωση
- * την πραγματοποιούν
- * καταγράφουν ηλεκτρονικά την εκδήλωση
- * φωτογραφίζουν την εκδήλωση και κάνουν έκθεση φωτογραφίας.

» ΠΡΟΤΑΣΗ: ΝΑ ΑΝΕΒΑΣΟΥΜΕ ΘΕΑΤΡΟ

Προτεινόμενες δραστηριότητες

Δραστηριότητα: δραματοποίηση

Οι μαθητές διαλέγουν ή φτιάχνουν διάφορες ιστορίες

- * αυτοσχεδιάζοντας
- * με θέμα που έχουν ήδη επιλέξει
- * με θέμα που τους δίνει ο εκπαιδευτικός, όπως
  - παιδιά δραπετεύουν από τις χώρες τους επειδή οι ζωές τους είναι σε κίνδυνο. Εάν παραμείνουν κινδυνεύουν. Δεν κατανοούν τις αιτίες, τρομάζουν, τρέχουν. Παίρνουν μαζί τους μόνο λίγα πράγματα που μπορούν να κουβαλήσουν.....
  - ένα προσφυγόπουλο μόλις έχει γραφτεί στο σχολείο μας και δεν ξέρει ελληνικά .....
  - ένας άστεγος πρόσφυγας .....
  - ένας πρόσφυγας γίνεται αρχηγός του κράτους όπου είχε καταφύγει.....
  - ο εργοδότης δεν πληρώνει τον πρόσφυγα .....
  - παντρεύομαι ένα πρόσφυγα .....
  - είμαι ένας πρόσφυγας με ειδικές ανάγκες .....
  - είμαι ένας πρόσφυγας που κλέβει για να φάει.....
  - ένας αριστούχος πρόσφυγας κρατά την σημαία την ελληνική.....
  - είμαι ένας πρόσφυγας εργοδότης.....
  - γέροι πρόσφυγες.....
  - ασυνόδευτα παιδιά.....
  - ένας πρόσφυγας μαθαίνει νέα από τα μέλη της οικογένειάς του.....
  - ένας πρόσφυγας μαθαίνει ότι εγκρίθηκε η αίτηση ασύλου.....
  - ένας πρόσφυγας μαθαίνει ότι μπορεί να επιστρέψει στην πατρίδα του

στη συνέχεια

- * μοιράζονται τους ρόλους
- * φτιάχνουν το σκηνικό
- * βρίσκουν την μουσική επένδυση
- * παίζουν την ιστορία
- * παρουσιάζουν την παράστασή τους ή την βιντεοσκοπούν και την προβάλλουν, σε χώρο εκτός σχολείου σε ένα άλλο σχολείο, σε μια αίθουσα εκδηλώσεων, σε ένα Κ.Α.Π.Η.

Δραστηριότητα: τι λένε;

Ο εκπαιδευτικός επιλέγει μία ταινία ή ένα ντοκιμαντέρ με πρόσφυγες, την τοποθετεί στο βίντεο ή στο DVD και κλείνει τον ήχο

- * καλεί τους μαθητές, αφού δούνε όσες φορές χρειαστεί την ταινία, να «βάλουν» τους δικούς τους διάλογους στα πρόσωπα
- * μετά οι μαθητές ακούνε τους πραγματικούς διάλογους και τους συγκρίνουν με τους δικούς τους
- * δραματοποιούν την ιστορία με τους πραγματικούς και τους φανταστικούς διάλογους

Δραστηριότητα: αν και μακριά, τόσο κοντά...

Ο εκπαιδευτικός θα μιλήσει για προβλήματα που «αν και ίσως μακριά μας, παρόλο αυτά υπάρχουν...». Χωρίζει τους μαθητές σε δύο ομάδες η μία είναι η ομάδα – πρόσφυγες, η άλλη η ομάδα – Έλληνες:

- * η ομάδα – πρόσφυγες ζει σε ένα μέρος μακριά από την ομάδα – Έλληνες. Οι πρόσφυγες δεν έχουν καμία οπτική επαφή με την ομάδα των «Ελλήνων». Μπορούν να χρησιμοποιήσουν για «πατρίδα τους» τον χώρο της αυλής ή μια άλλη διαθέσιμη αίθουσα. Εκεί δραματοποιούν μια αυτοσχέδια ιστορία
- * η ομάδα – Έλληνες δραματοποιούν την δική τους αυτοσχέδια ιστορία στον δικό τους χώρο

στη συνέχεια οι δύο ομάδες συναντούνται και προσπαθούν να φανταστούν

- * τι έκανε η ομάδα που δεν «έβλεπε»
- * διάφορες ιστορίες που μπορεί αυτή την στιγμή να εξελίσσονται σε διάφορες χώρες και που επηρεάζουν τους ανθρώπους

Δραστηριότητα: πώς θα ήθελα να είναι η γειτονιά μου

Ο εκπαιδευτικός δίνει στους μαθητές διάφορα υλικά (κουτιά, χαρτόνια, κόλλες, μπογιές, πανιά) και τους αφήνει να οργανώσουν ένα σπονδυλωτό εικαστικό δρώμενο

- να φτιάξουν μία γειτονιά έτσι όπως την φαντάζονται, με πρόσφυγες ή χωρίς
- να αιτιολογήσουν την επιλογή τους
- να δραματοποιήσουν ιστορίες μέσα σε αυτήν: με πρόσφυγες και χωρίς πρόσφυγες

Δραστηριότητα: πόσο απαραίτητος είμαι;

Ο εκπαιδευτικός χωρίζει τους μαθητές σε δύο ομάδες. Οι πρώτη ομάδα θα παρακολουθεί την δεύτερη, η οποία θα χωριστεί σε δύο οικογένειες. Η μια προσφύγων και η άλλη Ελλήνων.

- * η οικογένεια των Ελλήνων ζει σε ένα άνετο σπίτι με όλα τα απαραίτητα. Η ζωή τους κυλά ομαλά χωρίς ιδιαίτερα προβλήματα
- * η οικογένεια των προσφύγων μόλις έχει έρθει στην γειτονιά και έχει εγκατασταθεί στο σπίτι. Τα υπάρχοντά τους, μόνο τα ρούχα που φοράνε και ελάχιστα χρήματα
- * η οικογένεια των Ελλήνων θα πρέπει να αποφασίσει: αν θα βοηθήσει τους καινούργιους γείτονες, ποια βοήθεια θα τους παρέχει (οικονομική, συναισθηματική, υλική), τι θα κάνει ώστε να προστατεύσει την δική της ελευθερία και να μην παραβιάσει την ελευθερία των γειτόνων της

οι μαθητές που παρακολουθούν μετά το τέλος της δραματοποίησης

- * συζητούν για αυτά που είδαν και σχολιάζουν τις αποφάσεις της οικογένειας
- * δίνουν τις δικές τους απόψεις για το τι μπορούσε να είχε γίνει περισσότερο και τι μπορούσε να παραλειφτεί

στη συνέχεια αλλάζουν ρόλους και οι μαθητές που έπαιζαν γίνονται θεατές και οι θεατές πρωταγωνιστές

Δραστηριότητα: θέατρο σκιών, κουκλοθέατρο

Οι μαθητές

- ☞ διαλέγουν μια ιστορία από αυτές που έχουν ακούσει μέχρι τώρα ή φτιάχνουν μια δικιά τους με θέμα την προσφυγιά
- ☞ κατασκευάζουν με διάφορα υλικά κούκλες ή φιγούρες
- ☞ παίζουν το έργο

Δραστηριότητα: πι έχει αλλάξει;

Ο εκπαιδευτικός δείχνει στους μαθητές ένα τοπίο ήρεμο με ανθρώπους να κάνουν διάφορες δουλειές και ζητά από τους μαθητές

- ☞ να το περιγράψουν
- ☞ να το φανταστούν πώς θα γινόταν αν στην περιοχή κηρυσσόταν πόλεμος
- ☞ να πουν τη δική τους εκδοχή για το τι θα γινόταν οι άνθρωποι αυτοί

στη συνέχεια

- ☞ να ζωγραφίσουν το πριν και το μετά
- ☞ να φτιάξουν δυο μακέτες (πριν τη καταστροφή και μετά)
- ☞ να χωρίσουν την τάξη σε δυο μέρη, σκηνοθετώντας το πριν και το μετά
- ☞ να δραματοποιήσουν μια ιστορία

» ΠΡΟΤΑΣΗ: ΝΑ ΠΑΙΞΟΥΜΕ ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ

Δραστηριότητα: ποιες λέξεις ταιριάζουν στον πρόσφυγα

Ο εκπαιδευτικός λέει λέξεις στους μαθητές και

- * προσπαθούν να βρουν ποιες ταιριάζουν περισσότερο σε ένα παιδί πρόσφυγα, όπως πόλεμος (στο προσφυγόπουλο), θλίψη, ανεμελιά, κούραση, δυνατός, άνεση, άσυλο, ανάγκη, ελπίδα
- * φτιάχνουν προτάσεις που εμπεριέχουν αυτές τις λέξεις π.χ. ο πόλεμος ανάγκασε πολλούς ανθρώπους να εγκαταλείψουν την χώρα τους μαζί με τα παιδιά τους, ένα προσφυγόπουλο δεν έχει την ανεμελιά που έχω εγώ, η ανάγκη πολλές φορές κάνει τα παιδιά πρόσφυγες να δουλεύουν.....

Δραστηριότητα: βρίσκω λέξεις

Ο εκπαιδευτικός παίζει με τους μαθητές γλωσσικά παιχνίδια με λέξεις που εμπλέκονται με τον πρόσφυγα

- * παράγωγα ουσιαστικά

ουσιαστικά από ρήματα π.χ.

- διώχνω – διωγμός
- προσφεύγω- πρόσφυγας
- σέβομαι- σεβασμός
- βογκώ- βογκητό
- αναστενάζω- αναστεναγμός
- προσπαθώ- προσπάθεια

ουσιαστικά από ουσιαστικά π.χ.

- πρόσφυγας – προσφυγάκι
- ρούχο- ρουχαλάκι
- σπίτι- σπιτάκι

εθνικά π.χ.

- Αραβία – Άραβας
- Ιράκ –Ιρακινός
- Πόντος- Πόντιος
- Αιθιοπία- Αιθίοπας

- * σύνθετες λέξεις π.χ. προσφυγο- παιδί, προσφυγο-πατέρας, προσφυγό-σπιτο

- * φράσεις: οι πρόσφυγες δεν ζητούν ελεημοσύνη, δεν υπάρχει μεγαλύτερος πόνος, θέλει θάρρος
- * επίθετα που χαρακτηρίζουν τους πρόσφυγες: π.χ. ακούραστος, αποφασιστικός, φτωχός, νηστικός, απεγνωσμένος, φοβισμένος, θαρραλέος

φτιάχνουν με τις λέξεις αυτές

- * προτάσεις
- * ιστορίες

Δραστηριότητα: βρίσκω σε εικόνες τους πρόσφυγες

Ο εκπαιδευτικός δίνει στους μαθητές πολλές φωτογραφίες από ανθρώπους πρόσφυγες και μη πρόσφυγες. Οι μαθητές

- * τις ταξινομούν σε δύο ομάδες. Τις φωτογραφίες των προσφύγων – τις φωτογραφίες των μη προσφύγων
- * βρίσκουν ομοιότητες και διαφορές

Δραστηριότητα: διακρίνω ήχους

Επιλέγει

- * ήχους που παραπέμπουν σε ζωή πριν από την προσφυγιά, π.χ. ειρήνης (πουλιά, ρυάκια, ήρεμη μουσική .....)
- * ήχους που παραπέμπουν σε αιτίες προσφυγιάς, π.χ. πολέμου (τανκς, αεροπλάνα .....)
- * ήχους πανικού και απελπισίας (φωνές, εκνευρισμοί,.....) που παραπέμπουν σε φόβο και απόγνωση

και καλεί τους μαθητές

- 👂 να αναγνωρίσουν τους ήχους
- 👂 να προσπαθήσουν να βρουν την πηγή τους
- 👂 να κάνουν συγκρίσεις
- 👂 να μιμηθούν με τη φωνή τους, τους ήχους
- 👂 να βρουν τους ήχους εκείνους που προκαλούν πολύ ένταση

Δραστηριότητα: περπατώ και μιμούμαι

Ο εκπαιδευτικός καλεί τους μαθητές να περπατήσουν και να μιμηθούν συγχρόνως το συναίσθημα και τον τρόπο, δίνοντας τους τον ρυθμό, π.χ. κτυπώντας ένα ταμπούρινο ή βάζοντας κατάλληλη μουσική

- γρήγορα – όπως ο πρόσφυγας που εγκαταλείπει απεγνωσμένα τη χώρα του όταν τον κυνηγάνε
- προσεκτικά – όπως ο πρόσφυγας που βαδίζει με τα πόδια μέρες περνώντας από βουνά ή ποτάμια
- με κουρασμένο βήμα – όπως ένα παιδάκι που περπατά δίπλα στη μαμά του ώρες πολλές
- λυπημένα - όπως ο πρόσφυγας που εγκαταλείπει όλα του τα πράγματα στο σπίτι
- νυσταγμένα – όπως ο πρόσφυγας που πολλές φορές δεν έχει χρόνο να κοιμηθεί γιατί πρέπει να φύγει γρήγορα
- ανυπόμονα – όπως ο πρόσφυγας που ανυπομονεί για το αύριο
- εξερευνητικά – όπως όταν φτάνει σε ένα καινούργιο τόπο και δεν ξέρει τίποτα και κανέναν
- χαρούμενα – όπως όταν μετά από πολλές ώρες ταξιδιού βρίσκει μια πηγή να πιει νερό
- τρομαγμένα – όπως όταν πιστεύει ότι τον πιάσανε και θα τον απελάσουν στην πατρίδα του .....

Δραστηριότητα: αλλάζω κατεύθυνση

Ο εκπαιδευτικός ζητά από τους μαθητές να χωριστούν σε ομάδες προσφύγων.

- * κάθε ομάδα επιλέγει έναν χώρο στην αυλή, ο οποίος θα αντιπροσωπεύει τη χώρα που εγκαταστάθηκαν φεύγοντας από την πατρίδα τους.
- * εκεί προσπαθεί να διοργανωθεί π.χ. βρίσκοντας τον χώρο που θα εγκαταστήσει το σπίτι, να βρει δουλειά
- * αλλά κάτι συμβαίνει και είναι αναγκασμένοι να εγκαταλείψουν και αυτή τη χώρα, αφήνοντας όλα τους τα πράγματα πίσω.

Κάθε φορά που ο εκπαιδευτικός δίνει το σύνθημα οι ομάδες θα πρέπει «να μετακινηθούν». Όταν το παιχνίδι ολοκληρωθεί ο εκπαιδευτικός καλεί όλη την ομάδα να συζητήσει

- * για το τι προσπάθησαν και τι κατάφεραν να κάνουν, όσο διάστημα έμειναν σε κάθε «χώρα»
- * τι συναισθήματα τους δημιουργήθηκαν κάθε φορά που ενώ είχαν «τακτοποιηθεί» αναγκαζόταν να φύγουν

Δραστηριότητα: μαμά - παιδί

Ο εκπαιδευτικός θα σχεδιάσει στην αυλή διαδρομές και θα τοποθετήσει διάφορα εμπόδια π.χ. καρέκλες, πάγκους για γέφυρες, λούτρινα ζώακια. Οι μαθητές χωρίζονται σε ζευγάρια. Σε κάθε ζευγάρι ένας μαθητής παίρνει το ρόλο της μαμάς –πρόσφυγα και το άλλο του παιδιού –πρόσφυγα

1η φάση: ο μαθητής θα πρέπει να ακολουθεί τη διαδρομή που κάνει η μαμά

2η φάση: «η μαμά» κάνει πρώτη μία διαδρομή. Ο μαθητής καλείται να ακολουθήσει την ίδια ακριβώς

3η φάση: σχεδιάζουν τις διαδρομές σε ένα χαρτόνι και τα εμπόδια που αντιμετώπισαν

Δραστηριότητα: μένω σε μια πολυκατοικία με....

Οι μαθητές παίζουν το παρακάτω παιχνίδι

- χωρίζουν την τάξη σε «διαμερίσματα» πολυκατοικιών
- ορίζουν κάποιους χώρους ως κοινόχρηστους π.χ. είσοδο πολυκατοικίας, ασανσέρ
- χωρίζονται σε οικογένειες τόσες όσες και τα «διαμερίσματα»
- κάθε οικογένεια είτε είναι πρόσφυγες είτε όχι, αναλαμβάνει να φτιάξει το δικό της διαμέρισμά
- κάποιος μαθητής που θα είναι και ο διαχειριστής της πολυκατοικίας αναλαμβάνει να καλέσει όλους τους ενοίκους της σε γενική συνέλευση όπου και θα γραφτεί ο κανονισμός της καλής λειτουργίας της πολυκατοικίας με τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις της κάθε οικογένειας
- στη συνέλευση αυτή όλοι, και οι πρόσφυγες, καταθέτουν τη δική τους άποψη. Κατά πόσο αυτή θα γίνει αποδεχτεί από τους υπόλοιπους θα φανεί στην πορεία του παιχνιδιού.

Δραστηριότητα: κάνε αυτό που λέω

Οι μαθητές

- χωρίζονται σε ζευγάρια. Το ένα παιδί είναι πρόσφυγας το άλλο ο εργοδότης του
- το παιδί – εργοδότης διατάζει τον πρόσφυγα να κάνει ό,τι θέλει αυτός. Ο πρόσφυγας δεν αντιδρά γιατί θέλει τα λεφτά,

στην δεύτερη φάση του παιχνιδιού

- το παιδί – πρόσφυγας μπορεί να αντιδράσει με όποιον τρόπο θέλει στις διαταγές του αφεντικού
- το αφεντικό ζητά με την ιδιότητα του φίλου, κάτι από τον πρόσφυγα

Στη συνέχεια

 αλλάζουν ρόλους

 συζητούν για το πώς αισθάνθηκαν σαν εργοδότες και σαν πρόσφυγες

Δραστηριότητα: από πού κατάγεται άραγε;

Ο εκπαιδευτικός

- * ψάχνει σε περιοδικά, εφημερίδες, φωτογραφίες προσφύγων, τις οποίες κόβει.
- * δίνει στους μαθητές έναν παγκόσμιο χάρτη. Πάνω σε κάθε δημοφιλή χώρα προσφύγων κολλάει έναν χαρακτηριστικό πρόσφυγα της περιοχής π.χ. στην Αρμενία φωτογραφία Αρμένιου, στο Κουρδιστάν ...

ζητά από τους μαθητές

 να διαλέξουν όποια φωτογραφία θέλουν ή να ψάξουν τα ίδια από διάφορες πηγές και με βάση διάφορα χαρακτηριστικά του πρόσφυγα που απεικονίζει να την τοποθετήσει στην χώρα από την οποία φαντάζεται ότι κατάγεται

 να ζωγραφίσει την υπόλοιπη οικογένεια, όπως τη φαντάζεται

 γράφει τα πιθανά τους ονόματα και τη χώρα που κατάγεται

Δραστηριότητα: παντομίμα

Κάθε μαθητής παρουσιάζει με παντομίμα στην ομάδα διάφορες εκφράσεις π.χ. λυπημένος, χαμογελαστός, κουρασμένος, φοβισμένος..... και η ομάδα καλείται

 να μαντέψει ποια είναι

 να πει αν την έχει αναγνωρίσει σε κάποια φωτογραφία από το υλικό που έχει συλλέξει μέχρι τώρα ή αν την έχει δει στο πρόσωπο κάποιου πρόσφυγα

 πώς φαντάζεται τη στιγμή που ο πρόσφυγας έχει την συγκεκριμένη έκφραση

Δραστηριότητα: φαντάσου όπ...

Ο εκπαιδευτικός

* δίνει στους μαθητές από ένα ραβδάκι μαγικό

* καλεί τους μαθητές να φανταστούν ότι γίνονται για λίγο παντοδύναμα και αόρατα και κρατούν στα χέρια τους ένα μαγικό ραβδί

τους παρακινεί να φανταστούν και να πουν

 τι θα άλλαζαν στην ζωή των προσφύγων, τι θα έκαναν για τους μαθητές και για

τους μεγάλους, από ποιο θα άρχιζαν

τι θα έκαναν για αυτούς που ευθύνονται για αυτή την κατάσταση αφού όλοι οι μαθητές εκφράσουν τις δικές τους ιδέες

θα συζητήσουν για αυτά που ακούστηκαν

θα τα σχολιάσουν

θα εκφράσουν τα συναισθήματά τους

Δραστηριότητα: ποια μουσική ταιριάζει;

Οι μαθητές χωρίζονται σε οικογένειες προσφύγων. Η κάθε οικογένεια

φτιάχνει μια αυτοσχέδια ιστορία και τη διηγείται στην ομάδα

ψάχνει σε μουσικά κομμάτια που έχει στη διάθεσή της ή συνθέτει και παίζει με μουσικά όργανα, ή βρίσκει μουσική της χώρας των προσφύγων που δραματοποιεί. Παίζει το επιλεγμένο μουσικό κομμάτι στην ομάδα

στη συνέχεια ένας μαθητής κλείνει τα μάτια του. Με εντολή κάποιου άλλου μαθητή μια ομάδα καλείται να παίξει τη μουσική της. Ο μαθητής με τα κλειστά μάτια θα πρέπει να βρει

ποιας ομάδας προσφύγων ήταν η μουσική

ποια ήταν η ιστορία της

Δραστηριότητα: αντιστέκομαι

Οι μαθητές

χωρίζονται σε δυο ομάδες, στους πρόσφυγες και στους μη

κάνουν δυο κύκλους ομόκεντρους. Στον εσωτερικό κύκλο μπαίνουν οι μη πρόσφυγες και στον εξωτερικό οι πρόσφυγες

με το σύνθημα του εκπαιδευτικού οι πρόσφυγες προσπαθούν να σπάσουν τον κύκλο των μη προσφύγων και να μπουν μέσα. Η αντίσταση που θα συναντήσουν θα είναι μεγάλη

όποιος τα καταφέρει ενσωματώνεται

αλλάζουν ρόλους

στο τέλος, θα χορέψουν όλοι μαζί ή θα παίξουν ένα παιχνίδι της επιλογής τους

Δραστηριότητα: αφήνομαι

Οι μαθητές

- ☒ κάνουν μικρούς κύκλους
- ☒ μέσα σε κάθε κύκλο μπαίνει ένας μαθητής – πρόσφυγας στην αρχή με ανοιχτά μάτια και στη διάρκεια του παιχνιδιού τα κλείνει
- ☒ με το σύνθημα του εκπαιδευτικού ο κύκλος γίνεται σαν τοίχος και ο μαθητής – πρόσφυγας ταλαντεύεται μέσα σε αυτόν (πρέπει να εμπιστευτεί την ομάδα ότι θα τον προστατεύσει και δεν θα σπάσει τον τοίχο)
- ☒ αλλάζουν ρόλους
- ☒ συζητούν για το συναίσθημα που ένιωσαν

Δραστηριότητα: τα βράχια

Ο εκπαιδευτικός βάζει μουσική. Οι μαθητές

- ☒ χωρίζονται σε δύο ομάδες: η μια ομάδα κάνει τον βράχο η άλλη τους πρόσφυγες
- ☒ με το άκουσμα της μουσικής οι πρόσφυγες πάνε κοντά στους βράχους και προσπαθούν να τους «μαλακώσουν» με όποιο τρόπο μπορούν για να περάσουν
- ☒ αλλάζουν ρόλους

Δραστηριότητα: κρατώ τον ρυθμό ή...

Οι μαθητές

- ☒ χωρίζονται σε ομάδες και κάθε ομάδα βρίσκει και ένα ρυθμό
- ☒ με το σύνθημα του εκπαιδευτικού θα πρέπει να παίξουν όλες μαζί τον ρυθμό τους και να προσπαθήσουν να τον κρατήσουν

Δραστηριότητα: αγοράζω και πληρώνω

Οι μαθητές χωρίζονται σε δυο ομάδες

- ☒ η ομάδα των προσφύγων θα ορίσει τη χώρα προέλευσής της και θα ψάξει να βρει πληροφορίες για ποια προϊόντα πωλούνται περισσότερο σε αυτή και το νόμισμα της περιοχής της
- ☒ η ομάδα των Ελλήνων θα ψάξει να βρει προϊόντα της Ελλάδας και το νόμισμα της στη συνέχεια

- ❏ φτιάχνουν με διάφορα υλικά τα προϊόντα τους και τα νομίσματά τους
- ❏ στήνουν πάγκους με τα προϊόντα φτιάχνοντας κατά κάποιον τρόπο μια λαϊκή αγορά
- ❏ μοιράζονται ρόλους
- ❏ παίζουν τους πωλητές και τους αγοραστές και προσπαθούν να αγοράσουν και να πουλήσουν τα προϊόντα τους με διαφορετικά νομίσματα

Δραστηριότητα: κυνηγητό

Ένας μαθητής αναλαμβάνει το ρόλο του φρουρού συνόρων

- ❏ οι υπόλοιποι μαθητές χωρίζονται σε δυο ομάδες, την ομάδα των προσφύγων και την ομάδα των Ελλήνων
- ❏ μόλις ο εκπαιδευτικός δώσει το σύνθημα η ομάδα των προσφύγων τρέχει ενώ η ομάδα των Ελλήνων περπατά. Ο αστυνομικός προσπαθεί να πιάσει τους πρόσφυγες, δεν μπορεί όμως να τους πιάσει. Όταν οι πρόσφυγες βρουν έναν Έλληνα και γίνουν ζευγάρια ή αν σηκώσουν μια ταμπέλα ή σημαία που γράφει την λέξη άσυλο
- ❏ αλλάζουν ρόλους
- ❏ εκφράζουν τα συναισθήματά τους

Παραλλαγή του παιχνιδιού: όταν ο αστυνομικός κυνηγά τους πρόσφυγες, αυτοί για να γλιτώσουν θα πρέπει να κρυφτούν.

Δραστηριότητα: καρτσάκι

Οι μαθητές

- ❏ χωρίζονται σε ζευγάρια. Σε κάθε ζευγάρι ο ένας είναι πρόσφυγας και ο άλλος Έλληνας
- ❏ ο πρόσφυγας ξαπλώνει μπρούμυτα. Ο Έλληνας πρέπει να τον βοηθήσει να διανύσει μια διαδρομή, κρατώντας του τα πόδια

Δραστηριότητα: είμαι σε μια βάρκα

Οι μαθητές χωρίζονται σε ομάδες.

- ❏ κάθε μαθητής της ομάδας αναλαμβάνει και ένα ρόλο, π.χ ενός παπά πρόσφυγα, ενός μαθητή, ενός δασκάλου
- ❏ Όλοι μαζί επιβιβάζονται σε μια βάρκα. Μόλις ξεμακρύνει η βάρκα από την ακτή, βάζει νερά και ένας επιβάτης πρέπει να βγει αλλιώς θα βυθιστούν όλοι. Κάθε μαθητής «επιχειρηματολογεί» σύμφωνα με το ρόλο του γιατί πρέπει να μείνει στη βάρκα

Δραστηριότητα: φεύγω και παίρνω μαζί μου.....

Ο εκπαιδευτικός ζητά από τους μαθητές να αισθανθούν πρόσφυγες, που πρέπει αμέσως να εγκαταλείψουν την πατρίδα τους .

1η φάση: Οι μαθητές θα πρέπει να σκεφτούν και να πουν, τι θα ήταν εκείνο που θα έπαιρναν μαζί τους και να αιτιολογήσουν την απόφασή αυτή (χρήματα, παιχνίδια, ρούχα)

2η φάση: κάθε πρόσφυγας έχει τη δυνατότητα να πάρει μαζί του πέντε πράγματα. Μια φωτογραφία, λεφτά, διαβατήριο, νερό και ό,τι άλλο θελήσει. Στην διαδρομή που θα ακολουθήσει, συναντά διάφορα εμπόδια. Για να τα περάσει, πρέπει κάθε φορά να πετά και ένα αντικείμενο. Ο κάθε πρόσφυγας θα λέει πιο αντικείμενο πετά με τη σειρά και γιατί.

Δραστηριότητα: βόλει

Οι μαθητές σχηματίζουν έναν κύκλο

 κάθε μαθητής διαλέγει και παίρνει το όνομα ενός πρόσφυγα που θα ήθελε να έχει και το ανακοινώνει στην ομάδα

 στη συνέχεια κρατώντας στα χέρια τους μια μπάλα, ο ένας την πετά στον άλλον προσπαθώντας να θυμηθεί το «καινούργιο του» όνομα

Δραστηριότητα: μπάσκετ

Οι μαθητές

 χωρίζονται σε δύο ομάδες, των προσφύγων και των Ελλήνων

 ορίζουν κανόνες

 παίζουν μπάσκετ

» ΠΡΟΤΑΣΗ: ΝΑ ΚΑΝΟΥΜΕ ΜΙΑ ΕΚΔΗΛΩΣΗ / ΓΙΟΡΤΗ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ

Προτεινόμενες δραστηριότητες

Δραστηριότητα: κάνω το πλάνο της εκδήλωσης / γιορτής

Οι μαθητές σκέφτονται πώς θα οργανώσουν την εκδήλωση/γιορτή για τους πρόσφυγες

- * το χώρο που θα γίνει η γιορτή: στο σχολείο, σε αίθουσα εκδηλώσεων, σε ανοιχτό χώρο, π.χ. σε πλατεία
- * το χρόνο που θα γίνει η γιορτή: πρωί, απόγευμα, βράδυ
- * ποιους θα καλέσουν: πρόσφυγες (της γειτονιάς, από έναν καταυλισμό, παιδιά πρόσφυγες), γονείς, φορείς, Δήμαρχο, μαθητές άλλων σχολείων
- * τι θα περιλαμβάνει η γιορτή: φαγητό, χορό, ομιλίες, τραγούδια
- * πόσο χρονικό διάστημα χρειάζονται για την προετοιμασία
- * από ποιους θα ζητήσουν βοήθεια και τι είδους βοήθεια

Δραστηριότητα: φτιάχνω προσκλήσεις

Ο εκπαιδευτικός δίνει στους μαθητές χαρτιά, μαρκαδόρους και ό,τι άλλο χρειαστεί και οι μαθητές σκέφτονται

- * με τι τρόπο θα κάνουν την πρόσκληση: τι υλικά θα χρησιμοποιήσουν, τι σχήμα θα έχει (θα μπορούσε π.χ. να έχει το σχήμα της χώρας του πρόσφυγα), το μέγεθος που θα έχει
- * τι θα γράφει και αν δεν ξέρουν ελληνικά πώς θα τους βοηθήσουν να την διαβάσουν
- * αν θα την διακοσμήσουν και με ποιο τρόπο ώστε να είναι αισθητικά ωραία
- * πού θα βρουν τις διευθύνσεις των καλεσμένων
- * πώς θα την στείλουν στους καλεσμένους: προσωπικά, με το ταχυδρομείο

Επίσης μπορεί να κάνουν ηλεκτρονικές προσκλήσεις και να τις αποστέλλουν ηλεκτρονικά.

Δραστηριότητα: μαθαίνω τραγούδια – μουσικές

Οι μαθητές μαζί με τον εκπαιδευτικό για να κάνουν τους καλεσμένους τους πρόσφυγες να αισθανθούν ευχάριστα

- ψάχνουν να βρουν μουσικά ακούσματα της πατρίδας τους
- μαθαίνουν κάποιο δικό τους χορό

☒ μαθαίνουν να τραγουδούν ένα δικό τους τραγούδι παράλληλα

☒ διαλέγουν ελληνικά μουσικά κομμάτια

☒ μαθαίνουν ελληνικούς παραδοσιακούς και άλλους χορούς

☒ μαθαίνουν ελληνικά τραγούδια

Δραστηριότητα: ετοιμάζω φαγητά – γλυκά

Οι μαθητές μαζί με τον εκπαιδευτικό ψάχνουν σε διάφορες πηγές για να βρουν τη χαρακτηριστική κουζίνα της περιοχής των προσφύγων

☒ γράφουν τις συνταγές

☒ διαλέγουν ποιες θα μπορούσαν να φτιάξουν

☒ αγοράζουν τα υλικά

☒ φτιάχνουν το φαγητό ή το γλυκό

την ίδια διαδικασία ακολουθούν και για τα τοπικά ελληνικά εδέσματα, ώστε το «τραπέζι» της γιορτής να περιλαμβάνει ελληνικές και ξένες γεύσεις

Δραστηριότητα: ετοιμάζω και μαθαίνω

Οι μαθητές σκέφτονται τι άλλο θα μπορούσαν να παρουσιάσουν στη γιορτή τους

☒ διάφορα δρώμενα

☒ παραδοσιακά ελληνικά και ξένα παιχνίδια

☒ το υλικό που έχουν συλλέξει μέχρι τώρα

☒ φτιάχνουν δώρα για τους προσκαλεσμένους τους

☒ μαθαίνουν λέξεις και εκφράσεις όπως καλώς ήρθατε, τι θα πάρετε, στη γλώσσα των προσφύγων.

Δραστηριότητα: ετοιμάζω τον χώρο

Όλοι μαζί ετοιμάζουν τον χώρο

☒ τον διακοσμούν (με μπαλόνια, με υφάσματα, με αφίσες)

☒ τοποθετούν καρέκλες και τραπέζια

☒ ετοιμάζουν το τραπέζι

και αφού όλα είναι έτοιμα η γιορτή αρχίζει

Δραστηριότητα: βιώνω τη γιορτή

Οι οικοδεσπότες ανταλλάσσουν με τους προσκεκλημένους

- τραγούδια
- χορούς
- γεύσεις
- παιχνίδια
- ζωγραφιές
- ιστορίες
- απόψεις
- σκέψεις
- προβληματισμούς
- συμπεράσματα

Δραστηριότητα: φτιάχνουμε το «δένδρο της αλληλεγγύης»

Οι μαθητές φτιάχνουν «το δένδρο της αλληλεγγύης»

- 📏 σκεπάζουν έναν τοίχο με χαρτί του μέτρου
- 📏 σχεδιάζουν έναν κορμό δένδρου
- 📏 και για κλαδιά ζητούν από κάθε προσκαλεσμένο να ζωγραφίσει την παλάμη του και μέσα σε αυτήν να γράψει το όνομά του
- 📏 γράφουν μια λεζάντα

Δραστηριότητα: κάνουμε ένα γκράφιτι στη πόλη μας

Οι μαθητές αφού πάρουν τις σχετικές εγκρίσεις

- 📏 επιλέγουν χώρο και θέμα του γκράφιτι
- 📏 αγοράζουν μπογιές/υλικά
- 📏 σχεδιάζουν το γκράφιτι
- 📏 το ζωγραφίζουν

Στη φάση της αξιολόγησης ο εκπαιδευτικός θα ζητήσει από τους μαθητές να κρίνουν

- τα θετικά και τα αρνητικά του project
- τις εμπειρίες τους κατά τη διάρκεια της συνεργασίας τους
- τις δυσκολίες που αντιμετώπισαν με τους συμμαθητές τους
- τις γνώσεις που αποκόμισαν μέσα από τη δράση
- αν η πορεία της υλοποίησης ήταν έτσι όπως την είχαν φανταστεί
- τι άλλο θα μπορούσαν να πραγματοποιήσουν
- ποιες δραστηριότητες ίσως, παρέλειψαν από αυτές που είχαν σχεδιάσει
- τις γνώσεις που πήραν από την υλοποίηση του προγράμματος και πόσο σημαντικές ήταν για τα ίδια
- την επαφή με τους ενήλικες
- και ό,τι άλλο θελήσουν και μπορεί να βοηθήσει στην πορεία σχεδίασης μελλοντικών project

από τη μεριά του ο εκπαιδευτικός κρίνει

- κατά πόσο οι στόχοι που είχε θέσει πέτυχαν
- τη συνεργασία των μελών της ομάδας
- την επικοινωνία της ομάδας
- αν και κατά πόσο μπόρεσαν κάποιοι «απομονωμένοι» μαθητές να ενταχτούν στις ομάδες δράσης και πόσο βοήθησε αυτό τον μαθητή
- τις δεξιότητες που καλλιεργήθηκαν σε κάθε μαθητή ξεχωριστά
- τις γνώσεις που πήραν οι μαθητές του
- πόσο δεκτική είναι η ομάδα του στην ενημέρωση
- αν ευαισθητοποιήθηκε πάνω στο θέμα των προσφύγων
- τη στάση που υιοθέτησε η ομάδα απέναντι στους πρόσφυγες
- τη δική του στάση απέναντι στην ομάδα
- κατά πόσο επηρέασε στη λήψη αποφάσεων την ομάδα
- τη βοήθεια που έδωσε στις ομάδες κατά τη διάρκεια του project
- τι άλλο θα μπορούσε να κάνει για να ενεργοποιήσει περισσότερο, ίσως κάποιες ομάδες
- τα αρνητικά και τα θετικά του project
- και ό,τι άλλο θεωρήσει σημαντικό, για την ομάδα του και για τον ίδιο

Το θέμα πρόσφυγας είναι ένα δυσάρεστο θέμα, μα διαχρονική τραγικότητα. Προσφυγιά υπήρχε, υπάρχει και δυστυχώς δεν μπορούμε να είμαστε αισιόδοξοι για το άμεσο μέλλον ότι δεν θα υπάρχει.

Οι πρόσφυγες είναι άνθρωποι, όπως όλοι μας, που ξαφνικά όλα στη ζωή τους αλλάζουν ή χάνονται. Έρχονται αντιμέτωποι με όλα τα δεινά που υπάρχουν στις αρχαίες τραγωδίες.

Αυτό όμως που είναι σημαντικό να συνειδητοποιήσουμε όλοι οι εκπαιδευτικοί είναι ότι αφ' ενός οι πρόσφυγες είναι ένα θέμα που μας αφορά όλους μας χωρίς εξαίρεση και ότι αφετέρου είναι εκπαιδευτικό θέμα που καλούμαστε να εντάξουμε στις εκπαιδευτικές διαδικασίες.

Άλλωστε συναφή προβλήματα και θέματα ανήκουν στους εκπαιδευτικούς γεωμετρικούς τόπους μιας πολυπολιτισμικής κοινωνίας όπως είναι και η χώρα μας.

Οι εκπαιδευτικοί που προβληματίζονται και ασχολούνται με τους πρόσφυγες δεν είναι εκπαιδευτικοί που εφησυχάζουν αλλά ενεργοί πολίτες με βαθιά δημοκρατικά πιστεύω και οικουμενικές προσδοκίες.

Είναι οι εκπαιδευτικοί που αναγνωρίζουν τη σπουδαιότητα της βαθύτερης γνώσης πέρα από την επιδερμική πληροφορία και έχουν επιστημονικές ανησυχίες συνδυασμένες με κοινωνικούς προβληματισμούς.

Η παρουσία προσφύγων και μέσα στους μαθητικούς πληθυσμούς υπήρξε και ένας παράγοντας παιδαγωγικής πρόκλησης που οδήγησαν στη δημιουργία της παιδαγωγικής αντίληψης που λέγεται Διαπολιτισμική Εκπαίδευση.

Δεδομένου ότι επίσημα η ελληνική πολιτεία και έχει αποδεχθεί και προωθεί τη διαπολιτισμική εκπαίδευση, τις αρχές και τους στόχους της, ως την εγκυρότερη σύγχρονη τάση της παιδαγωγικής επιστήμης, αιτιολογείται ουσιαστικά το γιατί πρέπει να ασχοληθούμε με τους πρόσφυγες, να τους εντάξουμε, να τους συμπαρασταθούμε στις επιλογές τους.

Στην εκπαιδευτική πράξη καλούμαστε να διαμορφώσουμε

- πολίτες δημοκράτες, ενεργούς
- αντιρατσιστές
- υπέρ της ειρήνης
- διαπολιτισμικά ικανούς
- και βέβαια καλλιεργημένους και μορφωμένους

Όσον αφορά το θέμα των προσφύγων σε μια κοινωνία με τέτοιους πολίτες και τα προβλήματά τους θα αντιμετωπιστούν αποτελεσματικά και υπάρχει η ελπίδα να εξλειφθεί το τραγικό φαινόμενο της προσφυγιάς εάν αποκτήσει παγκόσμια εμβέλεια η διαπολιτισμική αντίληψη.

Καλείται λοιπόν στην πράξη ο εκπαιδευτικός

Να πληροφορήσει να δώσει γνώσεις στους μαθητές

- τι είναι πρόσφυγας
- πώς δημιουργούνται οι συνθήκες που ωθούν ανθρώπους στην προσφυγιά
- τι είναι διάκριση, τι είδους διακρίσεις υπάρχουν

Να απομυθοποιήσει

Να αποκαλύψει

- δομές / θεσμούς

- αγορές

Καλλιεργώντας στους μαθητές την κριτική ικανότητα

Να παρωθήσει

- στην ενεργή συμμετοχή

- στις δημοκρατικές διαδικασίες

- και στην προάσπιση της δημοκρατίας / των ανθρωπίνων δικαιωμάτων

Να δώσει ελπίδα

- για ένα καλύτερο αύριο

Να πείσει

- ότι όλοι πρέπει να μην εφησυχάζουμε και πως μπορούμε να κάνουμε πολλά

Φαίνεται από τη μέχρι τώρα εμπειρία μας ότι ακόμα και τα μικρά παιδιά του νηπιαγωγείου που δεν αντιλαμβάνονται τις έννοιες χώρα, σύνορα, εθνικότητες μπορούν να αντιληφτούν τι σημαίνει πρόσφυγας και ότι κάτι πρέπει να γίνει όχι μόνο από κάποιους άλλους αλλά και από τα ίδια τα νήπια.

Εμβολιάζουμε τους μαθητές μας με οικουμενικές αξίες, τους μαθαίνουμε να σέβονται για να τους σέβονται. Δεν τους προετοιμάζουμε για να γίνουν πρόσφυγες αλλά για να γίνουν πολίτες ενεργοί που θα δουλέψουν αποτελεσματικά για έναν καλύτερο κόσμο.

Τους μαθαίνουμε να είναι γενναιόδωροι και αλληλέγγυοι, να πιστεύουν στους ανθρώπους με τα μάτια όχι μόνο της ψυχής ανοιχτά αλλά και του πνεύματος.

Ο ύπνος της λογικής γεννάει τέρατα!

Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να έχουν ενεργό ρόλο το ίδιο και οι μαθητές.

Δεν χρειάζεται να υπάρχει μεμονωμένη ενότητα ειδικά για το θέμα των προσφύγων αλλά διαποτίζοντας όλη την εκπαιδευτική πράξη με τη διαπολιτισμική φιλοσοφία και τα μηνύματα είναι μεστά και οι μαθητές με την ευρηματικότητα και την φρεσκάδα τους βρίσκουν εναλλακτικούς τρόπους για ενεργό συμμετοχή.

Τα Συμβαλλόμενα στην παρούσα Σύμβαση Κράτη

Επειδή, σύμφωνα με τις αρχές που διακηρύσσονται στον Καταστατικό Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, η αναγνώριση της εγγενούς αξιοπρέπειας και των ίσων και αναφαίρετων δικαιωμάτων όλων των μελών της ανθρωπίνης οικογένειας, αποτελεί το θεμέλιο της ελευθερίας, της δικαιοσύνης και της ειρήνης στον κόσμο,

Έχοντας υπόψη ότι οι λαοί των Ηνωμένων Εθνών έχουν διακηρύξει εκ νέου, στον Καταστατικό Χάρτη, την πίστη τους στα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα και στην αξιοπρέπεια και την αξία του ανθρώπου, και έχουν αποφασίσει να προαγάγουν την κοινωνική πρόοδο και να καθορίσουν καλύτερες συνθήκες ζωής μέσα στα πλαίσια μιας μεγαλύτερης ελευθερίας,

Αναγνωρίζοντας ότι τα Ηνωμένα Έθνη, στην Παγκόσμια Διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου και στις διεθνείς συνθήκες για τα ανθρώπινα δικαιώματα διακήρυξαν και συμφώνησαν ότι καθένας δικαιούται να απολαμβάνει όλα τα δικαιώματα και τις ελευθερίες που αναφέρονται σε αυτές, χωρίς καμία απολύτως διάκριση ιδίως εξαιτίας της φυλής, του χρώματος, του φύλου, της γλώσσας, της θρησκείας, των πολιτικών του ή άλλων πεποιθήσεων, της εθνικής ή κοινωνικής καταγωγής, της παρουσίας, της γέννησης ή οποιασδήποτε άλλης κατάστασης,

Υπενθυμίζοντας ότι, στην Παγκόσμια Διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου, τα Ηνωμένα Έθνη διακήρυξαν ότι τα παιδιά δικαιούνται ειδική βοήθεια και υποστήριξη.

Έχοντας πεισθεί ότι η οικογένεια όντας η θεμελιώδης μονάδα της κοινωνίας και το φυσικό περιβάλλον για την ανάπτυξη και την ευημερία όλων των μελών της, και ιδιαίτερα των παιδιών, πρέπει να έχει την προστασία και την υποστήριξη που χρειάζεται για να μπορέσει να διαδραματίσει πληρέστερα το ρόλο της στην κοινότητα.

Αναγνωρίζοντας ότι το παιδί, για την αρμονική ανάπτυξη της προσωπικότητάς του, πρέπει να μεγαλώνει μέσα στο οικογενειακό περιβάλλον, σ' ένα κλίμα ευτυχίας, αγάπης και κατανόησης,

Επειδή είναι σημαντικό να προετοιμαστεί πλήρως το παιδί για να ζήσει μια ατομική ζωή στην κοινωνία και να ανατραφεί μέσα στο πνεύμα των ιδανικών που διακηρύσσονται στον Καταστατικό Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών και ειδικότερα μέσα σε πνεύμα ειρήνης, αξιοπρέπειας, ανοχής, ελευθερίας, ισότητας και αλληλεγγύης.

Έχοντας υπόψη ότι η ανάγκη να παρασχεθεί στο παιδί ειδική προστασία εξαγγέλθηκε στη Διακήρυξη της Γενεύης του 1924 για τα δικαιώματα του παιδιού, και στη Διακήρυξη των δικαιωμάτων του παιδιού, που υιοθέτησε η Γενική Συνέλευση στις 20 Νοεμβρίου 1959 και που αναγνωρίστηκε στην παγκόσμια Διακήρυξη για τα ανθρώπινα δικαιώματα, στο διεθνές Σύμφωνο για τα αστικά και πολιτικά δικαιώματα (ιδιαίτερα στα άρθρα 23 και 24), στο Διεθνές Σύμφωνο για τα οικονομικά, τα κοινωνικά και τα πολιτιστικά δικαιώματα (ιδιαίτερα στο άρθρο 10) και στο καταστατικό και στα αρμόδια όργανα των ειδικευμένων οργανισμών και των διεθνών οργανώσεων που μεριμνούν για την ευημερία του παιδιού,

Έχοντας υπόψη ότι, όπως αναφέρεται στη Διακήρυξη των δικαιωμάτων του παιδιού, "το παιδί, λόγω της φυσικής και διανοητικής του ανωριμότητας, χρειάζεται ειδική προστασία και μέριμνα, συμπεριλαμβανόμενης και της νομικής προστασίας, τόσο πριν όσο και μετά τη γέννηση του".

Υπενθυμίζοντας τις διατάξεις της Διακήρυξης για τις νομικές και κοινωνικές αρχές σχετικά με την προστασία και την ευημερία των παιδιών, ειδικά όσον αφορά την υιοθεσία και την τοποθέτηση σε ανάδοχες οικογένειες σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, τις διατάξεις του συνόλου των ελάχιστων κανόνων των Ηνωμένων Εθνών για τη διοίκηση της δικαιοσύνης για ανήλικους (Κανόνες του Πεκίνου) και της Διακήρυξης για την προστασία των γυναικών και των παιδιών σε περίοδο επείγουσας ανάγκης και ένοπλης σύρραξης,

Αναγνωρίζοντας ότι σε όλες τις χώρες του κόσμου υπάρχουν παιδιά που ζουν κάτω από ιδιαίτερα δύσκολες συνθήκες, και ότι είναι αναγκαίο να δοθεί στα παιδιά αυτά ιδιαίτερη προσοχή,

Λαμβάνοντας δεόντως υπόψη τη σημασία των πολιτιστικών παραδόσεων και αξιών κάθε λαού για την προστασία και την αρμονική ανάπτυξη του παιδιού,

Αναγνωρίζοντας τη σημασία της διεθνούς συνεργασίας για τη βελτίωση των συνθηκών ζωής των παιδιών σε όλες τις χώρες, και ιδιαίτερα στις υπό ανάπτυξη χώρες, Συμφώνησαν τα εξής:

ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ

Άρθρο 1

Για τους σκοπούς της παρούσας Σύμβασης, θεωρείται παιδί κάθε ανθρώπινο ον μικρότερο των δεκαοκτώ ετών, εκτός εάν η ενηλικίωση επέρχεται νωρίτερα, σύμφωνα με την ισχύουσα για το παιδί νομοθεσία.

Άρθρο 2

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη υποχρεούνται να σέβονται τα δικαιώματα, που αναφέρονται στην παρούσα Σύμβαση και να τα εγγυώνται σε κάθε παιδί που υπάγεται στη δικαιοδοσία τους, χωρίς καμία διάκριση φυλής, χρώματος, φύλλου, γλώσσας, θρησκείας, πολιτικών ή άλλων πεποιθήσεων του παιδιού ή των γονέων του ή των νόμιμων εκπροσώπων του ή της εθνικής, εθνικιστικής ή κοινωνικής καταγωγής τους, της περιουσιακής τους κατάστασης, της ανικανότητάς τους, της γέννησής τους ή οποιασδήποτε άλλης κατάστασης.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα ώστε να προστατεύεται αποτελεσματικά το παιδί έναντι κάθε μορφής διάκρισης ή κύρωσης, βασισμένης στη νομική κατάσταση, στις δραστηριότητες, στις εκφρασμένες απόψεις ή στις πεποιθήσεις των γονέων του, των νόμιμων εκπροσώπων του ή των μελών της οικογένειάς του.

Άρθρο 3

1. Σε όλες τις αποφάσεις που αφορούν στα παιδιά, είτε αυτές λαμβάνονται από δημοσίους ή ιδιωτικούς οργανισμούς κοινωνικής προστασίας, είτε από τα δικαστήρια, τις διοικητικές αρχές ή από τα νομοθετικά όργανα, πρέπει να λαμβάνεται πρωτίστως υπόψη το συμφέρον του παιδιού.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη υποχρεούνται να εξασφαλίζουν στο παιδί την αναγκαία για την ευημερία του προστασία και φροντίδα, λαμβάνοντας υπόψη τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των γονέων του, των επιτρόπων του ή των άλλων προσώπων που είναι νόμιμα υπεύθυνοι γι' αυτό, και παίρνουν για το σκοπό αυτό όλα τα κατάλληλα νομοθετικά και διοικητικά μέτρα.

3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη μεριμνούν ώστε η λειτουργία των οργανισμών, των υπηρεσιών και των ιδρυμάτων που αναλαμβάνουν παιδιά και που είναι υπεύθυνα για την προστασία τους να είναι σύμφωνη με τους κανόνες που έχουν θεσπιστεί από τις αρμόδιες αρχές, ιδιαίτερα στον τομέα της ασφάλειας και της υγείας και σε ότι αφορά τον αριθμό και την αρμοδιότητα του προσωπικού τους, καθώς και την ύπαρξη μιας κατάλληλης εποπτείας.

Άρθρο 4

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη υποχρεούνται να παίρνουν όλα τα νομοθετικά, διοικητικά και άλλα μέτρα που είναι αναγκαία για την εφαρμογή των αναγνωρισμένων στην παρούσα Σύμβαση δικαιωμάτων. Στην περίπτωση των οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών δικαιωμάτων, παίρνουν τα μέτρα αυτά μέσα στα όρια των πόρων που διαθέτουν και, όπου είναι αναγκαίο, μέσα στα πλαίσια της διεθνούς συνεργασίας.

Άρθρο 5

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη σέβονται την ευθύνη, το δικαίωμα και το καθήκον που έχουν οι γονείς ή, κατά περίπτωση, τα μέλη της διευρυμένης οικογένειας ή της κοινότητας, όπως προβλέπεται από τα τοπικά έθιμα, οι επίτροποι ή άλλα πρόσωπα που έχουν νόμιμα την ευθύνη για το παιδί, να του παράσχουν, κατά τρόπο που να ανταποκρίνεται στην ανάπτυξη των ικανοτήτων του, τον προσανατολισμό και τις κατάλληλες συμβουλές για την άσκηση των δικαιωμάτων που του αναγνωρίζει η παρούσα Σύμβαση.

Άρθρο 6

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν ότι κάθε παιδί έχει εγγενές δικαίωμα στη ζωή.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη μέρη εξασφαλίζουν, στο μέτρο του δυνατού, την επιβίωση και την ανάπτυξη του παιδιού.

Άρθρο 7

1. Το παιδί εγγράφεται στο ληξιαρχείο αμέσως μετά τη γέννησή του και έχει από εκείνη τη στιγμή το δικαίωμα ονόματος, το δικαίωμα να αποκτήσει ιθαγένεια, και, στο μέτρο του δυνατού, το δικαίωμα να γνωρίζει τους γονείς του και να ανατραφεί από αυτούς.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη μεριμνούν για τη θέση σε εφαρμογή αυτών των δικαιωμάτων, σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία τους και με τις υποχρεώσεις που τους επιβάλλουν οι ισχύουσες σ' αυτό το πεδίο διεθνείς συνθήκες, ιδιαίτερα στις περιπτώσεις κατά τις οποίες, ελλείψει αυτών, το παιδί θα ήταν άπατρις.

Άρθρο 8

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να σέβονται το δικαίωμα του παιδιού για διατήρηση της ταυτότητάς του, συμπεριλαμβανομένων της ιθαγένειάς του, του ονόματός του και των οικογενειακών σχέσεων του, όπως αυτά

αναγνωρίζονται από το νόμο, χωρίς παράνομη ανάμιξη.

2. Εάν ένα παιδί στερείται παράνομα ορισμένα ή όλα τα στοιχεία που συνιστούν την ταυτότητα του, τα Συμβαλλόμενα Κράτη οφείλουν να του παράσχουν κατάλληλη υποστήριξη και προστασία, ώστε η ταυτότητα του να αποκατασταθεί το συντομότερο δυνατόν.

Άρθρο 9

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη μεριμνούν ώστε το παιδί να μην αποχωρίζεται από τους γονείς του, παρά τη θέλησή τους, εκτός εάν οι αρμόδιες αρχές αποφασίσουν, με την επιφύλαξη δικαστικής αναθεώρησης και σύμφωνα με τους εφαρμοζόμενους νόμους και διαδικασίες, ότι ο χωρισμός αυτός είναι αναγκαίος για το συμφέρον του παιδιού. Μια τέτοια απόφαση μπορεί να είναι αναγκαία σε ειδικές περιπτώσεις, για παράδειγμα όταν οι γονείς κακομεταχειρίζονται ή παραμελούν το παιδί, ή όταν ζουν χωριστά και πρέπει να ληφθεί απόφαση σχετικά με τον τόπο διαμονής του παιδιού.

2. Σε όλες τις περιπτώσεις που προβλέπονται στην παράγραφο 1 του παρόντος άρθρου, όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να συμμετέχουν στις διαδικασίες και να γνωστοποιούν τις απόψεις τους.

3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη σέβονται το δικαίωμα του παιδιού που ζει χωριστά από τους δυο γονείς του ή από τον έναν από αυτούς να διατηρεί κανονικά προσωπικές σχέσεις και να έχει άμεση επαφή με τους δυο γονείς του, εκτός εάν αυτό είναι αντίθετο με το συμφέρον του παιδιού.

4. Όταν ο χωρισμός είναι αποτέλεσμα μέτρων που έχει πάρει ένα Συμβαλλόμενο Κράτος, όπως η κράτηση, η φυλάκιση, η εξορία, η απέλαση ή ο θάνατος (συμπεριλαμβανομένου του θανάτου από οποιαδήποτε αιτία, ο οποίος επήλθε κατά το χρόνο κράτησης) των δύο γονέων ή του ενός από αυτούς ή του παιδιού το Συμβαλλόμενο Κράτος δίνει, μετά από αίτηση, στους γονείς, στο παιδί ή, εάν χρειαστεί, σε ένα άλλο μέλος της οικογένειας τις ουσιώδες πληροφορίες σχετικά με τον τόπο όπου βρίσκονται το απόν μέλος ή τα απόντα μέλη της οικογένειας, έκτος εάν η αποκάλυψη των πληροφοριών αυτών θα είναι επιζήμια για την ευημερία του παιδιού. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη φροντίζουν εξάλλου ώστε η υποβολή ενός τέτοιου αιτήματος να μην επισύρει δυσμενείς συνέπειες για το ενδιαφερόμενο ή τα ενδιαφερόμενα πρόσωπα.

Άρθρο 10

1. Σύμφωνα με την υποχρέωση των Συμβαλλόμενων Κρατών δυνάμει της παραγράφου 1 του άρθρου 9, κάθε αίτηση από ένα παιδί ή από τους γονείς του για την είσοδο σε ένα Συμβαλλόμενο Κράτος ή την έξοδο από αυτό με σκοπό την οικογενειακή επανένωση αντιμετωπίζεται από τα Συμβαλλόμενα Κράτη με θετικό πνεύμα, ανθρωπισμό και ταχύτητα. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη φροντίζουν επιπλέον ώστε η υποβολή μιας τέτοιας αίτησης να μην επισύρει δυσμενείς συνέπειες για τον αιτούντα ή για τα μέλη της οικογένειάς του.

2. Το παιδί του οποίου οι γονείς διαμένουν σε διαφορετικά Κράτη έχει το δικαίω-

μα να διατηρεί, έκτος εξαιρετικών περιπτώσεων, προσωπικές σχέσεις και τακτική άμεση επαφή με τους δύο γονείς του. Για τον σκοπό αυτόν και σύμφωνα με την υποχρέωση που βαρύνει τα Συμβαλλόμενα Κράτη δυνάμει της παραγράφου 2 του άρθρου 9, τα Συμβαλλόμενα Κράτη σέβονται το δικαίωμα που έχουν το παιδί και οι γονείς του να εγκαταλείψουν οποιαδήποτε χώρα, συμπεριλαμβανομένης της χώρας αυτού του ίδιου του Συμβαλλόμενου Κράτους και να επιστρέψουν στη δική τους χώρα. Το δικαίωμα εγκατάλειψης οποιασδήποτε χώρας μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο μόνο των περιορισμών που ορίζει ο νόμος και που είναι αναγκαίοι για την προστασία της εθνικής ασφάλειας, της δημόσιας τάξης, της δημόσιας υγείας και των δημόσιων ηθών, ή των δικαιωμάτων και των ελευθεριών των άλλων, και που είναι συμβατοί με τα υπόλοιπα δικαιώματα που αναγνωρίζονται στην παρούσα Σύμβαση.

Άρθρο 11

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν μέτρα εναντίον των αθέμιτων μετακινήσεων παιδιών στο εξωτερικό και εναντίον της μη επανόδου τους.

2. Για το σκοπό αυτόν, τα Συμβαλλόμενα Κράτη ευνοούν τη σύναψη διμερών ή πολυμερών συμφωνιών ή την προσχώρηση στις ήδη υπάρχουσες συμφωνίες.

Άρθρο 12

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη εγγυώνται στο παιδί που έχει ικανότητα διάκρισης το δικαίωμα ελεύθερης έκφρασης της γνώμης του σχετικά με οποιοδήποτε θέμα που το αφορά, λαμβάνοντας υπόψη τις απόψεις του παιδιού ανάλογα με την ηλικία του και με το βαθμό ωριμότητας του.

2. Για τον σκοπό αυτό θα πρέπει ιδίως να δίνεται στο παιδί η δυνατότητα να ακούγεται σε οποιαδήποτε διοικητική ή δικαστική διαδικασία που το αφορά, είτε άμεσα είτε μέσω ενός εκπροσώπου ή ενός αρμόδιου οργανισμού, κατά τρόπο συμβατό με τους διαδικαστικούς κανόνες της εθνικής νομοθεσίας.

Άρθρο 13

1. Το παιδί έχει το δικαίωμα της ελευθερίας της έκφρασης. Το δικαίωμα αυτό περιλαμβάνει την ελευθερία αναζήτησης, λήψης και διάδοσης πληροφοριών και ιδεών οποιουδήποτε είδους, ανεξαρτήτως συνόρων, υπό μορφή προφορική, γραπτή ή τυπωμένη, ή καλλιτεχνική ή με οποιοδήποτε άλλο μέσο της επιλογής του.

2. Η άσκηση του δικαιώματος αυτού μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο μόνο των περιορισμών που ορίζονται από το νόμο και που είναι αναγκαίοι:

- α) Για το σεβασμό των δικαιωμάτων και της υπόληψης των άλλων ή
- β) Για τη διαφύλαξη της εθνικής ασφάλειας, της δημόσιας τάξης, της δημόσιας υγείας και των δημόσιων ηθών.

Άρθρο 14

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη σέβονται το δικαίωμα του παιδιού για ελευθερία σκέψης, συνείδησης και θρησκείας.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη σέβονται το δικαίωμα και το καθήκον των γονέων ή, κατά περίπτωση, των νομίμων εκπροσώπων του παιδιού, να το καθοδηγούν στην άσκηση του παραπάνω δικαιώματος κατά τρόπο που να ανταποκρίνεται στην ανάπτυξη των ικανοτήτων του.

3. Η ελευθερία της δήλωσης της θρησκείας του ή των πεποιθήσεων του μπορεί να υπόκειται μόνο στους περιορισμούς που ορίζονται από το νόμο και που είναι αναγκαίοι για τη διαφύλαξη της δημόσιας ασφάλειας, της δημόσιας τάξης, της δημόσιας υγείας και των δημόσιων ηθών, ή των ελευθεριών των θεμελιωδών δικαιωμάτων των άλλων.

Άρθρο 15

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν τα δικαιώματα του παιδιού στην ελευθερία του να συνεταιρίζεται και του να συνέρχεται ειρηνικά.

2. Δεν τίθενται περιορισμοί για την άσκηση των δικαιωμάτων αυτών, εκτός από αυτούς που ορίζει ο νόμος και που είναι αναγκαίοι σε μια δημοκρατική κοινωνία, προς το συμφέρον της εθνικής ασφάλειας, της δημόσιας ασφάλειας ή της δημόσιας τάξης ή για την προστασία της δημόσιας υγείας ή των δημόσιων ηθών, ή των δικαιωμάτων και των ελευθεριών των άλλων.

Άρθρο 16

1. Κανένα παιδί δεν μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο αυθαίρετης ή παράνομης επέμβασης στην ιδιωτική του ζωή, στην οικογένειά του, στην κατοικία του ή στην αλληλογραφία του, ούτε παράνομων προσβολών της τιμής και της υπόληψης του.

2. Το παιδί δικαιούται να προστατεύεται από το νόμο έναντι τέτοιων επεμβάσεων ή προσβολών.

Άρθρο 17

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν τη σημασία του έργου που επιτελούν τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και φροντίζουν ώστε το παιδί να έχει πρόσβαση σε ενημέρωση και σε υλικό, που προέρχονται από διάφορες εθνικές και διεθνείς πηγές, ιδίως σ' αυτά που αποσκοπούν στην προαγωγή της κοινωνικής, πνευματικής και ηθικής ευημερίας του, καθώς και της σωματικής και πνευματικής υγείας του. Για το σκοπό αυτόν, τα Συμβαλλόμενα Κράτη:

α) Ενθαρρύνουν τα μέσα μαζικής ενημέρωσης στη διάδοση πληροφοριών και υλικού που παρουσιάζουν κοινωνική και πολιτιστική χρησιμότητα για το παιδί που είναι σύμφωνα με το πνεύμα του άρθρου 29.

β) Ενθαρρύνουν τη διεθνή συνεργασία για την παραγωγή, ανταλλαγή και διάδοση πληροφοριών και υλικού αυτού του τύπου, που προέρχονται από διάφορες πολιτιστικές, εθνικές και διεθνείς πηγές.

γ) Ενθαρρύνουν την παραγωγή και τη διάδοση παιδικών βιβλίων.

δ) Ενθαρρύνουν τα μέσα μαζικής ενημέρωσης να λαμβάνουν ιδιαίτερα υπόψη τους τις γλωσσολογικές ανάγκες των αυτόχθονων παιδιών ή των παιδιών που ανήκουν σε μια μειονότητα.

ε) Ευνοούν την επεξεργασία κατάλληλων κατευθυντήριων αρχών που να προορίζονται για την προστασία του παιδιού από την ενημέρωση και το υλικό που βλάπτουν την ευημερία του, λαμβάνοντας υπόψη τις διατάξεις των άρθρων 13 και 18.

Άρθρο 18

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη καταβάλλουν κάθε δυνατή προσπάθεια για την εξασφάλιση της αναγνώρισης της αρχής, σύμφωνα με την οποία και οι δύο γονείς είναι από κοινού υπεύθυνοι για την ανατροφή του παιδιού και την ανάπτυξή του. Η ευθύνη για την ανατροφή του παιδιού και για την ανάπτυξή του ανήκει κατά κύριο λόγο στους γονείς, ή κατά περίπτωση, στους νόμιμους εκπροσώπους του. Το συμφέρον του παιδιού πρέπει να αποτελεί τη βασική τους μέριμνα.

2. Για την εγγύηση και την προώθηση των δικαιωμάτων που εκφράζονται στην παρούσα Σύμβαση, τα Συμβαλλόμενα Κράτη παρέχουν την κατάλληλη βοήθεια στους γονείς και στους νόμιμους εκπροσώπους του παιδιού, κατά την εκτέλεση των καθηκόντων τους για την ανατροφή του παιδιού, και εξασφαλίζουν τη δημιουργία οργανισμών, ιδρυμάτων και υπηρεσιών επιφορτισμένων να μεριμνούν για την ευημερία των παιδιών.

3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη λαμβάνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα προκειμένου να εξασφαλίσουν στα παιδιά των οποίων οι γονείς εργάζονται το δικαίωμα να επωφελούνται από τις υπηρεσίες και τα ιδρύματα φύλαξης παιδιών, εφόσον τα παιδιά πληρούν τους απαιτούμενους όρους.

Άρθρο 19

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη λαμβάνουν όλα τα κατάλληλα νομοθετικά, διοικητικά, κοινωνικά και εκπαιδευτικά μέτρα, προκειμένου να προστατεύσουν το παιδί από κάθε μορφή βίας, προσβολής ή βιαιοπραγιών σωματικών ή πνευματικών, εγκατάλειψης ή παραμέλησης, κακής μεταχείρισης ή εκμετάλλευσης, συμπεριλαμβανόμενης της σεξουαλικής βίας, κατά το χρόνο που βρίσκεται υπό την επιμέλεια των γονέων του ή του ενός από τους δύο, του ή των νομίμων εκπροσώπων του ή οποιουδήποτε άλλου προσώπου στο οποίο το έχουν εμπιστευθεί.

2. Αυτά τα προστατευτικά μέτρα θα πρέπει να περιλαμβάνουν, όπου χρειάζεται, αποτελεσματικές διαδικασίες για την εκπόνηση κοινωνικών προγραμμάτων, που θα αποσκοπούν στην παροχή της απαραίτητης υποστήριξης στο παιδί και σε αυτούς οι οποίοι έχουν την επιμέλειά του, καθώς και για άλλες μορφές πρόνοιας και για το χαρακτηρισμό, την αναφορά, την παραπομπή, την ανάκριση, την περίθαλψη και την παρακολούθηση της εξέλιξής τους στις περιπτώσεις κακής μεταχείρισης του παιδιού που περιγράφονται πιο πάνω, και όπου χρειάζεται, για διαδικασίες δικαστικής παρέμβασης.

Άρθρο 20

1. Κάθε παιδί που στερείται προσωρινά ή οριστικά το οικογενειακό του περιβάλλον ή το οποίο για το δικό του συμφέρον δεν είναι δυνατόν να παραμείνει στο περιβάλλον αυτό δικαιούται ειδική προστασία και βοήθεια εκ μέρους του Κράτους.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη προβλέπουν γι' αυτό το παιδί μια εναλλακτική επιμέλεια, σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία τους.

3. Αυτή η επιμέλεια μπορεί να έχει, μεταξύ άλλων, τη μορφή της τοποθέτησης σε μια οικογένεια, της ΚΑΦΑΛΑΗ του ισλαμικού δικαίου, της υιοθεσίας ή, σε περίπτωση ανάγκης, της τοποθέτησης σε ένα κατάλληλο για την περίπτωση ίδρυμα για παιδιά. Κατά την επιλογή ανάμεσα σε αυτές τις λύσεις, λαμβάνεται δεόντως υπόψη η ανάγκη μιας συνέχειας στην εκπαίδευση του παιδιού, καθώς και η εθνική, θρησκευτική, πολιτιστική και γλωσσολογική καταγωγή του.

Άρθρο 21

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη που αναγνωρίζουν και /ή επιτρέπουν την υιοθεσία διασφαλίζουν ότι εκείνο που λαμβάνεται πρωτίστως υπόψη στην προκειμένη περίπτωση είναι το συμφέρον του παιδιού και:

α) Μεριμνούν ώστε η υιοθεσία ενός παιδιού να μην επιτρέπεται παρά μόνο από τις αρμόδιες αρχές, οι οποίες αποφαινόμενες, σύμφωνα με το νόμο και με τις εφαρμοζόμενες διαδικασίες και επί τη βάση όλων των αξιόπιστων σχετικών πληροφοριών, εάν η υιοθεσία είναι δυνατή εν όψει της κατάστασης του παιδιού σε σχέση με τον πατέρα και τη μητέρα του, τους συγγενείς του και τους νομίμους εκπροσώπους του και εάν, εφόσον αυτό απαιτείται, τα ενδιαφερόμενα πρόσωπα έδωσαν τη συναίνεση τους για την υιοθεσία, έχοντας γνώση των πραγμάτων και μετά από την αναγκαία παροχή συμβουλών.

β) Αναγνωρίζουν ότι η υιοθεσία στο εξωτερικό μπορεί να αντιμετωπισθεί ως ένα άλλο μέσο εξασφάλισης στο παιδί της αναγκαίας φροντίδας, ένα αυτό δεν μπορεί να τοποθετηθεί σε μία ανάδοχη ή σε μία υιοθετούσα οικογένεια ή να ανατραφεί σωστά στη χώρα της καταγωγής του.

γ) Μεριμνούν ώστε, σε περίπτωση υιοθεσίας στο εξωτερικό, το παιδί να απολαμβάνει των ίδιων προστατευτικών μέτρων και προδιαγραφών με εκείνα που υπάρχουν στην περίπτωση εθνικής υιοθεσίας.

δ) Παίρνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα για να διασφαλίσουν ότι, σε περίπτωση διακρατικής υιοθεσίας, η τοποθέτηση του παιδιού δεν απολήγει σε ανάρμοστο υλικό όφελος για τα πρόσωπα που είναι αναμειγμένα σ' αυτή.

ε) Προωθούν τους αντικειμενικούς σκοπούς του παρόντος άρθρου με τη σύναψη διμερών ή πολυμερών διακανονισμών ή συμφωνιών, ανάλογα με την περίπτωση, και προσπαθούν μέσα σ' αυτά τα πλαίσια, να επιτύχουν οι τοποθετήσεις παιδιών στο εξωτερικό να πραγματοποιούνται από αρμόδιες αρχές ή αρμόδια όργανα.

Άρθρο 22

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν τα κατάλληλα μέτρα προκειμένου ένα παιδί, τα οποίο επιζητεί να αποκτήσει το νομικό καθεστώς του πρόσφυγα ή που θεωρείται πρόσφυγας δυνάμει των κανόνων και των διαδικασιών του ισχύοντος διεθνούς ή εθνικού δικαίου, είτε αυτό είναι μόνο είτε συνοδεύεται από τους γονείς του ή από οποιοδήποτε άλλο πρόσωπο, να χαιρεί της κατάλληλης προστασίας και ανθρωπιστικής βοή-

θειας, που θα του επιτρέψουν να απολαμβάνει τα δικαιώματα που του αναγνωρίζουν η παρούσα Σύμβαση και τα άλλα διεθνή όργανα τα σχετικά με τα δικαιώματα του ανθρώπου ή ανθρωπιστικού χαρακτήρα, στα οποία μετέχουν τα εν λόγω Κράτη.

2. Για το σκοπό αυτό τα Συμβαλλόμενα Κράτη συνεργάζονται, όπως αυτά το κρίνουν αναγκαίο, σε όλες τις προσπάθειες που γίνονται από τον Οργανισμό των Ηνωμένων Εθνών και τους άλλους αρμόδιους διακυβερνητικούς ή μη κυβερνητικούς οργανισμούς που συνεργάζονται με τον Οργανισμό των Ηνωμένων Εθνών, προκειμένου να προστατεύσουν και να βοηθήσουν τα παιδιά που βρίσκονται σε παρόμοια κατάσταση, και προκειμένου να αναζητήσουν τους γονείς ή άλλα μέλη της οικογένειας κάθε παιδιού πρόσφυγα και για να συλλέξουν πληροφορίες αναγκαίες για την επανένωση του παιδιού με την οικογένεια του. Σε περίπτωση που ούτε ο πατέρας ούτε η μητέρα ούτε κανένα άλλο μέλος της οικογένειας είναι δυνατόν να ανευρεθεί, το παιδί έχει δικαίωμα να τύχει της ίδιας προστασίας που παρέχεται σε οποιοδήποτε άλλο παιδί στερημένο οριστικά ή προσωρινά του οικογενειακού του περιβάλλοντος για οποιονδήποτε λόγο, σύμφωνα με τις αρχές της παρούσας Σύμβασης.

Άρθρο 23

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν ότι τα πνευματικώς ή σωματικώς ανάπηρα παιδιά πρέπει να διάγουν πλήρη και αξιοπρεπή ζωή, σε συνθήκες οι οποίες εγγυώνται την αξιοπρέπεια τους, ευνοούν την αυτονομία τους και διευκολύνουν την ενεργό συμμετοχή τους στη ζωή του συνόλου.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν το δικαίωμα των ανάπηρων παιδιών να τυγχάνουν ειδικής φροντίδας και ενθαρρύνουν και εξασφαλίζουν, στο μέτρο των διαθέσιμων πόρων, την παροχή, μετά από αίτηση, στα ανάπηρα παιδιά που πληρούν τους απαιτούμενους όρους και σε αυτούς που τα έχουν αναλάβει, μιας βοήθειας προσαρμοσμένης στην κατάσταση του παιδιού και στις περιστάσεις των γονέων του ή αυτών στους οποίους τα έχουν εμπιστευθεί.

3. Εν όψει των ειδικών αναγκών των ανάπηρων παιδιών, η χορηγούμενη σύμφωνα με την παράγραφο 2 του παρόντος άρθρου βοήθεια παρέχεται δωρεάν, εφόσον αυτό είναι δυνατό, κατόπιν υπολογισμού των οικονομικών πόρων των γονέων τους και αυτών στους οποίους έχουν εμπιστευθεί το παιδί, και σχεδιάζεται κατά τέτοιο τρόπο ώστε τα ανάπηρα παιδιά να έχουν αποκλειστική πρόσβαση στην εκπαίδευση, στην επιμόρφωση, στην περίθαλψη, στην αποκατάσταση αναπήρων, στην επαγγελματική εκπαίδευση και στις ψυχαγωγικές δραστηριότητες, έτσι που να επιτυγχάνεται η όσο το δυνατόν πληρέστερη κοινωνική ένταξη και προσωπική τους ανάπτυξη, συμπεριλαμβανομένης της πολιτιστικής και πνευματικής τους εξέλιξης.

4. Μέσα σε πνεύμα διεθνούς συνεργασίας, τα Συμβαλλόμενα Κράτη προωθούν την ανταλλαγή κατάλληλων πληροφοριών στον τομέα της προληπτικής περίθαλψης και της ιατρικής, ψυχολογικής και λειτουργικής θεραπείας των ανάπηρων παιδιών, συμπεριλαμβανομένης της διάδοσης και της πρόσβασής στις πληροφορίες που αφορούν στις μεθόδους αποκατάστασης αναπήρων και στις υπηρεσίες επαγγελματικής κατάρτισης,

με σκοπό να επιτραπεί στα Συμβαλλόμενα Κράτη να βελτιώσουν τις δυνατότητες και τις αρμοδιότητες τους και να διευρύνουν την πείρα τους σε αυτούς τους τομείς. Σ' αυτό το πεδίο λαμβάνονται ιδιαίτερα υπόψη οι ανάγκες των υπό ανάπτυξη χωρών.

Άρθρο 24

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν το δικαίωμα του παιδιού να απολαμβάνει το καλύτερο δυνατόν επίπεδο υγείας και να επωφελείται από τις υπηρεσίες ιατρικής θεραπείας και αποκατάστασης αναπήρων. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη επιδιώκουν να διασφαλίσουν το ότι κανένα παιδί δεν θα στερείται το δικαίωμα πρόσβασης στις υπηρεσίες αυτές.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη επιδιώκουν να εξασφαλίσουν την πλήρη εφαρμογή του παραπάνω δικαιώματος και ιδιαίτερα παίρνουν τα κατάλληλα μέτρα για:

α) Να μειώσουν τη βρεφική και παιδική θνησιμότητα.

β) Να εξασφαλίσουν σε κάθε παιδί την απαραίτητη ιατρική αντίληψη και περίθαλψη δίνοντας έμφαση στην ανάπτυξη της στοιχειώδους περίθαλψης.

γ) Να αγωνιστούν κατά της ασθένειας και της κακής διατροφής και μέσα στα πλαίσια της στοιχειώδους περίθαλψης, με την εφαρμογή -ανάμεσα στα άλλα- της ήδη διαθέσιμης τεχνολογίας και με την παροχή θρεπτικών τροφών και καθαρού πόσιμου νερού, λαμβάνοντας υπόψη τους κινδύνους της μόλυνσης του φυσικού περιβάλλοντος.

δ) Να εξασφαλίσουν στις μητέρες κατάλληλη περίθαλψη πριν και μετά από τον τοκετό.

ε) Να μπορούν όλες οι ομάδες της κοινωνίας, ιδιαίτερα οι γονείς και τα παιδιά, να ενημερώνονται για τα θέματα της υγείας και της διατροφής του παιδιού, για τα πλεονεκτήματα του φυσικού θηλασμού, την υγιεινή και την καθαριότητα του περιβάλλοντος και την πρόληψη των ατυχημάτων και να βρίσκουν υποστήριξη στη χρήση των παραπάνω βασικών γνώσεων.

στ) Να αναπτύξουν την προληπτική ιατρική φροντίδα, την καθοδήγηση των γονέων και την εκπαίδευση και τις υπηρεσίες του οικογενειακού προγραμματισμού.

3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν όλα τα κατάλληλα και αποτελεσματικά μέτρα για να καταργηθούν οι παραδοσιακές πρακτικές που βλάπτουν την υγεία των παιδιών.

4. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να προωθήσουν και να ενθαρρύνουν τη διεθνή συνεργασία, ώστε να επιτύχουν σταδιακά την πλήρη πραγματοποίηση του δικαιώματος που αναγνωρίζεται στο παρόν άρθρο. Εν όψει αυτού, λαμβάνονται ιδιαίτερα υπόψη οι ανάγκες των υπό ανάπτυξη χωρών.

Άρθρο 25

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν στο παιδί, που τοποθετήθηκε από τις αρμόδιες αρχές σε μία οικογένεια, με σκοπό την παροχή φροντίδας, προστασίας ή θεραπείας της σωματικής ή πνευματικής του υγείας, το δικαίωμα σε μία περιοδική ανα-

θεώρηση της παραπάνω θεραπείας και κάθε άλλης περίπτωσης σχετικής με την τοποθέτηση του.

Άρθρο 26

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν σε κάθε παιδί το δικαίωμα να επωφελείται από την κοινωνική πρόνοια, συμπεριλαμβανομένων των κοινωνικών ασφαλίσεων, και παίρνουν τα απαραίτητα μέτρα για να εξασφαλίσουν την πλήρη πραγματοποίηση του δικαιώματος αυτού, σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία τους.

2. Τα ωφελήματα, όπου είναι αναγκαία, πρέπει να δίνονται, αφού ληφθούν υπόψη οι πόροι και η κατάσταση του παιδιού και των προσώπων που έχουν αναλάβει την ευθύνη της συντήρησής του, καθώς και κάθε άλλη εκτίμηση σχετιζόμενη με την αίτηση παροχής ωφελημάτων που γίνεται από το παιδί ή για λογαριασμό του.

Άρθρο 27

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν το δικαίωμα κάθε παιδιού για ένα κατάλληλο επίπεδο ζωής που να επιτρέπει τη σωματική, πνευματική, ψυχική, ηθική και κοινωνική ανάπτυξη του.

2. Στους γονείς ή στα άλλα πρόσωπα που έχουν αναλάβει το παιδί ανήκει κατά κύριο λόγο η ευθύνη της εξασφάλισης μέσα στα όρια των δυνατοτήτων τους και των οικονομικών μέσων τους, των απαραίτητων για την ανάπτυξη του παιδιού συνθηκών ζωής.

3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη υιοθετούν τα κατάλληλα μέτρα, σύμφωνα με τις εθνικές τους συνθήκες και στο μέτρο των δυνατοτήτων τους, για να βοηθήσουν τους γονείς και τα άλλα πρόσωπα που είναι υπεύθυνα για το παιδί, να εφαρμόσουν το δικαίωμα αυτό και προσφέρουν, σε περίπτωση ανάγκης, υλική βοήθεια και προγράμματα υποστήριξης, κυρίως σε σχέση με τη διατροφή, το ρουχισμό και την κατοικία.

4. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα για να εξασφαλίσουν την είσπραξη της διατροφής του παιδιού από τους γονείς του ή από τα άλλα πρόσωπα που έχουν την οικονομική ευθύνη γι' αυτό, είτε εντός της επικράτειας είτε στο εξωτερικό. Ειδικά στην περίπτωση που το πρόσωπο το οποίο έχει την οικονομική ευθύνη για το παιδί ζει σε ένα Κράτος διαφορετικό από εκείνο του παιδιού, τα Συμβαλλόμενα Κράτη ευνοούν την προσχώρηση σε διεθνείς συμφωνίες ή τη σύναψη τέτοιων συμφωνιών, καθώς και την υιοθέτηση κάθε άλλης κατάλληλης ρύθμισης.

Άρθρο 28

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν το δικαίωμα του παιδιού στην εκπαίδευση και, ιδιαίτερα, για να επιτευχθεί η άσκηση του δικαιώματος αυτού προοδευτικά και στη βάση της ισότητας των ευκαιριών:

α) Καθιστούν τη στοιχειώδη εκπαίδευση υποχρεωτική και δωρεάν για όλους.

β) Ενθαρρύνουν την ανάπτυξη διάφορων μορφών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, τόσο γενικής όσο και επαγγελματικής, τις καθιστούν ανοιχτές και προσιτές σε κάθε παιδί, και παίρνουν κατάλληλα μέτρα, όπως η θέσπιση της δωρεάν εκπαίδευσης και

της προσφοράς χρηματικής βοήθειας σε περίπτωση ανάγκης.

γ) Εξασφαλίζουν σε όλους την πρόσβαση στην ανώτατη παιδεία με όλα τα κατάλληλα μέσα, σε συνάρτηση με τις ικανότητες του καθενός.

δ) Καθιστούν ανοιχτές και προσιτές σε κάθε παιδί τη σχολική και την επαγγελματική ενημέρωση και τον προσανατολισμό.

ε) Παίρνουν μέτρα για να ενθαρρύνουν την τακτική σχολική φοίτηση και τη μείωση του ποσοστού εγκατάλειψης των σχολικών σπουδών.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα για την εφαρμογή της σχολικής πειθαρχίας με τρόπο που να ταιριάζει στην αξιοπρέπεια του παιδιού ως ανθρώπινου όντος, και σύμφωνα με την παρούσα Σύμβαση.

3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη προάγουν και ενθαρρύνουν τη διεθνή συνεργασία στον τομέα της παιδείας, με σκοπό να συμβάλλουν κυρίως στην εξάλειψη της άγνοιας και του αναλφαβητισμού στον κόσμο και να διευκολύνουν την πρόσβαση στις επιστημονικές και τεχνικές γνώσεις και στις σύγχρονες εκπαιδευτικές μεθόδους. Για το σκοπό αυτόν, λαμβάνονται ιδιαίτερα υπόψη οι ανάγκες των υπό ανάπτυξη χώρων.

Άρθρο 29

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη συμφωνούν ότι η εκπαίδευση του παιδιού πρέπει να αποσκοπεί:

α) Στην ανάπτυξη της προσωπικότητας του παιδιού και στην πληρέστερη δυνατή ανάπτυξη των χαρισμάτων του και των σωματικών και πνευματικών ικανοτήτων του.

β) Στην ανάπτυξη του σεβασμού για τα δικαιώματα του ανθρώπου και τις θεμελιώδεις ελευθερίες και για τις αρχές που καθιερώνονται στο Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών.

γ) Στην ανάπτυξη του σεβασμού για τους γονείς του παιδιού, την ταυτότητά του, τη γλώσσα του και τις πολιτιστικές του αξίες, καθώς και του σεβασμού του για τις εθνικές αξίες της χώρας στην οποία ζει, της χώρας από την οποία μπορεί να κατάγεται και για τους πολιτισμούς που διαφέρουν από το δικό του.

δ) Στην προετοιμασία του παιδιού για μία υπεύνητη ζωή σε μία ελεύθερη κοινωνία μέσα σε πνεύμα κατανόησης, ειρήνης, ανοχής, ισότητας των φυλών και φιλίας ανάμεσα σε όλους τους λαούς και τις εθνικιστικές, εθνικές και θρησκευτικές ομάδες και στα πρόσωπα αυτόχθονης καταγωγής.

ε) Στην ανάπτυξη του σεβασμού για το φυσικό περιβάλλον.

2. Καμία διάταξη του παρόντος άρθρου ή του άρθρου 28 δεν μπορεί να ερμηνευτεί με τρόπο που να θίγει την ελευθερία των φυσικών ή νομικών προσώπων για τη δημιουργία και τη διεύθυνση εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, υπό τον όρο ότι θα τηρούνται οι εκφρασμένες στην παράγραφο 1 του παρόντος άρθρου αρχές και ότι η παρεχόμενη στα ιδρύματα αυτά εκπαίδευση θα είναι σύμφωνη με τις ελάχιστες προδιαγραφές που θα έχει ορίσει το Κράτος.

Άρθρο 30

Στα κράτη όπου υπάρχουν εθνικές, θρησκευτικές γλωσσικές μειονότητες ή πρό-

σωπα αυτόχθονης καταγωγής, ένα παιδί αυτόχθονας ή που ανήκει σε μία από αυτές τις μειονότητες δεν μπορεί να στερηθεί το δικαίωμα να έχει τη δική του πολιτιστική ζωή, να πρεσβεύει και να ασκεί τη δική του θρησκεία ή να χρησιμοποιεί τη δική του γλώσσα από κοινού με τα άλλα μέλη της ομάδας του.

Άρθρο 31

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν στο παιδί το δικαίωμα στην ανάπαυση και στις δραστηριότητες του ελεύθερου χρόνου, στην ενασχόληση με ψυχαγωγικά παιχνίδια και δραστηριότητες που είναι κατάλληλες για την ηλικία του και στην ελεύθερη συμμετοχή στην πολιτιστική και καλλιτεχνική ζωή.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη σέβονται και προάγουν το δικαίωμα του παιδιού να συμμετέχει πλήρως στην πολιτιστική και καλλιτεχνική ζωή και ενθαρρύνουν την προσφορά κατάλληλων και ίσων ευκαιριών για πολιτιστικές, καλλιτεχνικές και ψυχαγωγικές δραστηριότητες και για δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου.

Άρθρο 32

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν το δικαίωμα του παιδιού να προστατεύεται από την οικονομική εκμετάλλευση και από την εκτέλεση οποιασδήποτε εργασίας που ενέχει κινδύνους ή που μπορεί να εκθέσει σε κίνδυνο την εκπαίδευσή του ή να βλάψει την υγεία του ή τη σωματική, πνευματική, ψυχική, ηθική ή κοινωνική ανάπτυξη του.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν νομοθετικά, διοικητικά, κοινωνικά και εκπαιδευτικά μέτρα για να εξασφαλίσουν την εφαρμογή του παρόντος άρθρου. Για το σκοπό αυτόν, και λαμβάνοντας υπόψη τις σχετικές διατάξεις των άλλων διεθνών οργάνων, τα Συμβαλλόμενα Κράτη ειδικότερα:

α) Ορίζουν ένα κατώτατο όριο ή κατώτατα όρια ηλικίας για την είσοδο στην επαγγελματική απασχόληση.

β) Προβλέπουν μία κατάλληλη ρύθμισή των ωραρίων και των συνθηκών εργασίας.

γ) Προβλέπουν κατάλληλες ποινές και άλλες κυρώσεις, για να εξασφαλίσουν την αποτελεσματική εφαρμογή του παρόντος άρθρου.

Άρθρο 33

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα, συμπεριλαμβανομένων νομοθετικών, διοικητικών, κοινωνικών και εκπαιδευτικών μέτρων, για να προστατεύσουν τα παιδιά από την παράνομη χρήση ναρκωτικών και ψυχοτρόπων ουσιών, όπως αυτές προσδιορίζονται στις σχετικές διεθνείς συμβάσεις, και για να εμποδίσουν τη χρησιμοποίηση των παιδιών στην παραγωγή και την παράνομη διακίνηση αυτών των ουσιών.

Άρθρο 34

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να προστατεύσουν το παιδί από κάθε μορφή σεξουαλικής εκμετάλλευσης και σεξουαλικής βίας. Για τον σκοπό αυτόν, τα Κράτη, ειδικότερα, παίρνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα σε εθνικό,

διμερές και πολυμερές επίπεδο για να εμποδίσουν:

α) Την παρακίνηση ή τον εξαναγκασμό των παιδιών σε παράνομη σεξουαλική δραστηριότητα.

β) Την εκμετάλλευση των παιδιών για πορνεία ή για άλλες παράνομες σεξουαλικές δραστηριότητες.

γ) Την εκμετάλλευση των παιδιών για την παραγωγή θεαμάτων ή υλικού πορνογραφικού χαρακτήρα.

Άρθρο 35

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα σε εθνικό, διμερές και πολυμερές επίπεδο για να εμποδίσουν την απαγωγή, την πώληση ή το δουλεμπόριο παιδιών, για οποιονδήποτε σκοπό και με οποιαδήποτε μορφή.

Άρθρο 36

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη προστατεύουν το παιδί από κάθε άλλη μορφή εκμετάλλευσης επιβλαβή για οποιονδήποτε πλευρά της ευημερίας του.

Άρθρο 37

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη επαγρυπνούν ώστε:

α) Κανένα παιδί να μην υποβάλλεται σε βασανιστήρια ή σε άλλες σκληρές, απάνθρωπες ή εξευτελιστικές τιμωρίες ή μεταχείριση. Θανατική ποινή ή ισόβια κάθειρξη χωρίς δυνατότητα απελευθέρωσης δεν πρέπει να απαγγέλλονται για παραβάσεις, τις οποίες έχουν διαπράξει πρόσωπα κάτω των δεκαοκτώ ετών.

β) Κανένα παιδί να μην στερείται την ελευθερία του κατά τρόπο παράνομο ή αυθαίρετο. Η σύλληψη, κράτηση ή φυλάκιση ενός παιδιού πρέπει να είναι σύμφωνη με το νόμο, να μην αποτελεί παρά ένα έσχατο μέτρο και να είναι της μικρότερης δυνατής χρονικής διάρκειας.

γ) Κάθε παιδί που στερείται την ελευθερία να αντιμετωπίζεται με ανθρωπισμό και με τον οφειλόμενο στην αξιοπρέπεια του ανθρώπου σεβασμό, και κατά τρόπο που να ανταποκρίνεται στις ανάγκες της ηλικίας του. Ειδικότερα, κάθε παιδί που στερείται την ελευθερία θα χωρίζεται από τους ενήλικες, εκτός εάν θεωρηθεί ότι είναι προτιμότερο να μη γίνει αυτό για το συμφέρον του παιδιού, και έχει το δικαίωμα να διατηρήσει την επαφή με την οικογένειά του δι' αλληλογραφίας και με επισκέψεις, εκτός εξαιρετικών περιπτώσεων.

δ) Τα παιδιά που στερούνται την ελευθερία τους να έχουν το δικαίωμα για ταχεία πρόσβαση σε νομική ή σε άλλη κατάλληλη συμπαράσταση, καθώς και το δικαίωμα να αμφισβητούν τη νομιμότητα της στέρησης της ελευθερίας τους ενώπιον ενός δικαστηρίου ή μιας άλλης αρμόδιας, ανεξάρτητης και αμερόληπτης αρχής, και για τη λήψη μιας ταχείας απόφασης πάνω σ' αυτό το ζήτημα.

Άρθρο 38

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να σέβονται και να δια-

σφαλίζουν το σεβασμό στους κανόνες του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου που εφαρμόζονται σε αυτά σε περίπτωση ένοπλης σύρραξης, και των οποίων η προστασία επεκτείνεται στα παιδιά.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν όλα τα δυνατά μέτρα για να διασφαλίσουν ότι τα πρόσωπα κάτω των δεκαπέντε ετών, δεν θα συμμετέχουν άμεσα στις εχθροπραξίες.

3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη απέχουν από την επιστράτευση στις ένοπλες δυνάμεις τους κάθε προσώπου κάτω των δεκαπέντε ετών. Κατά την επιστράτευση ανάμεσα σε πρόσωπα άνω των δεκαπέντε ετών αλλά κάτω των δεκαοκτώ ετών, τα Συμβαλλόμενα Κράτη προσπαθούν να δίνουν προτεραιότητα στα πρόσωπα μεγαλύτερης ηλικίας.

4. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη, σύμφωνα με την υποχρέωση που έχουν, δυνάμει του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου, να προστατεύουν τον άμαχο πληθυσμό σε περίπτωση ένοπλης σύρραξης, παίρνουν όλα τα δυνατά μέτρα για την προστασία και την φροντίδα των παιδιών, που θίγονται από την ένοπλη σύρραξη.

Άρθρο 39

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα για να διευκολύνουν τη σωματική και ψυχολογική ανάρρωση και την κοινωνική επανένταξη κάθε παιδιού θύματος: οποιασδήποτε μορφής παραμέλησης, εκμετάλλευσης ή κακοποίησης, βασανισμού ή κάθε άλλης μορφής σκληρής, απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας ή ένοπλης σύρραξης. Η ανάρρωση αυτή και η επανένταξη γίνονται μέσα σε περιβάλλον, που ευνοεί την υγεία, τον αυτοσεβασμό και την αξιοπρέπεια του παιδιού.

Άρθρο 40

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν σε κάθε παιδί ύποπτο, κατηγορούμενο ή καταδικασμένο για παράβαση του ποινικού νόμου το δικαίωμα σε μεταχείριση που να συνάδει με το αίσθημα της αξιοπρέπειας του και της προσωπικής αξίας, που να ενισχύει το σεβασμό του για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις θεμελιώδεις ελευθερίες των άλλων και που να λαμβάνει υπόψη την ηλικία του, καθώς και την ανάγκη για επανένταξη στην κοινωνία και την ανάληψη από το παιδί ενός εποικοδομητικού ρόλου στην κοινωνία.

2. Για τον σκοπό αυτόν, και λαμβάνοντας υπόψη τις σχετικές διατάξεις των διεθνών οργάνων, τα Συμβαλλόμενα Κράτη επαγρυπνούν ιδιαίτερα ώστε:

α) Κανένα παιδί να μην καθίσταται ύποπτο, να μην κατηγορείται και να μην καταδικάζεται για παράβαση του ποινικού νόμου λόγω πράξεων ή παραλείψεων, που δεν απαγορεύονται από το εθνικό ή διεθνές δίκαιο κατά το χρόνο που διαπράχθηκαν.

β) Κάθε παιδί ύποπτο ή κατηγορούμενο για παράβαση του ποινικού νόμου να έχει τουλάχιστον το δικαίωμα στις ακόλουθες εγγυήσεις:

I) Να θεωρείται αθώο μέχρι να αποδειχθεί νόμιμα η ενοχή του.

II) Να ενημερώνεται χωρίς καθυστέρηση και απευθείας για τις εναντίον του κατηγορίες ή, κατά περίπτωση, μέσω των γονέων του ή των νόμιμων εκπροσώπων του και να έχει νομική ή οποιαδήποτε άλλη κατάλληλη συμπαράσταση για την προετοιμασία

και την παρουσίαση της υπεράσπισής του.

III) Να κρίνεται η υπόθεση του χωρίς καθυστέρηση από μια αρμόδια, ανεξάρτητη και αμερόληπτη αρχή ή δικαστικό σώμα, σύμφωνα με μία δίκαιη κατά το νόμο διαδικασία με την παρουσία ενός νομικού ή άλλου συμβούλου και την παρουσία των γονέων του ή των νόμιμων εκπροσώπων του, εκτός αν αυτό θεωρηθεί αντίθετο προς το συμφέρον του παιδιού, λόγω κυρίως της ηλικίας ή της κατάστασής του.

IV) Να μην υποχρεώνεται να καταθέσει ως μάρτυρας ή να ομολογήσει την ενοχή του, να υποβάλλει ερωτήσεις το ίδιο ή μέσω άλλου στους μάρτυρες κατηγορίας και να επιτυγχάνει την παράσταση και την εξέταση μαρτύρων υπεράσπισης κάτω από συνθήκες ισότητας.

V) Εάν κριθεί ότι παρέβη τον ποινικό νόμο, να μπορεί να προσφύγει κατ' αυτής της απόφασης και κατά οποιουδήποτε μέτρου που λήφθηκε ως συνέπεια αυτής ενώπιον μιας ανώτερης αρμόδιας, ανεξάρτητης και αμερόληπτης αρχής ή δικαστικού σώματος, σύμφωνα με το νόμο.

VI) Να έχει τη δωρεάν βοήθεια ενός διερμηνέα, σε περίπτωση που δεν καταλαβαίνει ή δεν μιλάει τη γλώσσα που χρησιμοποιείται.

VII) Να αντιμετωπίζεται η ιδιωτική του ζωή με απόλυτο σεβασμό σε όλα τα στάδια της διαδικασίας.

3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη προσπαθούν να προαγάγουν τη θέσπιση νόμων, διαδικασιών, αρχών και θεσμών εφαρμοζομένων ειδικώς στα παιδιά που είναι ύποπτα, κατηγορούμενα ή καταδικασμένα για παράβαση του ποινικού νόμου και ιδιαίτερα:

α) Τη θέσπιση ενός ελάχιστου ορίου ηλικίας κάτω απ' το οποίο τα παιδιά θα θεωρούνται ότι δεν έχουν την ικανότητα παράβασης του ποινικού νόμου.

β) Την εισαγωγή μέτρων, εφόσον αυτό είναι δυνατόν και ευκαίιο, για την αντιμετώπιση τέτοιων παιδιών, χωρίς ανάγκη προσφυγής στη δικαιοσύνη, με την προϋπόθεση βέβαια ότι τηρείται ο απόλυτος σεβασμός στα ανθρώπινα δικαιώματα και στις νόμιμες εγγυήσεις.

4. Μια σειρά διατάξεων σχετικών κυρίως με την επιμέλεια, την καθοδήγηση και την επιτήρηση, τους συμβούλους, τη δοκιμασία, την τοποθέτηση σε οικογένεια, τα προγράμματα γενικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης και τις άλλες εναλλακτικές δυνατότητες πλην της επιμέλειας, θα εξασφαλίζει στα παιδιά μια μεταχείριση που να εγγυάται την ευημερία τους και που να είναι ανάλογη και με την κατάσταση τους και με την παράβαση.

Άρθρο 41

Καμιά από τις διατάξεις της παρούσας Σύμβασης δεν θίγει διατάξεις ευνοϊκότερες για την πραγματοποίηση των δικαιωμάτων του παιδιού και οι οποίες είναι δυνατόν να περιέχονται:

- α) Στη νομοθεσία ενός Συμβαλλόμενου Κράτους ή
- β) Στο ισχύον για το Κράτος αυτό διεθνές δίκαιο.

ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ

Άρθρο 42

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναλαμβάνουν να κάνουν ευρέως γνωστές τόσο στους ενήλικες όσο και στα παιδιά, τις αρχές και τις διατάξεις της παρούσας Σύμβασης με δραστήρια και κατάλληλα μέσα.

Άρθρο 43

1. Με σκοπό την έρευνα της προόδου που έχει συντελεστεί από τα Συμβαλλόμενα Κράτη σε σχέση με την τήρηση των υποχρεώσεων, οι οποίες συμφωνήθηκαν δυνάμει της παρούσας Σύμβασης, συγκροτείται Επιτροπή για τα δικαιώματα του παιδιού, η οποία επιτελεί τα καθήκοντα που ορίζονται παρακάτω.

2. Η Επιτροπή αποτελείται από δέκα εμπειρογνώμονες υψηλού ήθους και αναγνωρισμένης ικανότητας στον τομέα που καλύπτει η παρούσα Σύμβαση. Τα μέλη της εκλέγονται από τα Συμβαλλόμενα Κράτη ανάμεσα στους υπηκόους τους και συμμετέχουν υπό την ατομική τους ιδιότητα, αφού ληφθούν υπόψη η ανάγκη εξασφάλισης δίκαιης γεωγραφικής κατανομής και τα κύρια νομικά συστήματα.

3. Η εκλογή των μελών της Επιτροπής γίνεται με μυστική ψηφοφορία από έναν κατάλογο προσώπων που υποβάλλουν τα Συμβαλλόμενα Κράτη. Κάθε Συμβαλλόμενο Κράτος έχει τη δυνατότητα να υποδεικνύει έναν υποψήφιο από τους υπηκόους του.

4. Η διεξαγωγή των πρώτων εκλογών θα γίνει το αργότερο έξι μήνες μετά την ημερομηνία έναρξης ισχύος της παρούσας Σύμβασης. Στη συνέχεια οι εκλογές θα γίνονται κάθε δυο χρόνια. Τέσσερις τουλάχιστον μήνες πριν από την ημερομηνία κάθε εκλογής ο Γενικός Γραμματέα του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών καλεί γραπτώς τα Συμβαλλόμενα Κράτη να προτείνουν τους υποψηφίους τους εντός δυο μηνών. Στη συνέχεια, ο Γενικός Γραμματέας ετοιμάζει έναν κατάλογο με τα ονόματα όλων των υποψηφίων σε αλφαβητική σειρά, αναφέροντας τα Συμβαλλόμενα Κράτη που έχουν υποδείξει αυτούς και τον υποβάλλει στα Συμβαλλόμενα στην παρούσα Σύμβαση Κράτη.

5. Οι εκλογές γίνονται κατά τις συνόδους των Συμβαλλόμενων Κρατών, οι οποίες συγκαλούνται από το Γενικό Γραμματέα στην έδρα του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών. Στις συνόδους αυτές, κατά τις οποίες η απαρτία σχηματίζεται από τα δυο τρίτα των Συμβαλλόμενων Κρατών, εκλέγονται μέλη της Επιτροπής εκείνοι που έλαβαν το μεγαλύτερο αριθμό ψήφων και την απόλυτη πλειοψηφία από τους παρόντες και ψηφίσαντες εκπροσώπους των Συμβαλλόμενων Κρατών.

6. Τα μέλη της Επιτροπής εκλέγονται για χρονική περίοδο τεσσάρων ετών. Είναι επανεκλέξιμα εάν προταθεί εκ νέου η υποψηφιότητά τους. Η θητεία πέντε μελών από τα εκλεγμένα κατά την πρώτη εκλογή λήγει μετά τη συμπλήρωση δύο ετών. Τα ονόματα των πέντε αυτών μελών επιλέγονται με κλήρο από τον πρόεδρο της συνόδου, αμέσως μετά από την πρώτη εκλογή.

7. Σε περίπτωση θανάτου ή παραίτησης ενός μέλους της Επιτροπής, ή εάν, για έναν οποιονδήποτε άλλο λόγο, ένα μέλος δηλώσει ότι δεν μπορεί πλέον να ασκεί τα καθήκοντα του στα πλαίσια της Επιτροπής, το Συμβαλλόμενο Κράτος, που είχε υποδείξει αυτό το μέλος, διορίζει έναν άλλο εμπειρογνώμονα από τους υπηκόους του, για να υπηρετήσει για το υπόλοιπο της θητείας, με την επιφύλαξη της έγκρισης της Επιτροπής.

8. Η Επιτροπή θεσπίζει η ίδια τον εσωτερικό κανονισμό της.

9. Η Επιτροπή εκλέγει τους αξιωματούχους της για μία περίοδο δύο ετών.

10. Οι σύνοδοι της Επιτροπής συγκαλούνται κανονικά στην έδρα του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών ή σε οποιονδήποτε άλλο κατάλληλο τόπο, που καθορίζεται από την Επιτροπή.

Η Επιτροπή συνέρχεται κανονικά κάθε χρόνο.

Η διάρκεια των συνόδων της καθορίζεται και τροποποιείται, εάν είναι αναγκαίο από μία συνέλευση των Κρατών Μελών στην παρούσα Σύμβαση, με την επιφύλαξη της έγκρισης από τη Γενική Συνέλευση.

11. Ο Γενικός Γραμματέας του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών θέτει στη διάθεση της Επιτροπής το απαραίτητο προσωπικό και τις εγκαταστάσεις για την αποτελεσματική εκτέλεση των καθηκόντων που της έχουν ανατεθεί, δυνάμει της παρούσας Σύμβασης.

12. Τα μέλη της Επιτροπής που συγκροτήθηκε δυνάμει της παρούσας Σύμβασης εισπράττουν, με την έγκριση της Γενικής Συνέλευσης, απολαβές από τους πόρους του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών, σύμφωνα με τους όρους και τις προϋποθέσεις που ορίζει η Γενική Συνέλευση.

Άρθρο 44

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να υποβάλλουν στην Επιτροπή, μέσω του Γενικού Γραμματέα του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών, εκθέσεις σχετικά με τα μέτρα που έχουν υιοθετήσει για την ενεργοποίηση των δικαιωμάτων που αναγνωρίζονται στην παρούσα Σύμβαση, καθώς και σχετικά με την πρόοδο που σημειώθηκε ως προς την απόλαυση αυτών των δικαιωμάτων:

α) Εντός των δύο πρώτων ετών από την έναρξη ισχύος της παρούσας Σύμβασης για κάθε Συμβαλλόμενο Κράτος.

β) Κατόπιν, κάθε πέντε χρόνια.

2. Οι εκθέσεις που συντάσσονται σε εφαρμογή του παρόντος άρθρου, πρέπει να επισημαίνουν τους παράγοντες και τις δυσκολίες, εάν υπάρχουν, που εμποδίζουν τα Συμβαλλόμενα Κράτη να τηρήσουν πλήρως τις υποχρεώσεις που προβλέπονται στην παρούσα Σύμβαση. Πρέπει επίσης να περιέχουν επαρκείς πληροφορίες, για να δώσουν στην Επιτροπή μια ακριβή εικόνα της εφαρμογής της Σύμβασης στην εν λόγω χώρα.

3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη τα οποία έχουν υποβάλει στην Επιτροπή μια αρχική

πλήρη έκθεση, δεν χρειάζεται να επαναλάβουν στις επόμενες εκθέσεις που υποβάλουν, σύμφωνα με το εδάφιο β' της παραγράφου 1 του παρόντος άρθρου, τις βασικές πληροφορίες που έχουν ήδη κοινοποιήσει.

4. Η Επιτροπή μπορεί να ζητά από τα Συμβαλλόμενα Κράτη συμπληρωματικές πληροφορίες σχετικές, με την εφαρμογή της Σύμβασης.

5. Η Επιτροπή υποβάλλει κάθε δυο χρόνια στη Γενική Συνέλευση, μέσω του Κοινωνικού και Οικονομικού Συμβουλίου, εκθέσεις για τις δραστηριότητες της.

6. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη καθιστούν ευρέως προσιτές τις εκθέσεις τους στο κοινό της χώρας τους.

Άρθρο 45

Για την προώθηση της αποτελεσματικής εφαρμογής της Σύμβασης και για την ενθάρρυνση της διεθνούς συνεργασίας στο πεδίο το οποίο καλύπτει η Σύμβαση:

α) Οι ειδικοί οργανισμοί, το ταμείο των Ηνωμένων Εθνών για την παιδική ηλικία* και άλλα όργανα των Ηνωμένων Εθνών έχουν το δικαίωμα να εκπροσωπούνται κατά την εξέταση της εφαρμογής των διατάξεων της παρούσας Σύμβασης, οι οποίες εμπίπτουν στην αρμοδιότητά τους. Η Επιτροπή μπορεί να καλέσει τις ειδικευμένες οργανώσεις, το Ταμείο των Ηνωμένων Εθνών για την παιδική ηλικία και άλλους αρμόδιους οργανισμούς, τους οποίους κρίνει κατάλληλους, να παράσχουν ειδικευμένες γνώμες για την εφαρμογή της Σύμβασης στους τομείς που ανήκουν στις αντίστοιχες αρμοδιότητές τους. Μπορεί να καλεί τις ειδικευμένες οργανώσεις, το Ταμείο των Ηνωμένων Εθνών για την παιδική ηλικία και άλλα όργανα των Ηνωμένων Εθνών να της υποβάλουν εκθέσεις για την εφαρμογή της Σύμβασης στους τομείς που ανήκουν στο πεδίο δραστηριότητάς τους.

β) Η Επιτροπή διαβιβάζει, εάν το κρίνει αναγκαίο, στις ειδικευμένες οργανώσεις, στο Ταμείο των Ηνωμένων Εθνών για την παιδική ηλικία και στους άλλους αρμόδιους οργανισμούς κάθε έκθεση των Συμβαλλόμενων Κρατών που περιέχει ένα αίτημα ή υποδεικνύει μια ανάγκη για τεχνική συμβουλή ή βοήθεια, μαζί με τις παρατηρήσεις και τις προτάσεις της επιτροπής, εάν υπάρχουν, σχετικά με το παραπάνω αίτημα ή υπόδειξη.

γ) Η Επιτροπή μπορεί να συστήσει στη Γενική Συνέλευση να ζητήσει από το Γενικό Γραμματέα να αναλάβει για λογαριασμό της μελέτες πάνω σε ειδικά θέματα, σχετικά με τα δικαιώματα του παιδιού.

δ) Η Επιτροπή μπορεί να κάνει υποδείξεις και συστάσεις γενικής φύσεως βασισμένες στις πληροφορίες που έχει δεχτεί κατ' εφαρμογήν των άρθρων 44 και 45 της παρούσας Σύμβασης. Οι υποδείξεις αυτές και οι συστάσεις γενικής φύσεως διαβιβάζονται σε κάθε ενδιαφερόμενο Συμβαλλόμενο Κράτος και αναφέρονται στη Γενική Συνέλευση, μαζί με τις παρατηρήσεις των Συμβαλλόμενων Κρατών μερών όπου υπάρχουν.

ΤΡΙΤΟ ΜΕΡΟΣ

Άρθρο 46

Η παρούσα Σύμβαση είναι ανοιχτή για υπογραφή σε όλα τα Κράτη.

Άρθρο 47

Η παρούσα Σύμβαση υποβάλλεται σε επικύρωση. Τα έγγραφα της επικύρωσης θα κατατεθούν στο Γενικό Γραμματέα του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών.

Άρθρο 48

Η παρούσα Σύμβαση είναι ανοιχτή για προσχώρηση οποιουδήποτε Κράτους. Τα έγγραφα της προσχώρησης θα κατατεθούν στο Γενικό Γραμματέα του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών.

Άρθρο 49

1. Η παρούσα Σύμβαση θα αρχίσει να ισχύει την τριακοστή ημέρα μετά από την ημερομηνία κατάθεσης στο Γενικό Γραμματέα του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών του εικοστού εγγράφου επικύρωσης ή προσχώρησης.

2. Για κάθε Κράτος που επικυρώνει την παρούσα Σύμβαση ή προσχωρεί σε αυτήν μετά την κατάθεση του εικοστού εγγράφου επικύρωσης ή προσχώρησης, η Σύμβαση θα αρχίσει να ισχύει την τριακοστή ημέρα μετά από την ημερομηνία κατάθεσης από το Κράτος αυτό του δικού του εγγράφου επικύρωσης ή προσχώρησης.

Άρθρο 50

1. Κάθε Συμβαλλόμενο Κράτος μπορεί να προτείνει μια τροπολογία και να καταθέσει το κείμενο της στο Γενικό Γραμματέα του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών. Εν συνεχεία ο Γενικός Γραμματέας διαβιβάζει όλα τα σχέδια τροπολογιών στα Συμβαλλόμενα Κράτη ζητώντας τους να του γνωρίζουν εάν επιθυμούν να συγκληθεί διάσκεψη των Συμβαλλόμενων Κρατών, με σκοπό να εξετάσουν και να τεθούν σε ψηφοφορία αυτά τα σχέδια. Εάν, εντός τεσσάρων μηνών από την ημερομηνία της διαβίβασης αυτής, το ένα τρίτο τουλάχιστον των Συμβαλλόμενων Κρατών κηρυχτεί υπέρ της σύγκλησης μιας τέτοιας διάσκεψης, ο Γενικός Γραμματέας συγκαλεί τη διάσκεψη υπό την αιγίδα του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών. Κάθε τροπολογία που υιοθετείται από την πλειοψηφία των παρόντων και ψηφισάντων στη διάσκεψη Συμβαλλόμενων Κρατών, υποβάλλεται για έγκριση στη Γενική Συνέλευση.

2. Κάθε τροπολογία, που υιοθετήθηκε σύμφωνα με τις διατάξεις της παραγράφου 1 του παρόντος άρθρου, αρχίζει να ισχύει όταν εγκριθεί από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών και γίνει δεκτή με πλειοψηφία των δύο τρίτων των Συμβαλλόμενων Κρατών.

3. Όταν μία τροπολογία αρχίσει να ισχύει έχει αναγκαστική ισχύ για τα Συμβαλλόμενα Κράτη που την αποδέχτηκαν, ενώ τα υπόλοιπα Συμβαλλόμενα Κράτη παραμέ-

νουν δεσμευμένα από τις διατάξεις της παρούσας Σύμβασης και από όλες τις προηγούμενες τροπολογίες που έχουν αποδεχτεί.

Άρθρο 51

1. Ο Γενικός Γραμματέας του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών θα δεχτεί και θα διαβιβάσει σε όλα τα Κράτη το κείμενο των επιφυλάξεων που έκαναν τα Κράτη κατά το χρόνο της επικύρωσης ή της προσχώρησης.

2. Δεν επιτρέπεται καμία επιφύλαξη, που είναι ασυμβίβαστη με το αντικείμενο και το σκοπό της παρούσας Σύμβασης.

Οι επιφυλάξεις μπορούν να αποσυρθούν ανά πάσα στιγμή με γνωστοποίηση προς το Γενικό Γραμματέα του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών, ο οποίος ενημερώνει γι' αυτό όλα τα Συμβαλλόμενα στη Σύμβαση Κράτη. Η γνωστοποίηση παράγει τα αποτελέσματά της από την ημερομηνία κατά την οποία παρελήφθη από το Γενικό Γραμματέα.

Άρθρο 52

Κάθε Συμβαλλόμενο Κράτος μπορεί να καταγγείλει την παρούσα Σύμβαση με γραπτή γνωστοποίηση προς το Γενικό Γραμματέα του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών. Η καταγγελία παράγει τα αποτελέσματα της ένα χρόνο μετά από την ημερομηνία κατά την οποία η γνωστοποίηση παρελήφθη από το Γενικό Γραμματέα.

Άρθρο 53

Ο Γενικός Γραμματέας του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών ορίζεται θεματοφύλακας της παρούσας Σύμβασης.

Άρθρο 54

Το πρωτότυπο της παρούσας Σύμβασης, της οποίας τα κείμενα στην αγγλική, αραβική, κινεζική, ισπανική, γαλλική και ρωσική γλώσσα έχουν την ίδια ισχύ, θα κατατεθεί στο Γενικό Γραμματέα του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών.

Για να πιστοποιηθούν τα παραπάνω οι υπογράφωντες, ειδικά εξουσιοδοτημένοι από τις αντίστοιχες Κυβερνήσεις τους, υπέγραψαν την παρούσα Σύμβαση.

* Σύμφωνα με την μετάφραση, στην εφημερίδα της Κυβερνήσεως ως Ταμείο των Ηνωμένων Εθνών για την παιδική ηλικία νοείται η UNICEF. Σημ.: Η παρούσα Σύμβαση επικυρώθηκε από την Ελλάδα και δημοσιεύθηκε στο Φ.Ε.Κ. 192/2.12.92

1. **ΓΚΟΤΟΒΟΣ Α.** Ρατσισμός. Κοινωνικές, ψυχολογικές και παιδαγωγικές όψεις μιας ιδεολογίας και πρακτικής', ΥΠ. Γενική Γραμματεία Λαϊκής Επιμόρφωσης, Αθήνα 1996.
2. **ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ** Μίτος, 1999.
3. **HELM, J. KATZ, L.** Μέθοδος project και προσχολική εκπαίδευση, μικροί ερευνητές. (Επιστημονική επιμέλεια - εισαγωγή: Ε. Κουτσουβάνου, Κ. Χρυσαφίδης). Αθήνα: Εκδόσεις Μεταίχμιο, 2002.
4. **ΔΙΕΘΝΗΣ ΑΜΝΗΣΤΙΑ (ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΤΜΗΜΑ)** (1984). Βασανιστήρια στη Δεκαετία του '80. Αθήνα: Amnesty International Publications.
5. **ΕΚΘΕΣΗ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ** (1974). Βασανιστήρια, Βασανιστές & Βασανισμένοι στην Ελλάδα της Χούντας. Αθήνα: Μνήμη
6. **ΚΑΝΑΚΙΔΟΥ Ε. / ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗ Β.** Διαπολιτισμική Αγωγή, Ελληνικά Γράμματα, 1996.
7. **ΚΑΝΑΚΙΔΟΥ Ε. / ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗ Β.** Από τον πολίτη του Έθνους στον πολίτη του Κόσμου, Τυπωθήτω, Αθήνα 2003.
8. **ΚΕΝΤΡΟ ΜΕΛΕΤΩΝ ΚΑΙ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ ΤΗΣ ΟΛΜΕ** Σχολείο χωρίς σύνορα, 2000.
9. **ΚΟΡΟΒΕΣΗΣ ΠΕΡΙΚΛΗΣ** (1994). Ανθρωποφύλακες. Αθήνα: Γνώση.
10. **ΚΟΥΤΣΟΥΒΑΝΟΥ, Ε.** Προγράμματα προσχολικής εκπαίδευσης και η διαθεματική διδακτική προσέγγιση. Αθήνα: εκδ. Οδυσσέας, 2003.
11. **ΥΠΑΤΗ ΑΡΜΟΣΤΕΙΑ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ (UNHCR)** Προστατεύοντας τους Πρόσφυγες, 1997.
12. **ΥΠΑΤΗ ΑΡΜΟΣΤΕΙΑ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ (UNHCR)** Οι πρόσφυγες του κόσμου 1997-1998, 1998.
13. **ΥΠΑΤΗ ΑΡΜΟΣΤΕΙΑ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ (UNHCR)** Οι Πρόσφυγες του κόσμου 2000, 2000.
14. **ΧΡΥΣΑΦΙΔΗΣ, Κ.** Βιωματική – Επικοινωνιακή Διδασκαλία. Αθήνα: εκδ Gutenberg, 2002
15. **ΧΡΥΣΑΦΙΔΗΣ Κ. / Β.ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗ** Οδηγός εισαγωγής γλωσσοδιδακτικού υλικού σε τάξεις διαπολιτισμικού προσανατολισμού, 2000.
16. **ΧΡΥΣΑΦΙΔΗΣ Κ./Β.ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗ (ΕΠΙΜ). FALTIN G./J.ZIMMER** Τα μικρά ψάρια είναι ευέλικτα.Τυπωθήτω 2000.
17. **ADORNO TH. W.** Studien zum autoritaeren Charakter Frankfurt a. M., 1982.
18. **AGGER, I. & JENSEN, S.B.** (1996). Trauma and Healing under State Terrorism. London: Zed Books, ISBN: 1-85649-383-0
19. **ALLODI FREDERICO** (1994). Post-traumatic stress disorder in hostages and victims of torture. Psych Clin N America 17:279-288. ISSN 0193-953X
20. **ARCEL, T.,L., FOLNEGOVIC-SMALE, V., KOZARIC-KOVACIC, D. & MARUSIC, A. (EDS.)** (1995). Psycho-Social Help to War Victims: Women Refugees and Their Families - from Bosnia and Herzegovina and Croatia. Copenhagen: IRCT.
21. **AUERNHEIMER GR.** Einfuehrung in die Interkulturelle Erziehung, 1990.
22. **BANKS, J.** Εισαγωγή στην πολυπολιτισμική εκπαίδευση. (Επιστημονική επιμέλεια- πρόλογος: Ε. Κουτσουβάνου) (Μετ.: Νικηφόρος Σταματάκης) Αθήνα: εκδ. Παπαζήση, 2004.
23. **BASOGLU METIN (ED.)** (1992). Torture and Its Consequences - Current Treatment

Approaches. Cambridge University Press, ISBN: 0-521-39299-3

24. **BECKET JAMES** (1970). *Barbarism in Greece: A Young Lawyer's Inquiry Into the Use of Torture in Contemporary Greece, with Case Histories and Documents*. NY: Walker and Company.
25. **BORELLI M. / HOFF GR.** *Interkulturelle Erziehung im internationalen Vergleich*, 1987.
26. **BRIERE JOHN (ED.)** (1994) *Assessing and Treating Victims of Violence*. Jossey-Bass.
27. **BRITISH MEDICAL ASSOCIATION** (1992). *Medicine Betrayed - the Participation of Doctors in Human Rights Abuses*. NJ: Zed Books. ISBN: 1-85649-104-8
28. **CONCEIL DE L` EUROPE L`** *interkulturalism de l` idee a la pratique didactique et de la pratique a la theorie*, 1986.
29. **FALTIN G./S.RIPSAS/J. ZIMMER (EDS)** *Entrepreneurship*, 1998.
30. **FRIEDRICH, H.** *Επικοινωνία στο νηπιαγωγείο, τα παιδιά ως ακροατές και ομιλητές. (Εισαγωγή - επιμέλεια Κ. Χρυσσιφίδης)* Αθήνα: Εκδόσεις Τυπωθήτω, 2000
31. **GOEHLICH, M.** *Παιδοκεντρική διάσταση στη μάθηση. (Επιμέλεια – εισαγωγή Κ. Χρυσσιφίδης)*. Αθήνα: εκδ. Τυπωθήτω, 2003
32. **GROSSER AL.** *Ermordung der Menschheit*, Karl Hansen Verlag, 1990.
33. **HUMAN RIGHTS AND THE POLITICS OF TERROR** (1995). Wisconsin: Gary McCuen Publications, Inc. ISBN: 0-86596-098-4
34. **JACOBSEN, L. & VESTI, P.** (1992). *Torture Survivors - A New Group of Patients*. Copenhagen: IRCT. ISBN: 87-88882-28-4
35. **JONES CR. / KIMBERLEY K.** *Interkultural Education: Concept, Context, Curriculum practice*, 1989.
36. **KALICANIN, P., LECIC-TOSEVSKI, D., BUKEVIC, J., & ISPANOVIC-RADOJKOVIC, V. (EDS.)** (1994). *The Stresses of War and Sanctions*. Belgrade: Institute for Mental Health
37. **KALICANIN, P., BUKEVIC, J., ISPANOVIC-RADOJKOVIC, V. & LECIC-TOSEVSKI, D. (EDS.)** (1993). *The Stresses of War*. Belgrade: Institute for Mental Health
38. **ΜΠΕΚΕΤ ΤΖΕΙΜΣ** (1997). *Βαρβαρότητα στην Ελλάδα: 1967-1969*. Αθήνα: Το Ποντίκι. ISBN: 960-8402-46-8
39. **KATZ, L.** *Η μέθοδος project: η ανάπτυξη της κριτικής σκέψης και της δημιουργικότητας των παιδιών της προσχολικής ηλικίας. (Επιστημονική επιμέλεια: Μάνος Κόνσολας) (Μετάφραση: Ρίτα Λαμπρέλλη)*. Αθήνα: εκδ.Ατραπός, 2004.
40. **MARSELLA, A.J., BORNEMANN, T., EKBLAD, S. & ORLEY, J. (EDS.)** (1994). *Amidst Peril and Pain: The Mental Health and Well-being of the World's Refugees*. Washington, DC: American Psychological Association. ISBN: 1-55798-223-6
41. **PHYSICIANS FOR HUMAN RIGHTS** (1996). *Torture In Turkey & Its Unwilling Accomplices: The Scope of State Persecution and the Coersion of Physicians*. ISBN: 1-879707-21-7
42. **ΡΟΔΑΚΗΣ, Π. (ΕΠΙΜ.)** (1976). *Οι Δίκες της Χούντας - Πλήρη Πρακτικά: Οι Δίκες των Βασανιστών, τ. 1 & 2*. Αθήνα: Δημοκρατικοί Καιροί ΟΕ.
43. **ΣΙΜΟΠΟΥΛΟΣ ΚΥΡΙΑΚΟΣ** (1987). *Βασανιστήρια και Εξουσία*. Αθήνα: Αυτοέκδοση.
44. **PRIP, K., TIVED, L. & HOLTEN, N. (EDS.)** (1995). *Physiotherapy for Torture Survivors -*

a Basic Introduction. Copenhagen: IRCT. ISBN: 87-88882-15-2

45. **PRONIN - FROMBERG, D.** Το ολοήμερο Νηπιαγωγείο, σχεδιασμός και πρακτικές ενός διεπιστημονικού - διαθεματικού προγράμματος. (Εισαγωγή - επιμέλεια Ε. Κουτσουβάνου - Κ. Χρυσανθίδης). Αθήνα: Εκδόσεις Οδυσσέας, 2000
46. **RANDALL, G. R. & LUTZ, E. L.** (1991). *Serving Survivors of Torture*, Washington DC: American Association for the Advancement of Science, ISBN: 0-87168-433-8
47. **RUTTER J., AND JONES CR.** *Refugee education: mapping the field*, 1998.
48. **STAEHR, A. & STAEHR, M.** (1995). *Counselling Torture Survivors*. Copenhagen: IRCT. ISBN: 87-88882-19-5
49. **STAEHR, A., STAEHR, M., BEHBEHANI, J. & BOJHOLM, S.** (1993). *Treatment of War Victims in the Middle East*. Copenhagen: IRCT. ISBN: 87-88882-38-1
50. **ΦΛΕΜΙΓΚ ΑΜΑΛΙΑ** (1995). *Προσωπική Κατάθεση*. Αθήνα: Βιβλιωπολείο της "Εστίας". ISBN: 960-05-0620-5
51. **STOVER, E. & NIGHTINGALE, E. O. (EDS.)** (1985). *The Breaking of Bodies and Minds: Torture, Psychiatric Abuse, and the Health Professions*. Washington DC: American Association for the Advancement of Science.
52. **TEODORO, L. V. & SICAM, P. P. (EDS.)** (1995). *Torture Survivors and Care-givers: Proceedings of the International Workshop on Therapy and Research Issues*. Quezon City: University of the Philippines Printery. ISBN: 971-8797-54-6
53. **TURNER STUART AND MCIVOR ROMAN** (1997). *Torture*, In: Black Dora, Newman Martin, Harris-Hendricks Jean and Mezey Gillian (Eds *Psychological trauma. A developmental approach*). Gaskel, London. ISBN 0-902241-98-2
54. **VAN DER VEER, G.** (1992). *Counselling and Therapy with Refugees - Psychological Problems of Victims of War, Torture and Repression*. Chichester: J. Wiley & Sons LTD. ISBN: 0-471-95175-7
55. **VESTI, P., SOMNIER, F. & KASTRUP, M.** (1992). *Psychotherapy With Torture Survivors*. Copenhagen: IRCT, ISBN: 87-88882-22-5
56. **WESTIN CHARLES** (1991). *Torture and Existence*. Akademitryck AB.
57. **WILLINSKY J.** *Learning to divide the world*, 1998.

Ενδεικτική δικοτυγραρία

ΥΠΑΤΗ ΑΡΜΟΣΤΕΙΑ ΤΟΥ ΟΗΕ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ

<http://www.unhcr.org>

Ελληνικό Τμήμα

<http://www.unhcr.gr/>

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ

<http://www.gcr.gr/>

International Organization for Migration

<http://www.iom.int/jahia/jsp/index.jsp>

UNESCO - Education

<http://portal.unesco.org/education/en/ev.php>

URL_ID=48712&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html

UNESCO – Education for Sustainable Development

<http://portal.unesco.org/education/en/ev.php->

URL_ID=27234&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html

World Mental Health Day

http://www.who.int/mediacentre/events/2007/world_mental_health_day/en/index.html

<http://www.oxfam.org.uk/education/>

<http://www.unicef.gr/refug.php>

<http://www.amnesty.org.gr/campaigns/refugees/index.htm>

